

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БОНДАРЕНКО СНІЖАНА МИХАЙЛІВНА

УДК 336.64 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

072 – Фінанси, банківська справа та страхування
07 – Управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ С. М. Бондаренко

Науковий керівник

Варналій Захарій Степанович,
доктор економічних наук, професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Бондаренко С. М. Фінансова безпека як чинник забезпечення фінансової стабільності підприємств України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі економіки за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2026.

Фінансова безпека підприємства є фундаментальною детермінантою його життєздатності, що забезпечує безперервність операційно-відтворювального циклу та зміцнення фінансової резильєнтості до ендегенних та екзогенних шоків у межах воєнної трансформації економіки. Фінансова безпека підприємства ідентифікується як іманентний чинник його функціонування, що акумулює спроможність підприємства до превентивної нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз, генерованих у національній та глобальній господарських площинах. Системна ідентифікація детермінант розвитку та нівелювання деструктивного впливу загроз забезпечують трансформацію стратегії «кризового виживання» у модель сталого розширеного відтворення капіталу, гарантуючи підтримання цільових параметрів автономії, ліквідності та збалансовану гармонізацію інтересів стейкхолдерів. Забезпечення фінансової безпеки підприємств у воєнний та поствоєнний часи потребує трансформації наявних захисних засобів та їх поєднання у межах динамічної моделі. Такий підхід дозволяє протидіяти системним ризикам, зокрема масштабним логістичним та інфраструктурним загрозам, що безпосередньо впливають на стабільність бізнесу.

Стабільне функціонування та стратегічний розвиток підприємства за умов системної дестабілізації визначається його спроможністю адекватно реагувати на динамічні зміни середовища, що знаходить відображення у

показниках фінансової стабільності. Формалізація процедур діагностики та оцінювання фінансової безпеки дозволяє впорядкувати процес антикризового маневрування, оптимізувати структуру витрат та сформувати внутрішні фінансові буфери для мінімізації фінансових загроз. Регулярність проведення такої оцінки підвищує ефективність управлінських рішень, сприяє нівелюванню втрат підприємства внаслідок інфляційних та валютних загроз, а також забезпечує впровадження консервативної моделі нормативів, адаптованої до граничних загроз воєнного стану.

Необхідність модернізації чинних і розроблення інноваційних теоретичних засад та практичних інструментів зміцнення фінансової безпеки, яка виступає базисом стабільності бізнесу в умовах зростання системних ризиків, визначила спрямованість цього дослідження, його цільові орієнтири та коло завдань.

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка прикладного інструментарію зміцнення фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України.

Відповідно до визначеної мети, сформульовано такі *завдання*:

- здійснити теоретичне узагальнення та еволюцію наукових підходів до визначення сутності фінансової безпеки підприємства;
- розкрити концептуальну сутність та ієрархічну взаємозалежність категорій «фінансова стійкість», «фінансова безпека» та «фінансова стабільність» підприємства;
- систематизувати деструктивні детермінанти зовнішнього середовища та обґрунтувати теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової безпеки як чинника забезпечення стабільності підприємств;
- здійснити ідентифікацію якісних детермінант фінансової безпеки та провести експертну діагностику стану підприємств для визначення глибини воєнно-економічних загроз;

- провести комплексну діагностику рівня фінансової безпеки та ідентифікувати закономірності деструктивної трансформації фінансової діяльності підприємств стратегічних галузей (на прикладі металургії) під впливом дестабілізації;
- сформулювати та економетрично верифікувати модель впливу параметрів фінансової безпеки на результуючі показники стабільності для розробки адаптивних управлінських рішень;
- розглянути світовий досвід та інструментарій забезпечення фінансової стабільності підприємств для визначення релевантних векторів його адаптації у вітчизняну практику;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети та розробити прикладний алгоритм формування стратегії фінансової безпеки, що забезпечує довгострокову стабільність підприємства у кризових умовах;
- удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою шляхом інтеграції ESG-критеріїв для мінімізації нефінансових ризиків.

Об'єктом дослідження є процес зміцнення фінансової стабільності підприємств в умовах сучасних викликів та загроз.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади й прикладний інструментарій оцінювання та зміцнення фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України.

Структурно дослідження складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступній частині обґрунтовано вибір теми, окреслено коло завдань для досягнення поставленої мети, визначено об'єкт і предмет дослідження. Також охарактеризовано наукові методи, новизну результатів, їхнє практичне впровадження та апробацію у науковому середовищі.

Перший розділ «Теоретичні засади дослідження фінансової безпеки як передумови забезпечення фінансової стабільності підприємств» присвячено

фундаментальному переосмисленню понятійно-категоріального апарату та розробці методологічного інструментарію в умовах критичної макроекономічної дестабілізації.

У межах розділу здійснено генезис концептуальних підходів до визначення підприємства як відкритої соціально-економічної системи, функціонування якої безпосередньо детерміновано рівнем захищеності її фінансових інтересів. Удосконалено періодизацію еволюційного розвитку фінансової безпеки підприємства в Україні шляхом виокремлення самостійного етапу воєнної трансформації (з 2022 р.). Встановлено, що сучасний період характеризується фундаментальною зміною управлінської парадигми: переходом від довгострокового стратегічного прогнозування до оперативного антикризового маневрування, що визначає рівень фінансової резильєнтості підприємства.

Наукова новизна розділу полягає в обґрунтуванні ієрархічної взаємозалежності категорій «фінансова стійкість», «фінансова безпека» та «фінансова стабільність». Доведено, що фінансова безпека виступає активним модератором (чинником) стабільності, який через механізми превентивної адаптації до внутрішніх та зовнішніх деструкцій забезпечує трансформацію статичної рівноваги у динамічний стан сталого розвитку.

За допомогою інструментарію PESTEL-аналізу систематизовано критичні детермінанти зовнішнього середовища (воєнна агресія, волатильність валютного ринку, імплементація стандартів ЄС), що дозволило обґрунтувати необхідність переходу до консервативної моделі фінансових нормативів. Запропоновано авторське бачення адаптивних цільових орієнтирів, зокрема підвищення нормативу коефіцієнта автономії до 0,8 та абсолютної ліквідності до 0,7, що корелює зі стратегією самофінансування та мінімізації боргового навантаження.

Методичний складник розділу представлений обґрунтуванням інтегрального підходу до оцінювання фінансової безпеки. Сформовано

репрезентативну систему з ключових індикаторів, що охоплюють параметри ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності. Визначено, що в умовах системної невизначеності пріоритетним критерієм ефективності управління стає досягнення точки беззбитковості та формування внутрішнього фінансового буфера, що є фундаментом забезпечення довгострокової фінансової стабільності підприємств.

У другому розділі «Особливості забезпечення фінансової стабільності підприємств України в контексті фінансової безпеки» ідентифіковано якісні детермінанти фінансової безпеки та обґрунтовано їхню роль у забезпеченні фінансової стабільності підприємства. На основі проведеного експертного опитування (грудень 2022 – січень 2023 рр.) виявлено ключові загрози фінансовій безпеці в умовах воєнного стану, серед яких домінують втрата фінансової стійкості, дефіцит ліквідності та ерозія людського капіталу.

Здійснено поглиблене діагностування фінансової безпеки стратегічних підприємств металургійної галузі України (ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «Інтерпайп НТЗ», ПАТ «Запоріжсталь») за період 2020 – 2024 рр. Виявлено специфічні закономірності деструкції фінансової стабільності галузі, що проявляються у критичному зниженні абсолютної ліквідності, формуванні «дебіторської пастки» та вимиванні власного капіталу на тлі зростання ринкової влади підприємств.

Обґрунтовано та апробовано авторську методику інтегрального оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, адаптовану до умов високої невизначеності шляхом пріоритезації індикаторів платоспроможності та автономії. Запропоновано чотирирівневу шкалу інтерпретації результатів для вибору адаптивних стратегій управління – від санації до стимулювання капіталізації. Побудовано регресійну модель, яка математично доводить мультиплікативний вплив фінансової безпеки на фінансову стабільність підприємств та підтверджує, що 87,9% варіації стабільності пояснюється саме зміною рівня їхньої фінансової безпеки.

У третьому розділі дисертації «Стратегічні вектори зміцнення фінансової безпеки як драйвера фінансової стабільності підприємств» розроблено концептуальні засади та прикладний інструментарій стратегічного управління фінансовою безпекою підприємства як фундаменту їхньої довгострокової фінансової стабільності.

На основі результатів компаративного аналізу релевантного світового досвіду (Китай, Японія, Індія, США) ідентифіковано ключові моделі державного протекціонізму та корпоративного адаптивного менеджменту. Доведено, що для вітчизняних підприємств в умовах воєнної агресії та логістичного колапсу фінансова безпека має трансформуватися з пасивної системи захисту в активний механізм стратегічного маневрування, спрямований на диверсифікацію ринків та формування фінансової гнучкості.

Авторкою обґрунтовано стратегічні пріоритети зміцнення фінансової безпеки підприємства, що базується на інтеграції фундаментальних векторів: оптимізації капіталу, експансії ринків, інтелектуальному ризик-менеджменті (Big Data, AI), низьковуглецевій модернізації, розвитку компетенцій персоналу та інвестиційній стійкості.

Особливу увагу приділено удосконаленню інформаційно-аналітичного забезпечення через впровадження концепції ESG. Обґрунтовано перехід від стандартів нефінансової звітності GRI до жорстких регуляторних вимог Директиви CSRD та стандартів ESRS. Наукову новизну становить розробка матриці конвертації ESG-ризиків у прямі фінансові загрози, що базується на принципі «подвійної суттєвості» (double materiality). Це дозволяє оцінювати вплив екологічних (зокрема механізму CBAM), соціальних та управлінських чинників на ліквідність, платоспроможність та ринкову капіталізацію підприємства.

Сформовано комплекс прикладних рекомендацій щодо імплементації цифрової таксономії iXBRL та інтеграції в єдиний цифровий простір ЄС (ESAP). Доведено, що системна ESG-трансформація та гармонізація звітності

є критичною умовою подолання інформаційної асиметрії, мінімізації репутаційних втрат та забезпечення доступу до пільгового міжнародного фінансування у процесі післявоєнної реновації металургійного сектору України.

Наукове та практичне значення роботи полягає в розробленні сучасного методичного інструментарію та прикладного алгоритму формування стратегії фінансової безпеки як домінуючого чинника забезпечення довгострокової фінансової стабільності підприємств. Практична цінність результатів визначається впровадженням інтегрального підходу до оцінювання захищеності фінансових інтересів, розробкою матриці конвертації ESG-ризиків у прямі фінансові загрози та обґрунтуванням переходу до консервативної моделі фінансових нормативів, що дозволяє мінімізувати деструктивний вплив воєнно-економічних загроз на підприємства стратегічних галузей.

Особистісний внесок авторки у рамках проведеного дослідження полягає в розробленні теоретичних, методичних та практичних засад зміцнення фінансової безпеки як фундаменту фінансової стабільності підприємства, обґрунтуванні ієрархічної взаємозалежності категорій «фінансова безпека – фінансова стійкість – фінансова стабільність», побудові регресійної моделі впливу параметрів фінансової безпеки на показники фінансової стабільності підприємства, а також у формуванні комплексної концепції ESG-трансформації та цифрової звітності (iXBRL) для забезпечення доступу до міжнародного фінансування у процесі повоєнної реновації.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова стабільність підприємства, фінансова стійкість, фінансова політика, ризики, загроза, безпека, підприємство, фінанси, фінансовий стан, фінансові ресурси, війна, воєнний стан.

ABSTRACT

Bondarenko S. M. Financial security as a factor in ensuring the financial stability of Ukrainian enterprises. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Economics, specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2026.

An enterprise's financial security is a fundamental determinant of its viability, ensuring the continuity of the operational and reproductive cycle and strengthening financial resilience to endogenous and exogenous shocks within the wartime transformation of the economy. The financial security of an enterprise is identified as an immanent factor of its functioning, which accumulates the entity's capacity for the preventive neutralization of internal and external threats generated in both national and global economic dimensions. Systemic identification of developmental determinants and the mitigation of the destructive impact of threats ensure the transformation of a «crisis survival» strategy into a model of sustainable expanded reproduction of capital, guaranteeing the maintenance of target parameters for autonomy and liquidity, as well as the balanced harmonization of stakeholder interests. Ensuring the financial security of enterprises in wartime and post-war periods requires the transformation of existing protective mechanisms and their integration into a dynamic model. This approach allows for countering systemic risks, particularly large-scale logistical and infrastructural threats that directly affect business stability.

The stable functioning and strategic development of an enterprise under conditions of systemic destabilization are determined by its capacity to adequately respond to dynamic environmental changes, which is reflected in financial stability indicators. The formalization of diagnostic and assessment procedures for financial security allows for the streamlining of anti-crisis maneuvering, optimization of

cost structures, and the formation of internal financial buffers to minimize financial threats. The regularity of such assessments enhances the effectiveness of management decisions, contributes to the mitigation of corporate losses resulting from inflationary and currency risks, and ensures the implementation of a conservative model of benchmarks adapted to the marginal threats of martial law.

The necessity of modernizing existing theoretical foundations and developing innovative practical tools to strengthen financial security – serving as the basis for business stability amid rising systemic risks – has defined the direction of this research, its target objectives, and the scope of its tasks.

The aim of the dissertation research is to substantiate the theoretical and methodological foundations and develop an applied toolkit for strengthening financial security as a factor in ensuring the financial stability of Ukrainian enterprises.

In accordance with the defined aim, the following *tasks* have been formulated:

- to perform a theoretical generalization and trace the evolution of scientific approaches to defining the essence of an enterprise's financial security;
- to reveal the conceptual essence and hierarchical interdependence of the categories «financial steadiness», «financial security» and «financial stability» of an enterprise;
- to systematize the destructive determinants of the external environment and substantiate the theoretical and methodological aspects of assessing financial security as a factor in ensuring enterprise stability;
- to identify qualitative determinants of financial security and conduct an expert diagnosis of the state of enterprises to determine the depth of military-economic threats;
- to conduct a comprehensive diagnosis of the level of financial security and identify the patterns of destructive transformation in the financial activities of

strategic industrial enterprises (using the metallurgy sector as a case study) under the influence of destabilization;

- to develop and econometrically verify a model of the impact of financial security parameters on the resulting stability indicators to design adaptive management decisions;

- to examine international experience and tools for ensuring the financial stability of enterprises to determine relevant vectors for their adaptation into domestic practice;

- to substantiate strategic priorities and develop an applied algorithm for formulating a financial security strategy that ensures the long-term stability of the enterprise in crisis conditions;

- to improve the information and analytical support for financial security management by integrating ESG criteria to minimize non-financial risks.

The object of the study is the process of enhancing the financial stability of enterprises amidst contemporary challenges and threats.

The subject of the study is the theoretical and methodological foundations, as well as applied tools for assessing and strengthening financial security as a factor in ensuring the financial stability of Ukrainian enterprises.

Structurally, the study consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices. The introductory part substantiates the choice of the topic, outlines the scope of tasks to achieve the set aim, and defines the object and subject of the research. It also characterizes the scientific methods, the novelty of the results, their practical implementation, and their approbation within the scientific community.

Chapter one, «Theoretical foundations for researching financial security as a prerequisite for ensuring enterprise financial stability» is dedicated to a fundamental re-conceptualization of the conceptual and categorical apparatus and the development of methodological tools under conditions of critical macroeconomic destabilization.

Within this chapter, the genesis of conceptual approaches to defining an enterprise as an open socio-economic system – whose functioning is directly determined by the level of protection of its financial interests – has been carried out. The periodization of the evolutionary development of enterprise financial security in Ukraine has been improved by identifying a distinct stage of wartime transformation (from 2022 onwards). It has been established that the current period is characterized by a fundamental shift in the management paradigm: a transition from long-term strategic forecasting to operational anti-crisis maneuvering, which determines the level of an enterprise's financial resilience.

The scientific novelty of the chapter lies in the substantiation of the hierarchical interdependence between the categories of «financial steadiness», «financial security» and «financial stability». It is proven that financial security acts as an active moderator (factor) of stability which, through mechanisms of preventive adaptation to internal and external disruptions, ensures the transformation of static equilibrium into a dynamic state of sustainable development.

Using the PESTEL analysis toolkit, critical external environment determinants (military aggression, currency market volatility, implementation of EU standards) have been systematized, allowing for the substantiation of the need to transition to a conservative model of financial benchmarks. The author's vision of adaptive targets is proposed, specifically increasing the target equity-to-total-assets ratio (autonomy coefficient) to 0,8 and the absolute liquidity ratio to 0,7, which correlates with a strategy of self-financing and debt load minimization.

The methodological component of the chapter is represented by the substantiation of an integral approach to assessing financial security. A representative system of key indicators has been formed, covering parameters of liquidity, solvency, profitability, and business activity. It has been determined that under conditions of systemic uncertainty, the priority criterion for management effectiveness is reaching the break-even point and forming an internal financial

buffer, which serves as the foundation for ensuring the long-term financial stability of enterprises.

Chapter two, «Specifics of ensuring the financial stability of Ukrainian enterprises in the context of financial security» identifies qualitative determinants of financial security and substantiates their role in ensuring enterprise financial stability. Based on an expert survey (December 2022 – January 2023), key threats to financial security under martial law were identified, dominated by the loss of financial steadiness, liquidity deficits, and the erosion of human capital.

An in-depth diagnosis of the financial security of strategic enterprises in Ukraine's metallurgical industry (PJSC «ArcelorMittal Kryvyi Rih», PJSC «Interpipe NTRP», PJSC «Zaporizhstal») for the period 2020 – 2024 was conducted. Specific patterns of financial stability destruction in the industry were revealed, manifesting in a critical decline in absolute liquidity, the formation of a «receivables trap», and the erosion of equity against the backdrop of increasing market power of the enterprises.

The author's methodology for the integral assessment of an enterprise's financial security level has been substantiated and tested; it is adapted to high-uncertainty conditions by prioritizing solvency and autonomy indicators. A four-level scale for interpreting results is proposed to select adaptive management strategies – ranging from financial recovery to the stimulation of capitalization. A regression model has been constructed, which mathematically proves the multiplicative effect of financial security on financial stability and confirms that 87,9% of the variation in stability is explained precisely by changes in the level of financial security.

In Chapter three, «Strategic vectors for strengthening financial security as a driver of enterprise financial stability» conceptual foundations and an applied toolkit for the strategic management of an enterprise's financial security are developed as the basis for its long-term financial stability.

Based on the results of a comparative analysis of relevant international experience (China, Japan, India, the USA), key models of state protectionism and corporate adaptive management have been identified. It is proven that for domestic enterprises facing military aggression and logistical collapse, financial security must transform from a passive protection system into an active mechanism of strategic maneuvering aimed at market diversification and the cultivation of financial flexibility.

The author substantiates strategic priorities for strengthening an enterprise's financial security, based on the integration of fundamental vectors: capital optimization, market expansion, intelligent risk management (Big Data, AI), low-carbon modernization, personnel competency development, and investment resilience.

Particular attention is paid to improving information and analytical support through the implementation of the ESG concept. The transition from GRI non-financial reporting standards to the stringent regulatory requirements of the CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) and ESRS (European Sustainability Reporting Standards) is substantiated. The scientific novelty lies in the development of a matrix for converting ESG risks into direct financial threats, based on the principle of «double materiality». This allows for an assessment of the impact of environmental (specifically the CBAM mechanism), social, and governance factors on an enterprise's liquidity, solvency, and market capitalization.

A set of applied recommendations has been formulated for the implementation of iXBRL digital taxonomy and integration into the European Single Access Point (ESAP). It is proven that systemic ESG transformation and reporting harmonization are critical conditions for overcoming information asymmetry, minimizing reputational losses, and ensuring access to preferential international financing during the post-war renovation of Ukraine's metallurgical sector.

The scientific and practical significance of the work lies in the development of modern methodological tools and an applied algorithm for formulating a financial security strategy as the dominant factor in ensuring the long-term financial stability of enterprises. The practical value of the results is determined by the implementation of an integral approach to assessing the protection of financial interests, the development of a matrix for converting ESG risks into direct financial threats, and the substantiation of a transition to a conservative model of financial benchmarks, which allows for minimizing the destructive impact of military-economic threats on strategic industrial enterprises.

The author's personal contribution within the scope of the conducted research consists in the development of theoretical, methodological, and practical foundations for strengthening financial security as the foundation of an enterprise's financial stability; the substantiation of the hierarchical interdependence of the categories «financial security – financial steadiness – financial stability»; the construction of a regression model of the impact of financial security parameters on enterprise financial stability indicators; and the formation of a comprehensive concept of ESG transformation and digital reporting (iXBRL) to ensure access to international financing during the post-war renovation process.

Keywords: financial security, enterprise financial stability, financial steadiness, financial policy, risks, threat, security, enterprise, finance, financial condition, financial resources, war, martial law.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова безпека підприємств України як чинник забезпечення їх фінансової стабільності. *Економіка і регіон*. 2022. № 4 (87). С. 301–307. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.4\(87\).2812](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.4(87).2812). 0,7 д.а. (особистий внесок автора – 0,4 д.а., полягає в обґрунтуванні ролі адаптивного менеджменту у формуванні «імунітету» до фінансових загроз та забезпеченні стабільності підприємств).
2. Бондаренко С. М. Теоретичні аспекти дослідження фінансової безпеки підприємства та шляхи її забезпечення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-2-8569>
3. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету*. 2023. № 56. С. 106–113. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113>. 0,96 д.а. (особистий внесок автора – 0,5 д.а., де обґрунтовано систему управління фінансовою безпекою підприємств, адаптованої до викликів війни та завдань повоєнного відновлення України).
4. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Концептуальні засади забезпечення фінансової стабільності та фінансової безпеки підприємств України: виклики воєнного стану та пріоритети відновлення. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2026. № 3 (1). С. 68–75. DOI: [https://doi.org/10.60022/3\(1\)-9S](https://doi.org/10.60022/3(1)-9S). 0,7 д.а. (особистий внесок автора – 0,4 д.а., полягає в ідентифікації етапів забезпечення фінансової стабільності підприємств та обґрунтуванні трансформації підходів до управління їхньою фінансовою безпекою в періоди воєнної нестабільності та післявоєнного відновлення).

Статті у наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричної бази даних Web of Science:

5. Варналій З. С., Чеберяко О. В., Микитюк О. П., Бондаренко С. М. Актуалітети фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнний час. *Academy review. Економіка та підприємництво*. 2024. № 1 (60). С. 123–140. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-1-60-9> 1,6 д.а. (особистий внесок автора – 0,4 д.а., полягає у здійсненні оцінки стану фінансової безпеки підприємств, а також у квантифікації рівня нестабільності зовнішнього середовища, що дозволило розробити практичні заходи для стабілізації бізнес-суб'єктів у воєнний та повоєнний періоди).

Тези наукових доповідей:

6. Бондаренко С. М., Варналій З. С. Теоретичні засади дослідження сутності фінансової безпеки підприємства. *Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Київ, 17–18 листопада 2022 р.). Київ : КНУТШ, 2022. С. 8–10. URL: https://www.researchgate.net/publication/368364691_2022_Zbirka_tez_Ob%27edpani_naukou (дата звернення: 11.12.2022). 0,2 д.а. (особистий внесок автора – 0,1 д.а., полягає у поглибленні теоретичних засад сутності фінансової безпеки підприємства).

7. Бондаренко С. М. Фінансова стабільність підприємств України в умовах війни та повоєнний період. *Шевченківська весна 2023. Повоєнне відновлення економіки України: проблеми та перспективи : матеріали XXI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Київ, 29–31 березня 2023 р.). Київ : КНУТШ, 2023. С. 354. URL: <https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2023/04/Збірник-Шевченківська-весна-2023.docx.pdf> (дата звернення: 29.04.2023).

8. Бондаренко С. М. Шляхи забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою підприємства. *Світові тенденції та перспективи*

розвитку фінансової системи України : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 травня 2023 р.). Київ : КНУТШ, 2023. С. 85–86. URL: https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2023/07/Матеріали-конференції_-зміст.pdf (дата звернення: 11.08.2023).

9. Бондаренко С. М. Соціальна безпека працівників підприємства в умовах війни та повоєнного відновлення. *Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення : матеріали круглого столу* (м. Одеса, 28–30 червня 2023 р.). Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 11–12. URL: <https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2023/07/Матеріали-круглого-столу.pdf> (дата звернення: 15.08.2025).

10. Бондаренко С. М. Фінансова стабільність підприємств України у воєнний період: виклики та можливості. *Шевченківська весна 2024. Стратегії економічного зростання: погляд у майбутнє для України : матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Київ, 19–21 березня 2024 р.). Київ : КНУТШ, 2024. С. 42. URL: https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2024/04/Збірник-ШВ_2024.pdf (дата звернення: 20.04.2024).

11. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова стабільність підприємств України в умовах війни: виклики та реалії забезпечення. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 23 травня 2024 р.). Київ : КНУТШ, 2024. С. 33–35. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/43924/163310.pdf> (дата звернення: 14.10.2024). 0,2 д.а. (особистий внесок автора – 0,1 д.а., полягає у визначенні етапів забезпечення фінансової стабільності підприємств та ідентифікації ключових загроз їхньому функціонуванню, спричинених воєнними діями).

12. Бондаренко С. М. Фінансова безпека та стабільність підприємства: фактори впливу та механізми забезпечення. *Шевченківська*

весна 2025. Економіка України 2025: нові вектори розвитку в умовах глобальних трансформацій : матеріали XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 26–28 березня 2025 р.). Київ : КНУТШ, 2025. С. 292. URL: https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2025/06/ШВ-збірник_2025_фінал.pdf (дата звернення: 11.05.2025).

13. Бондаренко С. М. Фінансова безпека як ключовий чинник забезпечення фінансової стабільності підприємств України: особливості, виклики та напрями розвитку. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 22 травня 2025 р.). Київ : КНУТШ, 2025. С. 218–220. URL: <https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2025/06/Матеріали-конференції-ФСУ.pdf> (дата звернення: 21.06.2025).

14. Бондаренко С. М. Детермінанти та інструментарій зміцнення фінансової безпеки підприємств України в умовах воєнного стану. *Проблеми та перспективи фінансового забезпечення відновлення економіки України : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 3–4 березня 2026 р.). Дніпро : ДДАЕУ, 2026. С. 10–12. URL: <https://www.dsau.dp.ua/ua/page/materiali-konferencj.html> (дата звернення: 10.03.2026).

Розділи у колективних монографіях:

15. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в умовах війни та повоєнного відновлення (науково-експертна та соціологічна оцінка): монографія. За ред. З. С. Варналія, Г. Ш. Катамадзе. Київ : КМ-Букс, 2023. 248 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	24
 РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
1.1.Еволюція та концептуальні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємства.....	36
1.2. Сутність та чинники впливу на фінансову стабільність підприємства в контексті фінансової безпеки.....	56
1.3. Теоретико-методичні аспекти оцінки фінансової безпеки як системного складника забезпечення фінансової стабільності підприємства.....	70
Висновки до розділу I	82
 РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ	
2.1. Ідентифікація якісних детермінант фінансової безпеки у гарантуванні фінансової стабільності підприємств.....	84
2.2. Діагностування фінансової безпеки у процесі досягнення фінансової стабільності підприємства (на прикладі стратегічних підприємств металургійної галузі України).....	97
2.3. Моделювання впливу фінансової безпеки на забезпечення фінансової стабільності підприємства.....	120
Висновки до розділу II	136
 РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ДРАЙВЕРА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	

3.1. Імплементація світового досвіду забезпечення фінансової стабільності підприємств.....	138
3.2. Стратегічні пріоритети підвищення рівня фінансової безпеки задля досягнення фінансової стабільності підприємства.....	153
3.3. Модернізація інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки на основі впровадження ESG-критеріїв.....	164
Висновки до розділу III.....	175
ВИСНОВКИ.....	177
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	181
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВВП – валовий внутрішній продукт;

ГМК – гірничо-металургійний комплекс;

ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України;

ЄС – Європейський Союз;

КВЕД – Класифікація видів економічної діяльності;

ПАТ – публічне акціонерне товариство;

ПДВ – податок на додану вартість;

рф – російська федерація;

США – Сполучені Штати Америки;

AI (*Artificial Intelligence*) – штучний інтелект;

AML (*Anti-Money Laundering*) – протидія відмиванню коштів;

Big Data – великі дані (технології аналізу масивів інформації);

CBAM (*Carbon Border Adjustment Mechanism*) – механізм прикордонного вуглецевого коригування;

CSR (*Corporate Social Responsibility*) – корпоративна соціальна відповідальність;

CSRD (*Corporate Sustainability Reporting Directive*) – Директива ЄС щодо звітності зі сталого розвитку;

EBITDA (*Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization*) – прибуток до вирахування відсотків, податків та амортизації;

ERP (*Enterprise Resource Planning*) – система планування ресурсів підприємства;

ESAP (*European Single Access Point*) – європейська єдина точка доступу до даних;

ESG (*Environmental, Social, and Governance*) – екологічне, соціальне та корпоративне управління (стандарти сталого розвитку);

ESRS (*European Sustainability Reporting Standards*) – європейські стандарти звітності зі сталого розвитку;

GRI (*Global Reporting Initiative*) – Глобальна ініціатива зі звітності;

Industry 4.0 – Четверта промислова революція (цифрова трансформація бізнесу);

iXBRL (*Inline eXtensible Business Reporting Language*) – формат електронної бізнес-звітності;

KPI (*Key Performance Indicators*) – ключові показники ефективності;

SMART (*Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound*) – критерії якості цілепокладання (конкретність, вимірюваність, досяжність, релевантність, визначеність у часі).

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується станом безпрецедентної екзогенної турбулентності, спричиненої повномасштабною воєнною агресією РФ проти України. Системне руйнування виробничих потужностей, блокада традиційних логістичних шляхів, енергетична деструкція та критичний дефіцит ресурсів призвели до глибокої деформації фінансової архітектури вітчизняних підприємств. У цих екстремальних умовах традиційні підходи до фінансового управління виявляються недостатніми. Забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання трансформується з передумови економічного зростання у базове питання їхнього виживання та збереження функціональної цілісності.

Наукова актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення фундаментального зв'язку між фінансовою безпекою та фінансовою стабільністю підприємства. В умовах високої невизначеності фінансова безпека перестає бути лише інструментом захисту прибутку і трансформується у стратегічний «безпековий каркас» та активний керуючий чинник (модератор) фінансової стабільності. Актуалізується перехід до стратегії фінансової резильєнтності – здатності підприємства ідентифікувати приховані загрози, адаптувати свою фінансову модель до внутрішніх і зовнішніх загроз та підтримувати платоспроможність попри ерозію капіталу й виникнення «дебіторських пасток». Саме рівень фінансової безпеки стає визначальним чинником відновлення довгострокової стабільності суб'єктів господарювання.

Попри значний масив наукових праць, залишаються дискусійними питання ієрархічної взаємозалежності категорій фінансової безпеки та фінансової стабільності підприємства. Необхідність розробки адаптивних методів інтегрального оцінювання та прикладного інструментарію

підвищення рівня фінансової безпеки як домінанти забезпечення фінансової стабільності підприємств визначила вибір теми дисертації, її цільову спрямованість та структуру.

Питанням стану фінансової безпеки підприємства присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Азаренкова Г., Альтман Е., Амосов О., Ансофф І., Арєф'єва О., Баженова О., Барановський О., Блакита Г., Бланк І., Варналій З., Ганущак Т., Давиденко Н., Делас В., Івасакі І., Ійоха А., Коляда Т., Коценда Е., Коцантоніс С., Кузенко Т., Лютий І., Мельник С., Нгуєн Х., Носова Є., Огіоха Г., Орєхова К., Пізера С., Пшик Б., Романюк М., Серафєйм Дж., Сорос Дж., Череп А., Школьник І., Штангрет А., Яструбецька Л., Яфінович О. та інші.

Сутність фінансової стабільності підприємств досліджувалася у працях Базілінська О., Балига Т., Білик М., Блага О., Василик О., Заїчко І., Керанчук Т., Коваленко Д., Копилук О., Олійник Л., Панченко О., Пирог О., Романишин М., Савченко К., Славкова А., Султанов Д., Федосов В., Чепка В., Шуміло О., Шпак Н., Шушкова Ю., Юрій С. та інші.

Віддаючи належне науково-методологічній цінності існуючих наукових здобутків, водночас недостатньо дослідженими залишаються проблеми взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємодії фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане дослідження виконано в межах науково-дослідної тематики кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема за напрямом «Модернізація системи публічних фінансів України в умовах посилення глобалізаційних процесів» (номер державної реєстрації 22КФ040-07). Особистий внесок авторки у розробку цієї теми полягає в аналізі проблем та пошуку способів оптимізації фінансової безпеки задля підтримки стабільного функціонування вітчизняних підприємств.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка прикладного інструментарію зміцнення фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України.*

Відповідно до визначеної мети, сформульовано такі *завдання*:

- здійснити теоретичне узагальнення та еволюцію наукових підходів до визначення сутності фінансової безпеки підприємства;
- розкрити концептуальну сутність та ієрархічну взаємозалежність категорій «фінансова стійкість», «фінансова безпека» та «фінансова стабільність» підприємства;
- систематизувати деструктивні детермінанти зовнішнього середовища та обґрунтувати теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової безпеки як чинника забезпечення стабільності підприємств;
- здійснити ідентифікацію якісних детермінант фінансової безпеки та провести експертну діагностику стану підприємств для визначення глибини воєнно-економічних загроз;
- провести комплексну діагностику рівня фінансової безпеки та ідентифікувати закономірності деструктивної трансформації фінансової діяльності підприємств стратегічних галузей (на прикладі металургії) під впливом дестабілізації;
- сформулювати та економетрично верифікувати модель впливу параметрів фінансової безпеки на результуючі показники стабільності для розробки адаптивних управлінських рішень;
- розглянути світовий досвід та інструментарій забезпечення фінансової стабільності підприємств для визначення релевантних векторів його адаптації у вітчизняну практику;

- обґрунтувати стратегічні пріоритети та розробити прикладний алгоритм формування стратегії фінансової безпеки, що забезпечує довгострокову стабільність підприємства у кризових умовах;

- удосконалити інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою шляхом інтеграції ESG-критеріїв для мінімізації нефінансових ризиків.

Об’єктом дослідження є процес зміцнення фінансової стабільності підприємств в умовах сучасних викликів та загроз.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади й прикладний інструментарій оцінювання та зміцнення фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, застосування яких дозволило забезпечити цілісність, достовірність та обґрунтованість отриманих результатів. Для розв’язання поставлених завдань використано: методи системного підходу, аналізу та синтезу – для уточнення сутнісних характеристик фінансової діяльності та фінансової безпеки підприємства як складної соціально-економічної системи, що дозволило сформулювати авторську концепцію об’єкта дослідження (п. 1.1); історико-логічний аналіз та метод ретроспекції – при дослідженні генезису фінансової науки та здійсненні періодизації етапів становлення фінансової безпеки суб’єктів господарювання в Україні (п. 1.1); методи наукової абстракції та теоретичного узагальнення – для розмежування ієрархічної взаємозалежності дефініцій «стійкість», «безпека» та «стабільність», а також для обґрунтування концептуальної ролі безпеки як чинника (модератора) стабільності (п. 1.2); стратегічний аналіз (PESTEL-матриця) – для ідентифікації та системного групування ключових екзогенних детермінант, що дозволило класифікувати загрози фінансовій рівновазі підприємств (п. 1.2); методи порівняльного (компаративного) аналізу – для виявлення

переваг та недоліків методик діагностики фінансової безпеки підприємства (п. 1.3), для ідентифікації розбіжностей забезпечення фінансової безпеки та фінансової резильєнтності підприємств України (п. 2.2), для компаративної оцінки світових досвіду забезпечення стабільності з метою визначення релевантних векторів їх імплементації у вітчизняну практику (п. 3.1); експертне опитування (анкетування) та метод ранжування – для ідентифікації якісних параметрів безпеки, оцінювання глибини воєнно-економічних загроз та визначення вагових коефіцієнтів пріоритетності фінансових індикаторів (п. 2.1 та 2.3); горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз – для комплексної діагностики діяльності вітчизняних підприємств (п. 2.2); методи інтегрального оцінювання – для агрегації різнорідних фінансових індикаторів у групові та сукупний індекси фінансової безпеки на засадах використання адаптивних нормативних значень (п. 2.3); економетричне моделювання (регресійний аналіз) – для математичного доведення гіпотези про силу впливу параметрів фінансової безпеки на результуючі показники стабільності та розрахунку предиктивної здатності запропонованої моделі (п. 2.3); метод класифікації та групування – при структуруванні чинників впливу на фінансову стабільність та розмежуванні ESG-ризиків за фізичними та трансформаційними векторами (п. 1.2, 1.3 та 3.3); метод дедукції – для розробки прикладного алгоритму встановлення стратегічних цілей безпеки та формування цілісного переліку державних і корпоративних заходів із підвищення довгострокової стабільності суб'єктів господарювання (п.3.2 та 3.3); графічний та табличний методи – використано у всіх розділах дисертації для візуалізації структурних зв'язків, наочного представлення результатів моделювання та систематизації наукових поглядів щодо ієрархії фінансових категорій.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують питання національної та фінансово-економічної безпеки, стратегічного планування, бухгалтерського обліку та

фінансової звітності суб'єктів господарювання; офіційні статистичні дані державних інституцій та регуляторних органів щодо макроекономічних показників і стану реального сектору економіки в умовах воєнного стану; міжнародні стандарти та регламенти Європейського Союзу (ЄС), зокрема директиви щодо нефінансової звітності (CSRD/ESRS), цифрова таксономія іXBRL та положення щодо механізму вуглецевого коригування (CBAM); фінансова та нефінансова звітність вітчизняних підприємств; результати соціологічних досліджень, а також монографії та інші наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблематики дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення й результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

- концептуальну модель ієрархічної трансформації фінансової діяльності підприємства, де фінансова безпека позиціонується як активний стабілізаційний чинник (модератор), що виступає предиктом (первинним базисом) формування фінансової стабільності. Доведено пріоритетність механізмів виживання та захищеного контуру фінансових інтересів над стратегіями розвитку в умовах екстремальних воєнно-економічних загроз;
- методичний підхід до інтегрального оцінювання рівня фінансової безпеки, який, на відміну від уніфікованих методик, базується на впровадженні адаптивних нормативів (зокрема підвищення порогу автономії до 0,8 та абсолютної ліквідності до 0,7). Це дозволяє врахувати стратегію фінансової резильєнтності та пріоритетність самофінансування як ключової умови збереження стабільності;
- інтегральну модель оцінювання фінансової безпеки, яка базується на адитивному поєднанні нормативно-орієнтованих групових індикаторів (ліквідності, автономії, активності, рентабельності) із застосуванням системи динамічних вагових, що надасть можливість забезпечити точну

параметризацію рівня захищеності підприємства в періоди турбулентності та враховує ієрархію платоспроможності над прибутковістю;

- квантифікацію (процес модернізації якісних ознак у кількісне вираження) сили мультиплікативного впливу фінансової безпеки на фінансову стабільність підприємства шляхом побудови регресійної моделі. Встановлено, що розрахований коефіцієнт впливу (2,18) дозволяє кількісно прогнозувати темпи відновлення фінансової незалежності підприємства залежно від зміцнення його внутрішніх захисних параметрів та ідентифікувати режим «фінансової агонії»;

- матрицю впливу ESG-ризиків на фінансову безпеку, яка дозволяє формалізувати перехід від екологічних, соціальних та управлінських чинників до конкретних вартісних наслідків (зміна собівартості, знецінення активів, кредитна привабливість). Це забезпечує превентивний характер захисту стабільності через інтеграцію нефінансових загроз у систему моніторингу на засадах принципу «подвійної суттєвості» (double materiality);

набули подальшого розвитку:

- трактування змісту поняття «фінансова безпека підприємства» як ступінь (або рівень) захищеності його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів, при якому за рахунок ефективного використання всіх наявних ресурсів та прийняття адекватних, в кожній конкретній ситуації, управлінських рішень, формується рівновага, підтримується стійкість і стабільність функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах, та поняття «фінансова стабільність підприємства» як спроможність підтримувати стан динамічної рівноваги, за якого ключові детермінанти фінансового стану утримуються в межах визначених нормативних параметрів протягом релевантного часового інтервалу, зумовленого тривалістю операційного циклу;

- структурування екзогенних чинників впливу на фінансову стабільність підприємств із застосуванням PESTEL-аналізу. Ідентифіковано

кумулятивний ефект євроінтеграційних детермінант, що дозволило параметризувати загрози втрати фінансового суверенітету підприємства через деформацію логістики та кредитний голод;

- періодизацію еволюційного розвитку фінансової безпеки підприємств в Україні шляхом виокремлення етапу воєнної трансформації (з 2022 р.). Визначено, що цей період характеризується зміною парадигми управління: від стратегічного прогнозування до оперативного антикризового маневрування, який визначає рівень фінансової резильєнтості підприємства в умовах системної екзогенної дестабілізації;

- наукові підходи до імплементації світового досвіду забезпечення фінансової стабільності та фінансової безпеки підприємств, що, на відміну від існуючих, базуються на впровадженні моделі «адаптивного стимулювання». Ця модель передбачає системне поєднання жорстких механізмів державного протекціонізму (антидемпінгові та компенсаційні мита, регуляторний захист ринку за прикладом США та Індії) із інструментами прямої фінансової підтримки інновацій. Елементом запропонованих підходів є цільове реінвестування до 70% надходжень від екологічного податку у технологічну декарбонізацію виробничих циклів. Це дозволяє трансформувати фіскальне навантаження у джерело внутрішнього фінансування модернізації, що є критично необхідним для нівелювання фінансових бар'єрів СВAM, збереження експортної ліквідності та інтеграції вітчизняних підприємств у глобальні ланцюги створення вартості в умовах євроінтеграції;

- алгоритм стратегічного планування фінансової безпеки, який отримав розвиток у частині впровадження ітеративного процесу моніторингу за критеріями SMART та цифрової таксономії iXBRL, що забезпечує відповідність підприємства вимогам міжнародних інвесторів для залучення капіталу на післявоєнну реновацію;

- систематизація практичного досвіду підприємств України щодо збереження фінансової стабільності в умовах воєнної агресії, що дало змогу обґрунтувати ключові елементи забезпечення фінансової безпеки як визначального чинника їх стабільності. Виокремлено такі фінансові важелі як: мобілізація резервів ліквідності, оптимізація оборотного капіталу, контроль дебіторської заборгованості, формування аварійних фінансових резервів та впровадження цифрових систем моніторингу фінансових потоків. Узагальнення цих підходів поглибило розуміння ролі фінансової безпеки у підтриманні фінансової стабільності та сформувало теоретичні засади рівноваги підприємств у кризових умовах.

Практичне значення одержаних результатів. У процесі проведення наукового дослідження удосконалено науково-методичне забезпечення та сформульовані практичні рекомендації щодо управління фінансовою безпекою як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України. Зазначені напрацювання пройшли апробацію та були прийняті до впровадження у практичну діяльність:

- ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» – були інтегровані конкретні пропозиції щодо прикладного застосування науково-методичної розробки авторки, що дозволило сформувати комплексну систему превентивного моніторингу, за допомогою якої підприємство отримало можливість оперативно ідентифікувати релевантні внутрішні та зовнішні загрози. Впровадження запропонованих алгоритмів забезпечило перехід від реактивного (антикризового) управління до стратегії випередження, що дає змогу розробляти та реалізовувати заходи з нейтралізації ризиків та загроз на ранніх стадіях їх виникнення, мінімізуючи потенційні фінансові втрати (довідка № 03-243 від 16.01.2025);

- ТОВ «ТД УКРПРОМТРЕЙД» – використання авторських наукових підходів забезпечило перехід від усунення наслідків до стратегії випередження. Це дало змогу нейтралізувати загрози фінансовій безпеці на

етапі їх зародження, мінімізуючи втрати та забезпечуючи фінансову стабільність підприємства у довготривалій перспективі (довідка № 412/1 від 26.08.2024);

- ТОВ «УКРСНАБФЛЮСИ» – інтеграція наукових пропозицій в роботу підприємства забезпечила створення цілісного механізму виявлення внутрішніх і зовнішніх фінансових ризиків та загроз. Впроваджені алгоритми дозволили трансформувати систему контролю, переорієнтувавши її на раннє виявлення негативних чинників. Це забезпечило можливість діяти на випередження, запобігаючи втратам капіталу та підвищуючи рівень фінансової безпеки підприємства (довідка № 52 від 15.12.2023);

- Всеукраїнської громадської організації «Асоціація платників податків України» – використані конкретні зауваження та пропозиції до проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» № 12429 від 20.01.2025 року та проєкту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» № 12430 від 20.01.2025 року (довідка №192/14 від 26.05.2025);

- Київського національного університету імені Тараса Шевченка – використані в навчальному процесі на кафедрі фінансів економічного факультету під час викладання дисциплін: «Економічна та фінансова безпека держави», «Податкова система» (довідка № 013/130 від 25.02.2026).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові здобутки та практичні пропозиції, що представлені до захисту, є результатом індивідуальної роботи здобувачки. Із наукових публікацій, підготовлених у співавторстві, до дисертаційного дослідження включено лише ті положення, які були розроблені авторкою особисто.

Апробація результатів дисертації. Основний зміст і висновки дисертаційної роботи пройшли апробацію шляхом оприлюднення на 11 міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях, а саме: IX Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та

молодих вчених «Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень» (17-18 листопада 2022 р., м. Київ, КНУТШ); XXI Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2023. Повоєнне відновлення економіки України: проблеми та перспективи» (29-31 березня 2023 р., м. Київ, КНУТШ); XVI Міжнародна науково-практична конференція «Умови економічного зростання в країнах з ринковою економікою» (20-21 квітня 2023 р., м. Переяслав, Університету Григорія Сковороди в Переяславі); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна безпека: держава, регіон, підприємство» (17 травня 2023 р., м. Полтава, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»); XVI Міжнародна науково-практична конференція «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (25-26 травня 2023 р., м. Київ, КНУТШ); круглий стіл «Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення» (28-30 червня 2023 р. м. Одеса, ОНЕУ); XXII Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2024. Стратегії економічного зростання: погляд у майбутнє для України» (19-21 березня 2024 р., м. Київ, КНУТШ); Міжнародна науково-практична конференція «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (23 травня 2024 р., м. Київ, КНУТШ); XXIII Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна 2025. Економіка України 2025: нові вектори розвитку в умовах глобальних трансформацій» (26-28 березня 2025 р., м. Київ, КНУТШ); XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (22 травня 2025 р., м. Київ, КНУТШ); II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи фінансового забезпечення відновлення економіки України» (3-4

березня 2026 р., м. Дніпро, Дніпровський державний аграрно-економічний університет).

Публікації. Основні результати та висновки проведеного дослідження оприлюднено в 15 наукових працях. Серед них: 5 статей у вітчизняних фахових виданнях (зокрема 1 у журналі, що входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science), 9 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій, а також 2 розділи у колективній монографії.

Структура та обсяг дисертації. Структурно робота включає анотації двома мовами (українською та англійською), вступну частину, три основні розділи, висновків, списку використаних джерел та 5 додатків на 5 сторінках. Повний обсяг дисертаційного дослідження складає 222 сторінки, при цьому на основний текст припадає 180 сторінок. Наочність матеріалу забезпечується 33 таблицями та 19 рисунками.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Еволюція та концептуальні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємства.

На сьогоднішній день, стикаючись із викликами та загрозами глобалізаційного процесу, в умовах повномасштабної війни, функціонування підприємств відбувається в умовах нестійкості, невизначеності та непередбаченості зовнішнього середовища. Сучасна ринкова кон'юнктура зумовлює необхідність посилення уваги до фінансової безпеки як базису для досягнення фінансової стабільності та довгострокової життєздатності підприємства.

Згідно з визначенням І. М. Бойчик, підприємство розглядається як господарюючий суб'єкт, що володіє організаційною та економічною незалежністю. Головною метою його функціонування в межах національного господарства є створення товарів чи надання послуг [19, с. 51]. З огляду на це, актуалізуються такі важливі завдання функціонування підприємств:

- отримання доходу від діяльності підприємства;
- задоволення споживчого попиту шляхом випуску продукції згідно з ринковою кон'юнктурою та положеннями господарських договорів;
- забезпечення конкурентоспроможного рівня оплати праці, формування безпечного виробничого середовища та стимулювання професійно-кваліфікаційного зростання персоналу;
- розширення можливостей працевлаштування населення шляхом створення додаткових робочих місць;

- підтримка стабільності підприємства для забезпечення його тривалої діяльності та майбутнього розвитку;
- збереження навколишнього середовища (грунтових, повітряних і водних ресурсів);
- підтримання ритмічності поставок, гарантування належної якості товарів та стабілізація обсягів виробництва й доходів суб'єкта господарювання [19].

З огляду на окреслені завдання, результативність діяльності суб'єктів господарювання детермінується сукупністю чинників: стратегічними інтересами власників, обсягом залученого капіталу, галузевою специфікою та кон'юктурою внутрішнього і зовнішнього середовища функціонування.

На переконання Л. С. Шевченко, сутність підприємства полягає у його функціонуванні як індивідуалізованого суб'єкта господарювання, що поєднує соціальну спрямованість (задоволення потреб суспільства) з комерційним інтересом – отриманням фінансового результату [234, с. 67].

За визначенням С. Ф. Покропивного, підприємство розглядається як фундаментальна одиниця економіки, що функціонує на засадах організаційної та фінансової автономії. Його діяльність зосереджена у виробничому секторі та спрямована на створення матеріальних благ або надання послуг на платній основі [170, с. 32].

Згідно з підходом Г. О. Швиданенко, підприємство трактується як базовий і самостійний суб'єкт господарювання із правами юридичної особи. Воно діє на основі власного статуту, поєднуючи виробничі, дослідницькі та комерційні процеси для досягнення фінансового результату у вигляді доходу чи прибутку [232].

М. П. Поліщук та П. П. Михайленко розглядають підприємство як форму систематичної господарської діяльності, що здійснюється офіційно зареєстрованими суб'єктами на власний ризик. Головним вектором такої

діяльності є виробництво благ чи надання послуг задля отримання фінансової вигоди [171, с. 10].

Таблиця 1.1

Узагальнення концепцій до трактування поняття «підприємство»

Концепція	Трактування поняття «підприємство»
Неокласична теорія	Підприємство визначається як виробнича одиниця, що здійснює трансформацію ресурсів у ринковий продукт за умови дотримання принципу економічної раціональності. Методологічна база дослідження передбачає застосування математичного моделювання для ілюстрації того, як саме наповнення ресурсного портфеля трансформується у реальну результативність діяльності, що виражається через приріст капіталізації чи створення доданої вартості.
Інституційна теорія	Підприємство розглядається як специфічна форма організації, що постає альтернативою ринковому механізму з метою мінімізації трансакційних витрат та синергетичного поєднання індивідуальних можливостей учасників. На противагу неокласичному підходу, інституційна теорія зміщує фокус із прогнозування ринкової поведінки на основі виробничої функції на аналіз внутрішньої структури організації та системи контрактних відносин між її суб'єктами.
Еволюційна теорія	Підприємство є суб'єктом ринкового середовища, ефективність якого залежить від узгодженості внутрішніх комунікацій із вектором довгострокового зростання. Така залежність визначає організацію як цілісний об'єкт, що еволюціонує в межах обраної концептуальної моделі. Розвиток підприємства як структурованої системи обумовлений внутрішньою логікою реалізації його генеральної мети. Соціально-економічна взаємодія з іншими учасниками ринку стимулює формування внутрішніх рутин і стратегічних алгоритмів, які становлять фундамент конкурентної унікальності підприємства.
Підприємницька модель підприємства	підприємство розглядається як складна відкрита соціо-технічна система, що інтегрує сукупність взаємопов'язаних структурних підрозділів (виробничих, допоміжних та управлінських). Функціонування такої системи базується на циклічній взаємодії із зовнішнім середовищем: від акумуляції необхідних факторів виробництва до реалізації результатів діяльності (товарів, робіт, послуг) задля задоволення суспільних потреб.
Інтеграційна концепція підприємства	Підприємство постає як цілісна та відносно стійка соціально-економічна система, що забезпечує часово-просторову синхронізацію процесів виробництва, збуту та відтворення ресурсів. Роль сполучної ланки між внутрішніми операційними циклами та ринковим позиціонуванням виконує економічний потенціал підприємства. Останній розглядається як інтегрована сукупність ресурсного забезпечення та динамічних спроможностей, що детермінують параметри стратегічного розвитку та рівень фінансової стабільності організації в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища.
Системно-орієнтована концепція (підприємство як відкрита система)	Підприємство розглядається як динамічна матеріально-речова та соціально-економічна структура, що функціонує за принципом «ресурсний вхід – результативний вихід». Зв'язок із зовнішнім середовищем реалізується через обмінні потоки ресурсів та готового продукту, що потребує високої адаптивності внутрішньої системи управління. У соціальному аспекті підприємство постає інструментом узгодження економічних інтересів держави, колективу та особистості.

Джерело: узагальнено авторкою на основі [61; 64; 83; 117]

Узагальнюючи викладені підходи, слід зазначити, що попри розмаїття наукових трактувань, спільним базисом для всіх концепцій є визначення підприємства як цілісної структури, що акумулює капітал, трудовий потенціал та матеріально-технічні ресурси. Ключовим детермінантом

функціонування будь-якого суб'єкта господарювання залишається реалізація стратегічної мети, пріоритетним вектором якої є генерування прибутку як основи фінансової життєздатності

На нашу думку під поняттям «підприємство» слід розуміти організаційно відокремлений та економічно самостійний суб'єкт господарювання із статусом юридичної особи, що функціонує як відкрита соціально-економічна система, яка на основі оптимального поєднання факторів виробництва та нематеріальних ресурсів здійснює систематичну діяльність на власний ризик з метою створення доданої вартості, задоволення суспільних потреб та досягнення стійкого балансу інтересів стейкхолдерів з орієнтацією на отримання прибутку (доходу).

Фінансова безпека як базис стабільності підприємства постає не як локальна система превентивних заходів, а як ієрархічний процес стратегічного менеджменту, спрямований на гармонізацію всієї сукупності фінансових взаємозв'язків у мінливому ринковому середовищі України. Це складний процес створення детермінованих умов для сталого розвитку та реалізації стратегічних економічних інтересів [132]. У сучасних ринкових реаліях досягнення цільових орієнтирів стейкхолдерів і стабільна динаміка результативності прямо корелюють із наявністю дієвої фінансової безпеки, яка виступає фундаментом загальної стратегії підприємства.

Як слушно зазначає З. С. Варналій, аналіз категорії «фінансова безпека» у науковій літературі демонструє її значну змістовну широту та багатоаспектність, що зумовлює відсутність єдиної уніфікованої інтерпретації в академічних колах. Разом з тим, значна кількість дослідників схильна розглядати (або навіть ототожнювати) фінансову безпеку через призму фінансового стану підприємства [35]. У цьому контексті цілком обґрунтованою є позиція М. Д. Білик, яка наголошує на недоцільності повного ототожнення фінансової безпеки суб'єкта господарювання з його фінансовим станом. Вона акцентує, що фінансова безпека підприємства – це

передусім сукупність потенційних спроможностей організації ефективно протидіяти деструктивним впливам як екзогенного, так і ендегенного характеру [14].

Обмеженість теоретичних розробок у сфері фінансової безпеки підприємства зумовлена тим, що її окремі складові традиційно розглядаються розрізнено – у межах фінансової політики, ризик-менеджменту чи загальної системи економічної безпеки. Це актуалізує потребу у формуванні цілісного та комплексного підходу, спроможного інтегрувати ці фрагментарні елементи у стабільний комплекс заходів системного та постійного реагування.

Еволюція вітчизняної фінансової безпеки розпочалася ще за часів Київської Русі, коли виникнення боргових зобов'язань та вексельного обігу актуалізувало питання захисту капіталу [201, с. 135]. Подальший розвиток бюджетних відносин та інструментів державного запозичення заклав підвалини для системного забезпечення фінансової стабільності країни. Динамічне ускладнення економічних зв'язків зумовило запит на розробку цілісної методології фінансової безпеки, що охоплювала б як державні інтереси, так і мікроекономічний рівень підприємництва.

Період розвитку сучасної науки про фінансову безпеку, як справедливо професор Варналій З. С. називає цю науку «безпекологією» [34, с. 14], охоплює відносно короткий часовий проміжок, проте в межах цього генезису доцільно виокремити кілька ключових етапів розвитку.

Становлення науки про фінансову безпеку на сучасному етапі, розпочалося у 1991 – 1995 рр., коли її розглядали виключно як елемент економічної безпеки. На державному рівні вона втілювалася через збалансованість фінансово-кредитної сфери, а на мікрорівні – через стабільність фінансової системи підприємств. Саме в цей час вітчизняна наука почала робити перші кроки у дослідженні цієї категорії.

Другий етап сучасної науки про фінансову безпеку тривав з 1996 р. по 2007 р. Характерною рисою цього етапу стала трансформація фінансової безпеки з підсистеми економічного захисту у фундаментальний складник національної безпеки держави. Важливою віхою стало ухвалення 16 січня 1997 р. Концепції національної безпеки України, де, незважаючи на відсутність офіційної термінологічної автономії фінансової безпеки, було закладено концептуальний базис її функціонування через визначення ключових елементів безпекового простору країни [143, с. 23].

Третій етап розвитку науки почався в 2008 році та тривав до 2013 року. У 2008 році відбулася якісна трансформація наукових поглядів, що полягала у визнанні автономного статусу фінансової безпеки як самостійного об'єкта дослідження. Науковим доробком того періоду стала систематизація категорійного апарату, що охопив безпекові параметри на макро-, мезо- та мікрорівнях, визначаючи фінансову безпеку держави, регіону та підприємства.

Четвертий етап (2014 – 2021 рр.) – адаптація до умов гібридних загроз та системних реформ. Цей період позначений початком військової агресії на Сході та анексією Криму, що спричинило «очищення» банківської системи, стрімку девальвацію та втрату активів багатьма підприємствами. Фінансова безпека у цей час починає розглядатись через призму ризик-менеджменту та імпортозаміщення. Також в даний період входить пандемія COVID-19 (2020 – 2021 рр.), яка змусила підприємства формувати механізми дистанційного фінансового управління та цифрової безпеки. В цей період фінансова безпека почала розглядатись як складний механізм адаптації до макроекономічної нестабільності, де ключовим індикатором успішності є не лише збереження активів, а й підтримання цільових параметрів платоспроможності та фінансової незалежності в умовах системних ризиків [162].

П'ятий етап (з 2022 р. – по теперішній час) характеризується трансформацією парадигми фінансової безпеки в умовах воєнного стану та

безпрецедентної екзогенної турбулентності. Визначальною рисою цього періоду є зміщення акцентів від стратегічного планування до оперативного антикризового управління та забезпечення фінансової резильєнтості. На мікрорівні фінансова безпека трансформується у здатність підприємства функціонувати в умовах руйнування логістичних ланцюгів, втрати активів на окупованих територіях та критичного обмеження доступу до традиційних джерел фінансування. На зміну класичним підходам приходить концепція «життєздатності через адаптивність», де фінансова стабільність розглядається як результат динамічного маневрування ресурсами задля збереження економічного потенціалу в умовах воєнних ризиків.

Сьогодні поняття фінансової безпеки підприємства переросло межі вузькоспеціалізованого показника, трансформувавшись у незалежний об'єкт наукового аналізу з притаманним йому інструментарієм та методологічним базисом. Теоретичне розкриття досліджуваного поняття неможливе без дескрипції вихідних категорій, серед яких ключове значення мають «безпека», «загроза», «безпека підприємства», «фінансова діяльність підприємства» та «фінанси».

Результати аналізу категорії «безпека» свідчать про її тривалу еволюцію паралельно з розвитком цивілізації, де змістовне наповнення терміна щоразу адаптувалося до пріоритетних потреб конкретної історичної епохи. На сучасному етапі в науковому дискурсі сформувалася значна кількість концептуальних підходів до інтерпретації сутності безпеки (табл. 1.2).

Згідно з підходом М. Войнаренка та О. Яременка, категорія «безпека» характеризує специфічний стан підприємства, що забезпечує граничну продуктивність усіх його внутрішніх процесів та мінімізує деструктивний вплив ризиків на динаміку його розвитку [48, с. 61]. Ключовими характеристиками даного трактування є розгляд безпеки як специфічного стану функціонування та системного утворення, що базується на

скоординованій роботі механізмів захисту від негативних екзогенних та ендогенних загроз. Багатоаспектність такої інтерпретації дозволяє інтегрувати її ключові елементи у процес розроблення прикладних засад забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Таблиця 1.2

Компаративний аналіз наукових поглядів на змістовне наповнення
дефініції «безпека»

Науковець	Зміст дефініції
Франчук В.	цільовий орієнтир функціонування системи, що визначає вектор її розвитку та результуючий стан, зумовлений ефективністю діяльності [218].
Нікіфорова П., Куперівська С.	універсальна категорія життєдіяльності, що відображає стан соціуму, за якого відсутні будь-які дестабілізуючі загрози [155].
Халіна О., Штангрет А., Сухомлин Л., Мельников О.	часово обмежений статус захищеності, що характеризується здатністю суб'єкта до абсолютної самооборони та нейтралізації загроз [220].
Ситник Г., Олуйко В., Варвинчук М.	формування системи гарантій безпечного існування людини, орієнтованої на вільну самореалізацію та надійну охорону приватних інтересів від загроз корпоративного, соціального чи владного походження [194].
Варналій З.	ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх та (або) зовнішніх викликів [35].
Запорожець О.	статус захищеності, за якого умови, що провокують матеріальні чи психофізичні збитки, знаходяться під постійним наглядом для забезпечення життєздатності особистості та суспільної цілісності [86].
Дацків Р.	реалізація фундаментальних інтересів щодо фізичного існування, збереження цілісності, автономії, соціальної стабільності та перспективного зростання [68].
Войнаренко М., Яременко О.	режим життєдіяльності суб'єкта, за якого дієво працюють інструменти нейтралізації або мінімізації деструктивного тиску на сталість його функціонування та стратегічного поступу [48].
Шемшученко Ю., Бабкін В., Горбатенко В.	цілеспрямована активність суб'єктів на всіх рівнях (від індивіда до глобальної спільноти) з ідентифікації, нейтралізації та ліквідації небезпек, що можуть призвести до руйнації цінностей, непоправних втрат або зупинки соціально-економічного поступу [235].
Омелянович О., Долматова Г.	комплексна характеристика, яка визначає імунітет ключових тенденцій поступу соціуму та його базових структурних елементів до негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів [158].
Марова С.	статус динамічної рівноваги, що характеризується утриманням зовнішніх і внутрішніх навантажень на рівні, який не загрожує руйнацією структурних зв'язків системи та її захисних функцій [136].

Джерело: узагальнено авторкою

Науковець В. Франчук розглядає безпеку одночасно як стратегічну мету, до якої тяжіє будь-яка система, і як стан, що формується під впливом продуктивності її роботи [218, с. 64]. У межах даної інтерпретації безпека постає стратегічним орієнтиром функціонування та прогресивного розвитку системи, досягнення якого детермінується результативністю реалізації відповідних управлінських заходів.

На переконання З. Б. Живко, результативність економічної безпеки суб'єкта господарювання залежить від створення структурованого алгоритму організаційних і фінансових заходів. Це дозволяє сформувати систему інструментів, що гармонізує внутрішні пріоритети підприємства із вимогами зовнішніх стейкхолдерів та ринкових інституцій [78, с. 37].

Проаналізувавши існуючі підходи до розуміння поняття «безпека», ми запропонуємо визначення поняття *«безпека підприємства» як стан суб'єкта господарювання, за якого гарантується його стабільне, стійке та ефективне функціонування, який може бути досягнутий за умов ефективного здійснення певних дій направлених на мінімізацію впливу внутрішніх та зовнішніх загроз*. Тобто, фактично формується підґрунтя для ретельнішого розгляду управління безпекою як керованого, а не випадкового процесу.

Далі необхідно також визначити, що маємо на увазі під поняттям «чинник».

Чинник у господарській діяльності підприємства – це рушійна сила, умова або причина, що впливає на результати діяльності, фінансовий стан, ефективність використання ресурсів та здатність отримувати прибуток. Чинники класифікують на внутрішні (керовані) та зовнішні (некеровані), що визначають прибутковість [77].

Чинники зумовлюють, наскільки ефективно підприємство використовує ресурси для досягнення цілей. Тобто чинник є критичною одиницею аналізу; без вивчення чинників неможливо забезпечити фінансову

стабільність та конкурентоспроможність підприємства в умовах мінливого середовища [218].

У табл. 1.3 узагальнено трактування поняття «чинник» в залежності від контексту аналізу.

Таблиця 1.3

Трактування поняття «чинник» в залежності від контексту аналізу

Контекст	Визначення
Економічний	Це ресурс або обставина, що визначає характер та результат господарського процесу (наприклад, праця, капітал, земля).
Аналітичний	Це незалежна змінна, зміна якої спричиняє зміну результативного показника (наприклад, зростання собівартості призводить до зменшення прибутку).
Управлінський	Це конкретний інструмент або важіль, через який менеджмент може впливати на ефективність бізнесу.
Статистичний	Це показник, що входить до складу факторної моделі та пояснює варіацію досліджуваного явища.

Джерело: систематизовано авторкою на основі [150; 291].

Логіка дослідження дефініції «фінансова безпека підприємства» передбачає попереднє з'ясування змістовного наповнення таких фундаментальних категорій, як «фінансова діяльність підприємства» та «фінанси підприємства».

Ретроспективний аналіз генезису категорії «фінанси підприємства» свідчить, що зародкові форми цього явища простежуються ще у пам'ятках шумерської цивілізації (III тис. до н. е.). У той період фінансові відносини виконували функцію страхового забезпечення, виступаючи гарантом збереження якісних характеристик товарів під час їхнього транспортування.

Попри тривалу практику використання фінансових інструментів у повсякденному житті, термінологічне закріплення дефініції «financia» відбулося у XII - XIII ст. в Італії, де вона інтерпретувалася як сукупність будь-яких розрахункових операцій між суб'єктами [141, с. 235]. Значним кроком у становленні фінансової думки того періоду стали праці Діомоде Карафи, який одним із перших здійснив систематизацію та письмову класифікацію державних видатків за функціональним призначенням.

У період феодалізму роль фінансових відносин значно зросла внаслідок інтенсифікації податкових механізмів на державному та муніципальному рівнях, що перетворило фіскальні збори на фундамент бюджетних надходжень окремих міст. Одночасно з цим динамічне розширення торговельних зв'язків зумовило інституціоналізацію системи внутрішнього та зовнішнього митного регулювання.

Епоха Відродження ознаменувалася появою перших акціонерних товариств, що виступило потужним імпульсом для становлення корпоративного сектору та розширення інструментарію ринку капіталу. Подальша промислова революція стала фундаментальним важелем розвитку індустріальної економіки, яка, у свою чергу, зумовила процеси концентрації фінансового капіталу та створення масштабних фінансових груп.

На сучасному етапі еволюція фінансів як економічної категорії відбувається в контексті домінування монополістичних об'єднань-гігантів. Стратегічним вектором діяльності таких структур є формування інтернаціональних ринків збуту та розбудова глобальних мережевих систем, що визначає нові виклики для фінансової стабільності підприємств.

Грунтовне теоретичне розкриття категорії «фінанси підприємства» передбачає систематизацію та узагальнення існуючих наукових поглядів на природу фінансів (табл. 1.4).

Сучасна економічна думка, спираючись на традиційний категоріальний базис, дедалі активніше оперує інноваційними дефініціями. Зокрема, у наукових розвідках останніх років значного поширення набув концепт «фінансіалізації», що відображає якісні трансформації сучасних економічних систем. Наприклад, на думку І. О. Лютого та П. А. Мороза, фінансіалізація виступає як закономірний еволюційний процес, що охоплює як внутрішню, так і світову економіку. Він характеризується перевагою фінансового капіталу над реальним сектором, що змушує суб'єктів господарювання інтегруватися у фінансові ринки та потрапляти у пряму

залежність від їхньої динаміки [130, с. 38]. Вважаємо, що зазначена категорія та її авторське трактування найточніше описують сучасну парадигму фінансового домінування в глобальному та національному економічному просторі.

Таблиця 1.4

Теоретичне узагальнення змістовного наповнення категорії «фінанси підприємства»

Науковець	Змістовне наповнення категорії
Василик О. Д.	система фінансових інструментів та механізмів акумулювання, розподілу й реалізації загальнодержавних і локальних капітальних фондів задля реалізації стратегічних цілей держави, бізнес-структур та соціуму в межах розширеного відтворення та покриття суспільних запитів [45].
Опарін В. М.	економічна категорія, що відображає процеси формування та розміщення грошового капіталу, а також рух вартості ВВП і національного багатства в межах розподільчих операцій суб'єктів господарювання та держави [160].
Юрій С. І., Федосов В. М.	віддзеркалюють грошові відносини, пов'язані з рухом вартості в межах розподілу та перерозподілу сукупного продукту країни для створення фінансового базису, необхідного для забезпечення життєдіяльності та сталого зростання суспільної системи [240].

Джерело: узагальнено авторкою

Узагальнюючи вищезазначені підходи пропонуємо розглядати «фінанси підприємства» як сполучний елемент у ланцюгу взаємодії виробників та споживачів, що виступає інструментом державного стимулювання і контролю підприємницьких структур, а також постає невід'ємним чинником інтенсифікації глобалізаційних процесів.

Широке впровадження у науковий обіг категорії «фінанси підприємства» стало каталізатором становлення суміжного поняття - «фінансова діяльність підприємства». З огляду на зазначене, у сучасній економічній літературі триває активний пошук уніфікованої дефініції, яка б максимально повно розкривала змістовну сутність даного поняття. Наприклад, О. Терещенко визначає фінансову діяльність як багатогранний функціональний комплекс, спрямований на забезпечення підприємства

необхідними ресурсами. Він включає управління інвестиційними потоками та фінансове обслуговування основних виробничих процесів підприємства [209, с. 64].

У трактуванні О. Бандурки, М. Коробова, П. Орлова та К. Петрової фінансова діяльність ототожнюється з операціями щодо надходження капіталу та виплати дивідендів [10, с. 16]. Така позиція піддається критиці через свою вузьку спрямованість: акцентуючи увагу лише на капіталообігу, автори ігнорують низку інших функціональних елементів, що складають цілісну систему фінансової діяльності підприємства.

У ході наукового пошуку було проведено багатоаспектний аналіз змісту поняття «фінансова діяльність підприємства», а отримані результати узагальнено та візуалізовано на рис. 1.1.

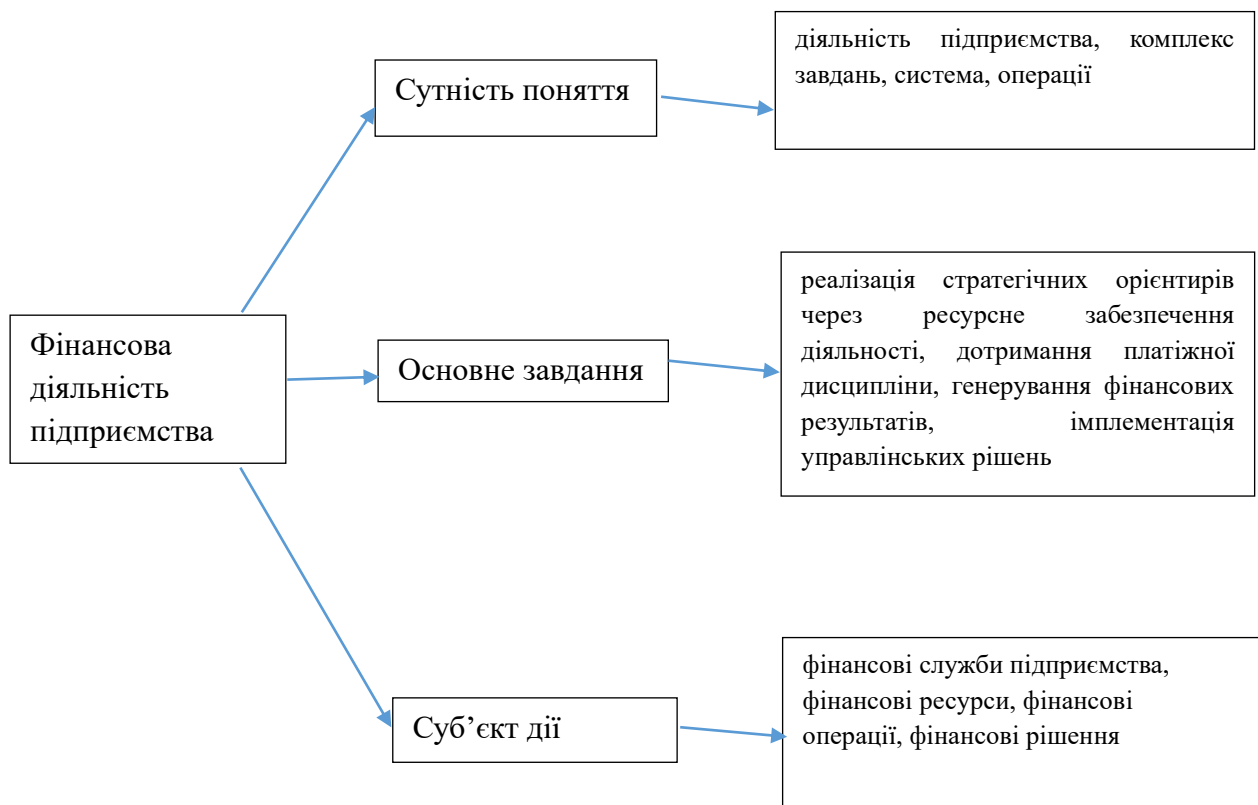

Рис. 1.1. Інваріантний аналіз категорії «фінансова діяльність підприємства»

Джерело: складено авторкою на основі [1; 6; 11; 103]

Розширюючи межі існуючих підходів, В. Пархоменко інтерпретує фінансову діяльність як сукупність грошових потоків (надходження та вибуття), що зумовлені трансформацією структури капіталу: від емісії та викупу власних акцій чи облігацій до залучення й погашення банківських кредитів разом із обслуговуванням відсоткових платежів [164, с. 48]. Проте, попри високий ступінь деталізації операційного аспекту, у даному трактуванні поза увагою залишається цільова спрямованість такої діяльності – реалізація фінансових інтересів суб'єкта господарювання та стратегічні механізми їх задоволення.

Підтримка життєздатності підприємства потребує ідентифікації та глибокого розуміння природи зовнішніх та внутрішніх загроз, що виникають у процесі його діяльності та мають прямий або опосередкований вплив на загальну ефективність функціонування. Зокрема, З. С. Варналій інтерпретує загрозу як сукупність реальних або ймовірних явищ, що створюють небезпеку для реалізації стратегічних інтересів підприємства у фінансовій сфері. Такі загрози деформують механізми саморегуляції, зумовлюють вихід фінансових індикаторів за межі критичних значень та чинять дестабілізуючий вплив на фінансову систему суб'єкта господарювання [36].

Ефективний захист фінансових інтересів підприємства потребує деталізованого групування загроз за місцем їх зародження, джерелами виникнення, функціональними сферами, частотою прояву та ступенем потенційних збитків (рис. 1.2). Представлена систематизація дозволяє обґрунтувати стратегічні рішення щодо нейтралізації загроз фінансовому стану та створення умов для стабільного і безперебійного функціонування підприємства.

Найвищий рівень деструктивного впливу зазвичай притаманний зовнішнім загрозам, ідентифікація та прогнозування яких ускладнюється високим ступенем невизначеності. Натомість нівелювання внутрішніх загроз належить до безпосередньої компетенції менеджменту підприємства. Сучасні

виклики, такі як повномасштабна війна, політико-економічна нестабільність та зростання вартості енергоносіїв, створюють критичне навантаження на фінансову безпеку підприємств, унеможливаючи досягнення планових показників доходності. До вагомих зовнішніх загроз належать кризи грошово-кредитної системи, висока боргова залежність підприємства та ризики агресивного поглинання з боку недобросовісних партнерів.

Рис.1.2. Систематизація загроз фінансовій безпеці підприємства за ключовими ознаками

Джерело: складено авторкою на основі [2; 25; 37;42; 76]

Серед ендогенних чинників, що дестабілізують рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання, вагоме місце посідають недоліки та стратегічні помилки в системі фінансового менеджменту. Зокрема, вони пов'язані з некоректним вибором стратегічного вектора розвитку підприємства, а також із низькою ефективністю процесів управління та оптимізації структури його активів і пасивів.

Сучасна сукупність деструктивних чинників зовнішнього середовища створює критичні бар'єри для стратегічного поступу вітчизняних підприємств, перешкоджаючи зміцненню їхнього ресурсного базису та досягненню цільового рівня стабільності. З огляду на це, першочерговим завданням стає ідентифікація зовнішніх детермінант, що значно впливають на фінансову безпеку як ключового чинника стабілізації діяльності підприємства [252].

Для впорядкування та структуризації таких чинників в процесі дослідження застосовано методику PESTEL-аналізу. Даний аналітичний інструментарій дозволяє здійснити комплексний скринінг макрооточення через моніторинг політичних (P), економічних (E), соціокультурних (S), технологічних (T), екологічних (E) та регуляторно-правових (L) складових (табл. 1.5). Використання такої стратегічної матриці в межах дослідження дає змогу не лише оцінити поточний тиск на фінансовий стан підприємства, а й спрогнозувати потенційні загрози для його стабільного функціонування в майбутньому.

Систематизація зовнішніх детермінант за допомогою PESTEL-аналізу дозволяє констатувати, що процес євроінтеграції вітчизняних підприємств супроводжується посиленням кумулятивного тиску на їхню фінансову систему. Аналіз підтверджує, що найбільший дестабілізуючий вплив мають економічні та правові чинники, які безпосередньо корелюють із витратною частиною бюджетів підприємств через необхідність сертифікації, екологізації та адаптації до нових стандартів звітності.

Таким чином, ідентифіковані загрози підтверджують гіпотезу про те, що фінансова безпека підприємства має функціонувати як адаптивний механізм. Її роль полягає у превентивній нейтралізації зазначених дестабілізаторів, що є критично необхідним для переходу від стану кризового виживання до фази фінансової стабільності та сталого економічного розвитку.

Таблиця 1.5

Матриця PESTEL-аналізу детермінант зовнішнього середовища, що формують загрози фінансовій безпеці та стабільності підприємств

Категорія	Перелік ключових детермінант (дестабілізаторів)
Політичні (P)	✓Необхідність імплементації жорстких регуляторних стандартів ЄС у короткі терміни. ✓Геополітична турбулентність та деформація традиційних логістичних ланцюгів. ✓Ризики, пов'язані з територіальною нестабільністю та безпековим станом регіонів. ✓Високі вимоги до прозорості бенефіціарної власності та антикорупційного комплаєнсу.
Економічні (E)	✓Висока волатильність національної валюти та зростання витрат на обслуговування валютних зобов'язань. ✓Обмеженість доступу до дешевого довгострокового кредитування. ✓Інфляційний тиск на собівартість продукції через здорожчання енергоносіїв та сировини. ✓Фіскальний тиск та недосконалість митного регулювання в умовах адаптації до вимог ЄС.
Соціальні (S)	✓Критичний дефіцит кваліфікованого персоналу через масову трудову міграцію до країн ЄС. ✓Демографічна криза та старіння кадрового ресурсу підприємств. ✓Невідповідність систем мотивації персоналу європейським стандартам корпоративної соціальної відповідальності (CSR).
Технологічні (T)	✓Технологічна залежність від критичного імпорту засобів виробництва та комплектуючих. ✓Низькі темпи цифрової трансформації бізнес-процесів (відставання від стандартів Industry 4.0). ✓Неконкурентоспроможність продукції на європейських ринках через моральний знос обладнання.
Екологічні (E)	✓Жорсткі вимоги європейського «Зеленого курсу» (Green Deal) щодо декарбонізації виробництва. ✓Фінансове навантаження, пов'язане з обов'язковою екологічною сертифікацією та впровадженням ESG-стандартів. ✓Зростання екологічних податків та штрафних санкцій за недотримання норм викидів.
Правові (L)	✓Значна інтенсивність оновлення законодавства у сфері фінансової звітності та конфіденційності персональних даних. ✓Посилення вимог фінансового моніторингу та процедур AML (протидія відмиванню коштів). ✓Зростання адміністративного навантаження на експортоорієнтовані підприємства.

Джерело: власна розробка

Можна констатувати, що гарантування фінансової безпеки суб'єктів господарювання потребує формування автономних систем безпеки,

функціональне призначення яких полягає у превентивній ідентифікації та нейтралізації потенційних загроз. Побудова таких систем ґрунтується на інтеграції концептуальних, організаційно-управлінських та ресурсних складників. Це дозволяє забезпечити надійний захист фінансових інтересів підприємства через впровадження механізмів безперервного моніторингу фінансового стану та проведення комплексної діагностики рівня його фінансової безпеки.

Аналіз напрацювань провідних учених щодо природи фінансової безпеки суб'єкта господарювання свідчить про домінування погляду, згідно з яким вона розглядається як фундаментальний структурний елемент загальної системи економічної безпеки підприємства.

Як зауважує І. М. Крупка, «фінансове здоров'я, а відтак – і фінансова безпека багато в чому залежать від наявності економічних нормативів, що регламентують діяльність, їх обґрунтованості й безумовного дотримання» [115, с.170].

Узагальнення теоретичних поглядів щодо сутності поняття «фінансова безпека підприємства» наведено у структурі таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Систематизація концептуальних підходів до дефініції «фінансова безпека підприємства» в сучасному науковому дискурсі

Науковець	Сутнісна характеристика
Варналій З. С.	стан захищеності економічних інтересів суб'єктів на кожному ієрархічному рівні фінансової взаємодії; достатній рівень фінансової забезпеченості приватних господарств, підприємств, державних інституцій, регіональних та галузевих ланок економіки ресурсами для повноцінної реалізації власних потреб та вчасного погашення зобов'язань [36].
Барановський О. І.	ступінь забезпеченості суб'єкта господарювання обсягом фінансового капіталу, необхідним для покриття поточних потреб та вчасного погашення зобов'язань. Даний стан вирізняється гармонійністю, резильєнтністю до деструктивних чинників різного походження, спроможністю протидіяти фінансовому поглинанню ззовні, а також здатністю підтримувати стабільну рівновагу, результативність діяльності та динамічний розвиток [12].
Судакова О.	фундаментальний компонент економічної безпеки суб'єкта

	господарювання, що ґрунтується на автономності, результативності та високому конкурентному потенціалі його фінансової системи. Цей стан ідентифікується через сукупність параметрів, які засвідчують гармонізованість фінансових потоків, належну ліквідність ресурсів, сформованість необхідних капітальних резервів, а також стабільність і захищеність економічних інтересів у межах усієї ієрархії фінансових взаємозв'язків [205].
Мандзіновська Х., Штангрет А., Котляревський Я., Мельников О.	фінансово-економічний статус суб'єкта господарювання, що гарантує його стабільну стійкість, здатність до вчасних розрахунків та належну ліквідність у тривалому періоді. Даний стан характеризується високим ступенем автономії та спроможністю фінансової архітектури реалізовувати стратегічні цілі, успішно нівелюючи екзогенні та ендогенні виклики завдяки гармонійному поєднанню фінансових важелів та механізмів [134].
Чібісова І., Івашина Є.	елемент системи економічної безпеки суб'єкта господарювання, що виражається через такий рівень фінансового стану, якому притаманні: висока якість та гармонійність використовуваних фінансових важелів, сервісів і технологічних рішень, а також стабільна опірність деструктивним чинникам [229].
Реверчук Н.	убезпечення від фінансових втрат, профілактика банкрутства та оптимізація процесу використання ресурсів підприємства для досягнення найвищих показників результативності [182].
Марченко О.	убезпечення фінансових інтересів та достатність грошових фондів для забезпечення життєдіяльності підприємства та безумовного виконання взятих зобов'язань [139].
Пойда-Носик Н.	динамічний багаторівневий механізм захисту від фінансових дестабілізаторів та утвердження фінансової стійкості в поточній діяльності й стратегічному майбутньому. В основі процесу лежить ефективна реалізація фінансових потужностей фірми, спрямована на зростання її вартості на ринку [169].
Кракос Ю., Разгон Р.	спроможність суб'єкта господарювання до автономного формування та реалізації фінансової політики, що узгоджується з орієнтирами загальної стратегії розвитку в умовах ринкового суперництва та мінливості зовнішнього оточення [112].
Мунтіян В.	статус максимально продуктивної експлуатації ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання, що детермінується оптимальними параметрами прибутковості, рентабельності та управлінської якості. Даний стан характеризується раціональною архітектурою капіталу, ефективним оборотом активів та рівнем дивідендної віддачі, що виступає комплексним мірилом поточної життєздатності й потенціалу майбутньої фінансово-технологічної еволюції підприємства [152].
Пономаренко О.	диференційований на якісному та кількісному рівнях фінансовий стан суб'єкта господарювання, разом із процесом його забезпечення, що базується на збалансованому застосуванні фінансових ресурсів і технологій. Дана категорія детермінує спроможність підприємства до реалізації стратегічного призначення та забезпечення безперервного прогресу, попри негативний тиск внутрішніх і зовнішніх дестабілізаторів [173].
Лаврова Ю.	підсистема економічної безпеки, визначена через фінансовий стан, що характеризується досконалістю фінансових технологій, імунітетом до

	загроз та можливістю ресурсного покриття стратегічних цілей і місії фірми. Даний підхід акцентує увагу на здатності системи до безперервного саморозвитку та підтримки фінансової рівноваги [121].
Бланк І.	диференційований за кількісними та якісними параметрами фінансовий стан суб'єкта господарювання, що гарантує сталий захист його гармонізованих фінансових пріоритетів від виявлених екзогенних та ендогенних загроз. Характеристики цього стану базуються на прийнятій фінансовій парадигмі підприємства та формують базис для ресурсного супроводу його безперервного прогресу як у короткостроковій, так і в стратегічній перспективі [15].
Мулик Я.	сформований рівень захисту економічних інтересів суб'єкта на кожному етапі фінансової взаємодії від деструктивного тиску зовнішніх і внутрішніх чинників. Дана категорія виступає фундаментом для підтримки життєздатності підприємства та реалізації стратегій його зростання в короткостроковому та тривалому часових горизонтах [151].
Воробйова О.	інтегральна характеристика фінансової архітектури підприємства на звітну дату, яка підтверджує його фінансову стійкість і можливість підтримувати стабільне функціонування попри деструктивний вплив факторів нестабільності та сукупність господарських загроз [50].
Давидюк Т.	стан фінансової архітектури підприємства, що забезпечує його довгострокову платоспроможність, ресурсне покриття процесів розширеного відтворення та захист прав власників. Характеризується високим ступенем незалежності та спроможністю нейтралізувати реальні й прогнозовані фінансові загрози, запобігаючи виникненню збитків [66].
Амосов О.	критерій синхронізації економічних інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища, що відображає якість фінансової взаємодії з оточуючими суб'єктами у динаміці та просторі [5].
Михаліцька Н.	якісна характеристика функціонування фінансового, банківського та грошово-кредитного секторів, що базується на їхній збалансованості та опірності деструктивним чинникам. Даний стан забезпечує життєздатність національної економіки, створюючи необхідне підґрунтя для її інтенсивного розвитку та нарощування макроекономічних показників [145].
Марушко Н.	складна адаптивна система підтримання життєдіяльності та еволюції підприємства, яка базується на оптимізації використання зовнішнього капіталу для протидії фінансовим загрозам різного походження [137].
Могиліна Л.	динамічний рівень фінансової захищеності головних інтересів підприємства від спектру поточних загроз, що дозволяє системі реалізовувати свою місію та нарощувати потенціал розвитку завдяки акумулюванню належної кількості фінансових ресурсів [149].
Загородній А., Вознюк Г.	убезпечення фінансових інтересів суб'єктів на всіх етапах фінансових зв'язків; сформованість у домогосподарств та установ ресурсного базису, достатнього для реалізації власних функцій та виконання взятих на себе зобов'язань [84].

Джерело: узагальнено авторкою

Проаналізувавши існуючі підходи до визначення поняття «фінансова безпека підприємства», пропонуємо таке визначення: «фінансова безпека

підприємства» – це ступінь (або рівень) захищеності його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів, при якому за рахунок ефективного використання всіх наявних ресурсів та прийняття адекватних, в кожній конкретній ситуації, управлінських рішень, формується рівновага, підтримується стійкість і стабільність функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах.

Враховуючи окреслені загрози та запропоноване трактування фінансової безпеки підприємства як умови формування стабільності, стає очевидним, що в сучасних турбулентних умовах фінансова безпека є головним вектором виживання підприємства. Це створює підґрунтя для переходу від категоріального аналізу до дослідження практичної ролі фінансової безпеки у забезпеченні фінансової стабільності підприємств України в умовах воєнного стану та глобальної невизначеності.

1.2. Сутність та чинники впливу на фінансову стабільність підприємства в контексті фінансової безпеки.

У науковій літературі категорія стабільності трактується як спроможність системи зберігати визначені параметри та властивості у сталому або наближеному до нього стані. Стосовно структури активів і пасивів суб'єкта господарювання, стабільність характеризує такий їх стан, що виступає гарантом безперервної платоспроможності. Вчені підкреслюють взаємозв'язок стабільності з такими дефініціями, як стійкість, сталість та постійність. Це знаходить відображення у рівновазі та ритмічності процесів, що в сукупності визначає загальну ефективність функціонування підприємства.

Стабільність постає показником міцності та надійності цілісної системи, що відображає її спроможність зберігати функціональну стійкість зв'язків та адаптуватися до трансформацій внутрішнього й зовнішнього

середовища без втрати цільових параметрів. Цілком обґрунтованим є розкриття змісту стабільності крізь призму категорій «надійність» та «стійкість». При цьому стабільність асоціюється з ритмічністю процесів, стійкість – зі станом динамічної рівноваги, а надійність – із безпомилковістю функціонування. Синергетичне поєднання цих характеристик виступає фундаментальною умовою забезпечення ефективної життєдіяльності підприємства.

Фінансова стабільність підприємства у загальному розумінні постає багатоаспектною категорією, що характеризує стан фінансових ресурсів, їхню архітектуру та пріоритетні вектори розподілу. Вона відображає спроможність організації своєчасно виконувати поточні зобов'язання, ступінь захищеності капіталу від деструктивного впливу фінансових ризиків, а також потенціал до масштабування діяльності без нарощування критичної залежності від зовнішніх запозичень [68].

Структурними елементами фінансової стабільності підприємства виступають фінансова рівновага, а також ресурсна, потенційна та безпосередньо фінансова стійкість, причому механізми їх досягнення варіюються залежно від умов господарювання. Як економічна категорія, фінансова стабільність характеризується системою економічних відносин, що формують передумови для підтримання абсолютної або нормальної стійкості суб'єкта за умови контрольованої фінансової рівноваги. Водночас вона передбачає здатність підприємства до сталого економічного розвитку з урахуванням деструктивного впливу найбільш значущих зовнішніх та внутрішніх загроз [70].

У табл. 1.7 наведено порівняльний аналіз понять «фінансова безпека підприємства», «фінансова стабільність підприємства» та «фінансова стійкість підприємства» [79; 105; 107; 113; 120; 212; 238; 285]. Порівняння дозволяє чітко розмежувати ці категорії та визначити роль фінансової безпеки як чинника формування довгострокової стабільності підприємства.

Таблиця 1.7

Компаративний аналіз категорій «фінансова безпека», «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність» підприємства

Критерій порівняння	Фінансова безпека підприємства	Фінансова стійкість підприємства	Фінансова стабільність підприємства
<i>Функціональна роль</i>	Захисна та превентивна: створення бар'єрів для внутрішніх і зовнішніх загроз.	Ресурсна: забезпечення оптимальної структури капіталу та активів.	Результуюча: досягнення стану неперервного та збалансованого розвитку.
<i>Предметна сфера</i>	Економічні інтереси, фінансовий суверенітет, ризикозахищеність.	Фінансова незалежність, платоспроможність, запас міцності.	Рівновага грошових потоків, прибутковість, ділова активність.
<i>Тип системи</i>	Відкрита (активно взаємодіє з турбулентним середовищем).	Гомеостатична (прагне до відновлення внутрішньої рівноваги).	Динамічна (спрямована на постійне відтворення фінансового стану).
<i>Часовий інтервал</i>	Безстроковий (стратегічний контур розвитку).	Середньостроковий (цикл обороту капіталу).	Стратегічний (результуючий). Це сума успішних оперативних циклів.
<i>Методи оцінки</i>	Індикативний аналіз, стрес-тестування, оцінка ризиків.	Коефіцієнтний аналіз структури балансу.	Аналіз ліквідності та рентабельності в динаміці.
<i>Рівень управління</i>	Стратегічний (топ менеджмент, власники)	Операційний (фінансова служба)	Стратегічний (корпоративне управління)
<i>Роль у дослідженні</i>	Чинник (базис), що обумовлює можливість стабільного розвитку.	Технологічна умова досягнення безпеки.	Цільова характеристика, що підтверджує ефективність фінансової безпеки.

Джерело: власна розробка

Результати проведеного аналізу дають підстави стверджувати:

1) Фінансова безпека виступає стратегічним базисом, що через механізми захисту та нейтралізації загроз створює умови для переходу підприємства зі стану простої стійкості до фінансової стабільності.

2) Фінансова стійкість розглядається як здатність системи зберігати рівновагу та адаптуватися до локальних коливань ринку в короткостроковому періоді.

3) Фінансова стабільність є цільовим станом динамічного розвитку, який досягається лише за умови надійного рівня фінансової безпеки.

Інтегративний характер фінансової безпеки включає антикризові, інформаційні та ризик-орієнтовані компоненти, що гарантують безперервне функціонування підприємства в умовах турбулентності.

Таким чином, у контексті проведеного аналізу встановлено, що ключовим є те, що саме фінансова безпека виступає керуючим чинником, який перетворює стійкість підприємства у динамічну фінансову стабільність. Фінансова безпека створює захищений контур, у межах якого досягнута фінансова стійкість підтримується всупереч впливу загроз, забезпечуючи перехід до довгострокової фінансової стабільності.

У сучасній науковій дискусії категорія «фінансова стабільність» інтерпретується через призму декількох підходів. Зокрема, науковці розглядають її як:

- системну характеристику, що відображає збалансованість процесів формування та використання капіталу, забезпечуючи при цьому належний рівень автономії, ліквідності та стратегічного розвитку підприємства [223];

- динамічну спроможність суб'єкта господарювання акумулювати ресурси для підтримки безперервної операційної діяльності, адаптуючись до коливань ринкової кон'юнктури та ризиків [47];

- функціональну стійкість, яка гарантує стабільність бізнес-процесів за умов дестабілізуючого впливу чинників зовнішнього середовища [8].

Поняття «стабільність» має глибоке природниче коріння, походячи від латинського «*stabilis*», що традиційно інтерпретується як здатність системи зберігати стійкий стан, функціональну цілісність та спроможність до тривалого існування у часі. У площину економічних досліджень категорія

«фінансова стабільність» активно увійшла на початку 1990-х років, ставши відповіддю на глобальні виклики та фінансові кризи, з якими зіштовхнулися уряди та регуляторні органи більшості країн світу. На відміну від концепцій макроекономічної чи монетарної стабільності, теорія фінансової стабільності суб'єктів господарювання все ще перебуває на етапі активної наукової розробки [168].

Складність дефініції зумовлена відсутністю єдиного міжнародного консенсусу, попри системні зусилля академічних та ділових кіл. Зокрема, значний внесок у координацію досліджень у цій сфері зробила міжнародна група під керівництвом професора Ф. Девіса, яка об'єднала науковців через мережеві платформи для пошуку уніфікованого трактування. У наукових працях Ф. Девіса категорія фінансової нестабільності безпосередньо корелює з прогресуючим ризиком виникнення системних кризових явищ. Дослідник трактує фінансову кризу як критичну деструкцію фінансової архітектури, наслідком якої стає масова неспроможність суб'єктів господарювання виконувати власні зобов'язання. Така системна дестабілізація блокує механізми трансформації фінансових ресурсів у реальні інвестиції, що унеможлиблює реалізацію перспективних проєктів розвитку. Проте багатоаспектність явища призвела до того, що категоріальний апарат і досі залишається дискусійним [249].

Фундаментальний внесок у дослідження природи фінансової стабільності зробив І. Фішер, пов'язавши її зі станом макроекономічної динаміки та циклами ділової активності [253, с. 49]. Автор обґрунтовує гіпотезу, згідно з якою фінансова вразливість системи перебуває у прямій залежності від фаз економічного циклу. Особливу увагу вчений акцентує на процесах боргової дефляції: за умов надмірної закредитованості реального сектору економічний спад стає неминучим, що вимагає примусової ліквідації зобов'язань для відновлення ринкової рівноваги. Таким чином, теоретична модель І. Фішера підкреслює нерозривний діалектичний зв'язок між

макроекономічною кон'юнктурою та стійкістю фінансової архітектури держави.

Попри тривалу наукову дискусію, у світовій економічній думці досі не сформовано єдиної загальноприйнятої дефініції категорії «фінансова стабільність». Різноманітність поглядів дослідників дозволяє систематизувати існуючі трактування за трьома ключовими векторами: економічним, фінансовим та банківським.

У межах економічного підходу, який підтримують такі науковці, як О. Зеткіна, Н. Кульбака, А. Бахолдін, О. Сологуб та інші, акцент зміщується на загальну життєздатність суб'єкта господарювання. Зокрема, у працях Н. Шпак, О. Пирог та М. Романишина економічна стабільність позиціонується як комплексна спроможність підприємства зберігати ефективність виробничо-господарських процесів під тиском дестабілізуючих чинників. Автори наголошують, що така стабільність є запорукою формування стратегічного потенціалу, що дозволяє підтримувати високу конкурентоспроможність, забезпечувати прибутковість та зберігати фінансову незалежність у стратегічному періоді [236].

У межах фінансового підходу вагоме місце посідає А. Крокет, який інтерпретує фінансову стабільність через заперечення дестабілізуючих чинників (через категорію «відсутності нестабільності»). Автор акцентує увагу на тому, що стан нестабільності виникає тоді, коли волатильність цін на фінансові активи або неспроможність інституцій виконувати контрактні зобов'язання створюють реальні передумови для деградації економічних процесів [248].

Більш інтегрований погляд пропонує Т. Керанчук, розглядаючи фінансову стабільність суб'єкта господарювання як динамічне поєднання внутрішньої стійкості та зовнішньої адаптивності. Згідно з цією концепцією, стабільність полягає у здатності підприємства підтримувати абсолютну або нормальну фінансову стійкість за умови збереження керованої фінансової

рівноваги. Ключовим аспектом тут виступає синергія між фінансовим станом та здатністю до безперервного економічного зростання, навіть під впливом вагомих екзогенних чинників [97].

Окрему групу досліджень становить банківський підхід, представлений працями В. Коваленко, Я. Міркіна та аналітичними розробками провідних регуляторів (центральных банків Норвегії, Польщі, Чехії). Зокрема, у методологічних підходах Національного банку Чехії фінансова стабільність ототожнюється зі станом системи, за якого вона функціонує без критичних дефектів та деструктивного впливу на макроекономічну динаміку. Такий стан характеризується високим рівнем резистентності (опірності) системи до зовнішніх і внутрішніх шоків, що гарантує сталий розвиток економіки в перспективі [100].

У науковому дискурсі фінансову стабільність доцільно розглядати як динамічний процес безперервної генерації та ефективного відтворення фінансових потоків суб'єкта господарювання. Дана категорія знаходить своє кількісне та якісне відображення через сукупність індикаторів платоспроможності, рівня ліквідності, а також параметрів фінансової автономії, ділової активності та рентабельності [187].

Узагальнення наведених наукових підходів дозволило сформулювати авторське трактування досліджуваної категорії. Під *фінансовою стабільністю підприємства* пропонуємо розуміти його спроможність підтримувати стан динамічної рівноваги, за якого ключові детермінанти фінансового стану утримуються в межах визначених нормативних параметрів протягом релевантного часового інтервалу, зумовленого тривалістю операційного циклу. При цьому тривалість такого періоду стабільності є похідною від галузевої специфіки, масштабів діяльності та операційного циклу конкретного суб'єкта господарювання.

У контексті нашого дослідження важливо підкреслити, що досягнення такої стабільності є прямим результатом функціонування фінансової безпеки

підприємства. Саме фінансова безпека, як базовий чинник, забезпечує захист капіталу та оптимізацію грошових потоків, що дозволяє підприємству підтримувати цільові показники рентабельності та незалежності навіть під тиском дестабілізуючих загроз.

Також необхідно визначити чинники, які впливають на фінансову стабільність підприємства. Під чинниками впливу на фінансову стабільність підприємства слід розуміти динамічну сукупність обставин, подій та явищ екзогенного (зовнішнього) та ендогенного (внутрішнього) походження, що безпосередньо корелюють із параметрами його функціонування та стратегічного розвитку [26; 38; 239]. Для систематизації зазначених детермінант запропоновано трирівневу ієрархічну класифікацію, що охоплює макро-, мезо- та мікроекономічні рівні (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Класифікація чинників впливу на фінансову стабільність підприємства

Рівень	Опис чинників
Макрорівень (загальнодержавні чинники)	відображає вплив глобальних процесів та державної політики. До цієї групи належать фінансово-економічні індикатори, законодавчо-правове поле, а також соціальні трансформації в суспільстві.
Мезорівень (галузево-ринкові чинники)	охоплює специфіку ринкової кон'юнктури та особливості розвитку конкретної галузі, в якій функціонує підприємство.
Мікрорівень (внутрігосподарські чинники)	акумулює потенціал самого підприємства, зокрема виробничо-технологічні можливості, ефективність організаційно-управлінської структури, якість майнового стану та рівень науково-технічного забезпечення.

Джерело: власна розробка

В умовах сучасної турбулентної економіки пріоритетне значення мають чинники макрорівня. Їх дестабілізуючий вплив часто стає першопричиною виникнення системних кризових явищ, що за відсутності належного рівня фінансової безпеки призводить до стрімкої втрати платоспроможності та ініціювання процедур банкрутства [65]. Таким чином, фінансова стабільність багатьох вітчизняних підприємств сьогодні перебуває

у прямій залежності від здатності менеджменту нівелювати негативні імпульси макросередовища.

У контексті управління фінансовою безпекою ключовими ідентифікаторами фінансової стабільності підприємства виступають:

- мінімізація деструктивного впливу загроз та підтримання прийняттого рівня фінансових ризиків у процесі діяльності;
- акумулювання фінансових ресурсів у розмірах, що гарантують виконання планів стратегічного розвитку та забезпечують умови для стабільної експансії підприємства;
- оптимізація та збалансованість структури капіталу за співвідношенням власних і залучених джерел фінансування задля мінімізації фінансової залежності;
- забезпечення стійкості всіх компонентів фінансового стану підприємства в їхній системній взаємодії та взаємозалежності;
- досягнення довгострокової фінансової рівноваги та гарантування надійності операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Аналіз сутності фінансової стабільності підприємства дозволяє закласти дієвий теоретико-методологічний фундамент для ідентифікації та оцінювання ключових чинників, що обумовлюють її формування. Поряд із цим, створюється підґрунтя для розроблення архітектури фінансової стабільності підприємства, що поєднує довгострокове стратегічне планування із гнучкими тактичними рішеннями [110].

Рівень фінансової стабільності підприємства обумовлюється дією різноспрямованих чинників: стимулюючих, що забезпечують динамічне зростання, та регресивних, які обмежують загальну ефективність його функціонування.

Поглиблений аналіз детермінант фінансової стабільності підприємства становить вагомий дослідницький інтерес. Виходячи з цього, доцільно здійснити ідентифікацію фундаментальних зовнішніх і внутрішніх

деструкторів та стимуляторів, які прямо корелюють із рівнем життєздатності системи та її здатністю до сталого зростання (рис. 1.3).

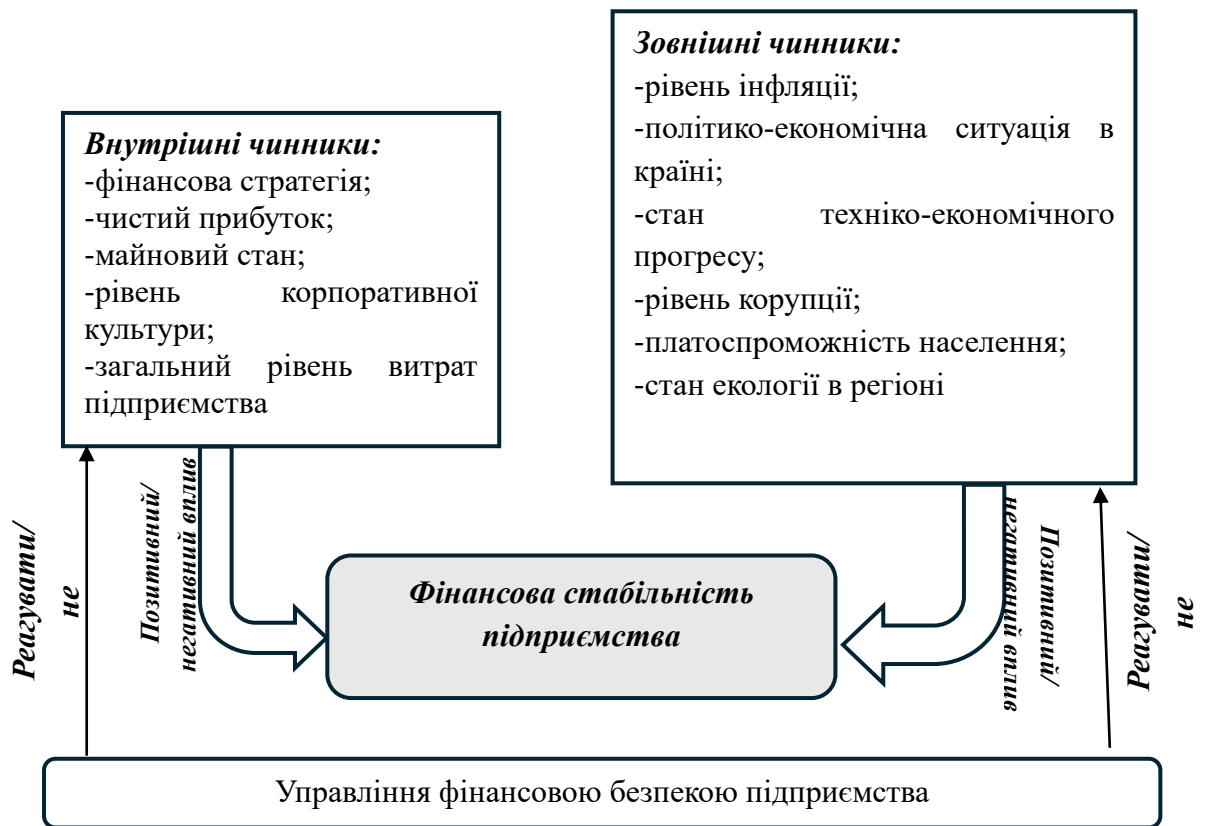

Рис. 1.3. Ключові чинники впливу на фінансову стабільність підприємства

Джерело: складено на основі [104; 125; 185; 190]

Для інтенсифікації позитивного впливу визначених чинників на фінансову стабільність підприємства доцільно реалізувати наступні заходи:

- оптимізація та уточнення платіжного плану підприємства;
- систематичний моніторинг кон'юнктурних змін у політико-економічному середовищі країни;
- безпосередня участь у процесах формування та стратегічного розподілу прибутку підприємства;
- координація розроблення фінансової стратегії, орієнтованої на зміцнення безпекового контуру підприємства;
- впровадження механізмів адаптації фінансових показників до динаміки інфляційних процесів;

- здійснення превентивного контролю та верифікації витратних операцій суб'єкта господарювання.

Нинішні умови господарювання характеризуються негативним впливом низки кризових явищ, що зумовлюють падіння результативності діяльності підприємств та критичне знецінення техніко-технологічної бази. Гостра нестача інвестиційних ресурсів у поєднанні з обмеженою ємністю внутрішнього ринку та іншими деструктивними фінансово-економічними чинниками створюють суттєві перешкоди для забезпечення їхньої стабільної роботи.

У періоди дестабілізації господарської діяльності досягнення стану фінансової стабільності підприємства можливе при умові дотримання такої поетапної послідовності:

1. Нейтралізація поточної неплатоспроможності з метою відновлення здатності вчасно виконувати термінові зобов'язання.
2. Стабілізація фінансової стійкості, що передбачає формування короткострокової рівноваги між активами та джерелами їх фінансування.
3. Підтримання тривалої фінансової релевантності та рівноваги як засадничого фактору детермінації стабільного поступу підприємства.

Необхідно зазначити, що деструктивні чинники, які формуються на макроекономічному рівні, неминуче трансформуються на мікрорівень, безпосередньо впливаючи на фінансову стабільність підприємства. У сучасних умовах вищачино широкий спектр загроз, здатних спричинити дестабілізацію фінансового стану підприємства. Зокрема інфляційні процеси (що спричиняють знецінення обігових коштів та реального капіталу), девальвація національної валюти (яка здорожчує обслуговування валютних зобов'язань та імпорту сировину), збільшення зовнішніх боргових зобов'язань держави (що обмежує доступ підприємств до дешевого кредитування через зростання вартості ресурсів на внутрішньому ринку); ресурсна дефіцитність, цінова волатильність, стрімке здорожчання

енергоносіїв, зростання тарифного навантаження, а також інституційна незахищеність прав власності. Перманентна воєнна агресія в Україні постає домінуючою екзогенною загрозою, що суттєво підриває параметри фінансової безпеки та стабільності підприємств у всіх секторах економіки. У цих екстремальних умовах гарантування фінансової стабільності потребує впровадження інноваційної парадигми управління фінансовою архітектурою підприємства. Основний вектор такого підходу має бути спрямований на підтримання динамічної збалансованості системи (через розширення потенціалу акумуляції та оптимізацію розподілу капіталу), а також на зміцнення її резильєнтності (мінімізацію вразливості до зовнішніх загроз та зниження боргової залежності).

Підтримання фінансової стабільності суб'єкта господарювання базується на впровадженні комплексу стратегічних рішень, спрямованих на збереження та зміцнення фінансового балансу в довгостроковому періоді. Ключові ідентифікатори такого стану систематизовано та представлено на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Ключові ознаки фінансової стабільності підприємства

Джерело: складено авторкою на основі [140; 163; 181; 188; 206]

Отже, систематизація ознак фінансової стабільності дозволяє стверджувати, що вона є не статичним станом, а динамічною характеристикою життєдіяльності підприємства. Виокремлені ознаки свідчать, що довгострокова рівновага досягається лише за умови гармонізації внутрішніх ресурсних можливостей із мінливими впливами зовнішнього середовища.

Викладене вище дозволяє систематизувати ключові заходи, спрямовані на досягнення фінансової стабільності підприємства:

- оптимізація структури капіталу через пошук раціонального співвідношення власних і залучених джерел, що мінімізує фінансові ризики за умови максимізації рентабельності власного капіталу;
- вивільнення капіталу з низькоефективних активів шляхом реалізації або оренди надлишкових виробничих та невиробничих фондів, що сприяє нарощуванню грошових потоків, підвищенню ліквідності та розширенню доступу до кредитних ресурсів;
- диверсифікація виробничої діяльності через розробку та впровадження інноваційних видів продукції, що виступає інструментом стабілізації фінансового стану та стратегічного розвитку підприємства.

Необхідність удосконалення управління фінансовою безпекою підприємства зумовлена низкою чинників: по-перше, динамічними змінами умов функціонування та зростанням деструктивного впливу зовнішнього середовища; по-друге, запитом на безперервний моніторинг і адаптацію внутрішніх бізнес-процесів; по-третє, потребою в підвищенні результативності захисних механізмів та ефективності діяльності суб'єктів господарювання [154; 221]. Цілком обґрунтованою є позиція, що саме фінансова безпека підприємства є найскладнішим елементом у системі економічної безпеки через свою домінантну та інтегруючу роль. Це підтверджується тим, що реальний рівень безпеки підприємства визначається не лише плинністю кадрів чи станом активів, а передусім через аналіз

фінансових індикаторів у їхньому зіставленні зі стратегічними орієнтирами розвитку.

На наше переконання, реалізація мети управління фінансовою безпекою підприємства має зосереджуватися на комплексному захисті його фінансових інтересів та встановленні дієвого контролю над системою фінансових відносин. Ключовими аспектами цього процесу є сприяння задоволенню економічних потреб суб'єкта господарювання, підтримання належного рівня фінансової стійкості для досягнення параметрів стабільності, а також формування надійного механізму протидії деструктивному впливу зовнішніх і внутрішніх загроз.

Практична реалізація цільових орієнтирів передбачає виконання таких функціональних кроків:

- організація системного контролінгу показників фінансового середовища функціонування підприємства;
- превентивна діагностика та блокування потенційних загроз фінансовим інтересам організації;
- формування аналітичного базису для впровадження захисних інструментів шляхом комплексної діагностики рівня фінансової безпеки;
- створення організаційної та ресурсної бази для впровадження захисних заходів;
- проведення регулярного аудиту та оцінювання результативності управління фінансовою безпекою;
- регулятивне корегування механізмів гарантування фінансової безпеки у відповідь на інституційні трансформації середовища та еволюцію стадій життєвого циклу суб'єкта господарювання.

Резюмуючи підсумки аналізу, доцільно відмітити, що дієва система фінансової безпеки підприємства спирається на ієрархічну взаємозалежність тактичних і стратегічних завдань, поєднання яких гарантує стабільний фінансовий стан. Якщо тактичний аспект передбачає оперативне

регулювання параметрів безпеки та блокування поточних загроз, то стратегічний напрям націлений на утвердження фінансової стабільності, збереження балансу в часі та надійність функціонування суб'єкта господарювання.

1.3. Теоретико-методичні аспекти оцінки фінансової безпеки як системного складника забезпечення фінансової стабільності підприємства.

В умовах сучасних трансформацій вітчизняної економіки підтримання фінансової стабільності підприємств постає фундаментальною передумовою забезпечення їхньої життєздатності та стратегічного розвитку. Дефіцит внутрішнього капіталу та недоступність зовнішніх джерел фінансування у кризові часи обмежують здатність підприємств використовувати нові ринкові перспективи, спрямовуючи їхні зусилля лише на виживання. Проте відновлення стабільного стану фінансової системи дозволяє суб'єктам господарювання реалізовувати довгострокові стратегії, що критично важливо для підтримання їхнього загального рівня фінансової безпеки та стабільності [156].

Стабільність підприємства можна охарактеризувати як міцність та надійність цілісної системи господарювання, а також спроможність ефективно адаптуватись та підтримувати заданий рівень основних показників функціонування навіть при зміні внутрішніх і зовнішніх умов.

Узагальнено фінансова стабільність підприємства є комплексною характеристикою, що визначає стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів, здатність виконувати фінансові зобов'язання, захищеність капіталу від ризиків, а також можливість розширення діяльності без підвищення залежності від зовнішніх джерел фінансування [47].

Фундаментом фінансової стабільності є ефективне функціонування підприємства та вміння гармонізувати склад активів і зобов'язань. Це реалізується через стратегічне планування використання фінансових ресурсів та всебічне вивчення фінансового стану на основі звітності, що дозволяє об'єктивно оцінити потенціал розвитку та рівень платоспроможності підприємства [147].

Основу аналітичної оцінки та управління фінансовою стабільністю підприємства становлять показники його фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності, системний моніторинг яких дозволяє приймати обґрунтовані рішення для нейтралізації загроз та забезпечення сталого розвитку в мінливому середовищі.

На рисунку 1.5 систематизовані практичні прийоми аналізу фінансової стабільності підприємства.

Також необхідно зазначити, що під фінансовою стабільністю підприємства потрібно розуміти динамічну характеристику, яка відображає здатність підприємства забезпечувати безперервний, ефективний розвиток, опираючись на досягнутий рівень фінансової стійкості [13].

Група нетрадиційних методів базується на ризикологічному аналізі та концепції управління ринковою вартістю підприємства. Втім, у сучасних економічних дослідженнях зазначений підхід не отримав широкого впровадження через високу аналітичну складність та обмежену доступність верифікованої інформації щодо кон'юнктури ринку [138]. Крім того, вартісно-орієнтовані методи, фокусуючись на інвестиційній привабливості об'єкта, не забезпечують релевантного відображення його фактичного фінансового стану, що нівелює можливість об'єктивного оцінювання здатності підприємства протидіяти деструктивним внутрішнім та зовнішнім загрозам. Натомість у вітчизняному науковому дискурсі домінують традиційні методи, орієнтовані на кількісне вимірювання параметрів фінансової безпеки підприємства.

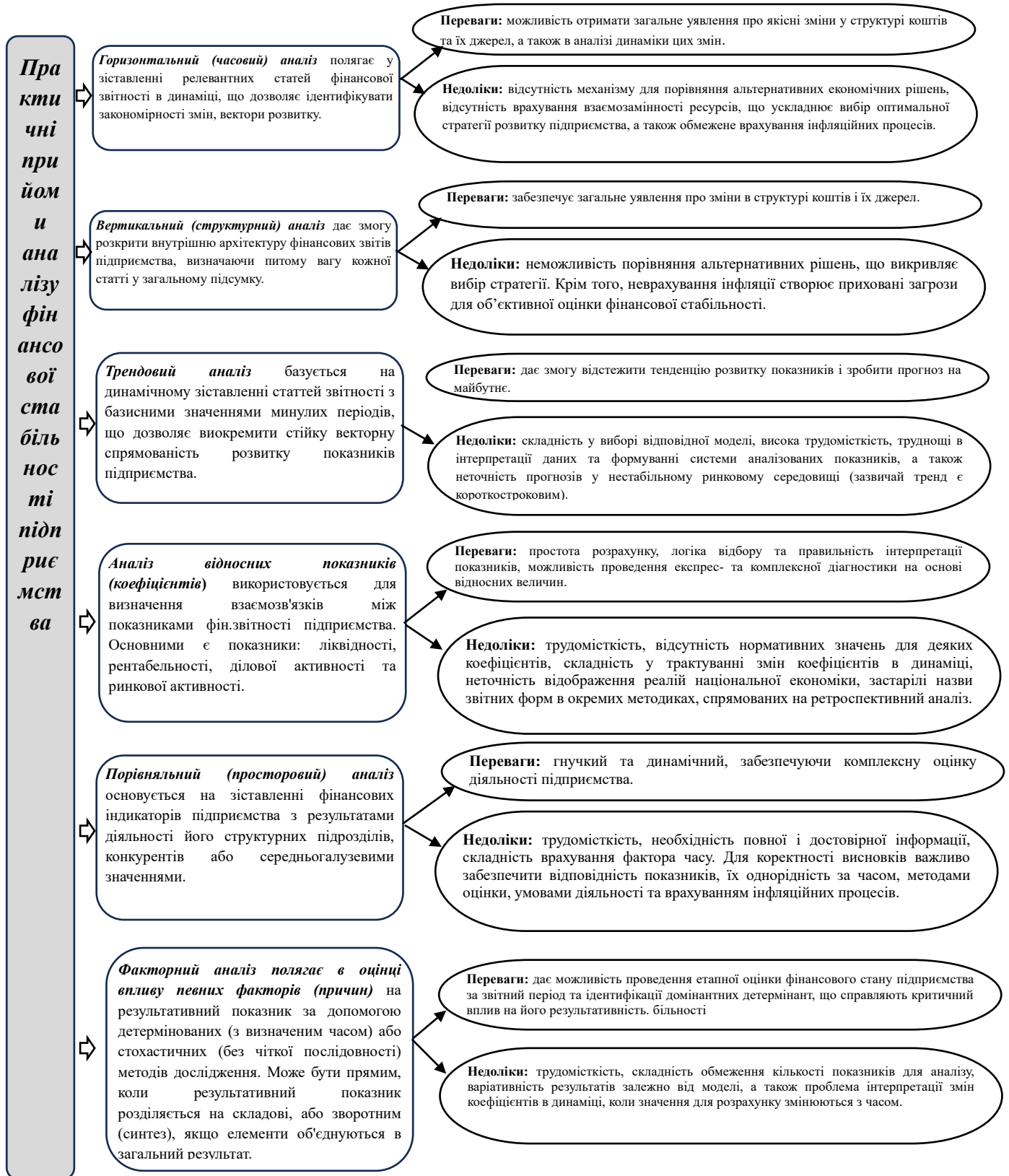

Рис. 1.5. Практичні прийоми аналізу фінансової стабільності підприємства.

Джерело: складено на основі [58; 85; 96; 98; 114; 116]

Аналіз фахової наукової літератури свідчить про розмаїття методичних підходів до оцінювання фінансової безпеки, що відрізняються пріоритезацією окремих аспектів господарської діяльності та специфікою ідентифікованих загроз. Систематизація наявних напрацювань дала змогу класифікувати ці методи за двома ключовими напрямками: традиційні та нетрадиційні [124].

Систематизацію найбільш поширених методів оцінювання фінансової безпеки підприємства представлено у табл. 1.9.

Узагальнення представлених підходів дозволяє констатувати домінування інтегрального та ресурсно-функціонального методів, водночас виявлено спільну проблему більшості моделей – суб'єктивізм у виборі індикаторів та відсутність уніфікованої системи інтерпретації отриманих значень.

Найбільш обґрунтованим, на наше переконання, є інтегральний підхід, який передбачає агрегування сукупності репрезентативних показників у єдиний індикатор. Такий підхід дозволяє комплексно дослідити багатовекторні аспекти фінансово-економічної діяльності підприємства та адаптувати аналітичний апарат до умов конкретного об'єкта дослідження. Разом з тим, попри відносну новизну такої методики, вона потребує подальшого вдосконалення у контексті врахування сучасних політико-економічних викликів та стратегічної переорієнтації вектора розвитку національної економіки на європейські стандарти.

Узагальнення наявних наукових доробок та врахування сучасних економічних реалій зумовили необхідність розробки власного методичного підходу до діагностики рівня фінансової безпеки підприємства. В основу підходу покладено розрахунок системи показників, що дозволяють здійснити комплексний аналіз її структурних складників для забезпечення фінансової стабільності суб'єкта господарювання.

Таблиця 1.9

Порівняльна характеристика методичних підходів до оцінювання
рівня фінансової безпеки підприємства

Науковці	Сутнісна характеристика та аналітичний інструментарій методу
А. Полторак	Побудова інтегрального показника на основі бальної оцінки п'яти детермінант, що відображають ліквідність, фінансову стійкість та рентабельність [172, с. 81].
М. Рета, А. Іванова	Методика інтегрального оцінювання шістьох параметрів платоспроможності та стійкості із порівняльним аналізом отриманих значень щодо еталонних (нормальних) та критичних меж [184, с. 29].
Т. Рзаєва, Г. Бондар	Багатофакторний інтегральний підхід (11 індикаторів), що охоплює ринкову вартість, ділову активність та інвестиційний потенціал. Слабкою стороною є відсутність чіткої шкали інтерпретації результатів [186, с. 246].
Т. Давидюк	Ресурсно-функціональна концепція, що передбачає агрегування часткових показників за функціональними компонентами (бюджетним, інвестиційним, фондовим тощо) у єдиний інтегральний індекс [66, с. 171].
М. Лотоцький	Поєднання бального та ресурсно-функціонального підходів. Модель базується на оцінці п'яти індикаторів, проте її практичне застосування обмежене через брак вагових коефіцієнтів та критеріїв оцінки результатів [124, с. 113].
Л. Петренко, А. Бегун, П. Грюков	Індикаторний підхід, заснований на моніторингу 12 показників ліквідності й активності та їх верифікації на відповідність встановленим нормативним значенням [166, с. 68].
Н. Заярна, С. Заник, М. Нечесанов	Ресурсно-функціональний підхід, заснований на детермінації узагальнюючого (інтегрального) показника. Зауважено певну концептуальну незавершеність у частині специфікації переліку складників та їх якісної інтерпретації [11].

Джерело: узагальнено авторкою

Реалізація обраного інтегрального підходу до оцінювання фінансової безпеки передбачає послідовне виконання таких етапів: формування репрезентативної системи індикаторів; нормування показників для приведення їх до порівняльного вигляду; визначення вагових коефіцієнтів для

кожної групи детермінант та розрахунок підсумкового інтегрального індексу. Детальне математичне обґрунтування та апробація зазначеного алгоритму на прикладі об'єктів дослідження будуть представлені у другому розділі роботи.

Процес відбору індикаторів для оцінки фінансової безпеки підприємства має ґрунтуватися на засадах репрезентативності (пріоритетність найбільш вагомих параметрів), достовірності (об'єктивність відображення стану фінансових показників) та інформаційної доступності (можливість верифікації через офіційну звітність та відкриті джерела). Формування цілісної системи оцінки потребує врахування галузевої специфіки та багаторівневого впливу макро- і мікроекономічних чинників, включаючи ринкову кон'юнктуру, інтенсивність науково-технічного прогресу та глобальну конкуренцію. Запропонований перелік показників (табл. 1.10) охоплює ключові параметри ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності, що в сукупності дозволяє ідентифікувати рівень фінансової безпеки підприємства.

Таблиця 1.10

Перелік відібраних показників для інтегральної оцінки фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємства

Показник	Нормативне значення
Ліквідність	
Поточна ліквідність	>1
Абсолютна ліквідність	>0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,6
Платоспроможність	
Коефіцієнт автономії	>0,5
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	>1
Прибутковість	
Рентабельність активів	>0, збільшення
Рентабельність власного капіталу	>0, збільшення
Ділова активність	
Оборотність активів	збільшення
Оборотність робочого капіталу	збільшення
Оборотність дебіторської заборгованості	збільшення

Джерело: складено авторкою на основі [43; 67; 106; 261]

Для проведення діагностики фінансової безпеки суб'єкта господарювання доцільно застосовувати сукупність індикаторів, сформованих за результатами аналізу показників форм № 1 «Баланс» та №2 «Звіт про фінансові результати» річного звіту.

Зважаючи на складні умови ведення бізнесу, зокрема через воєнну агресію РФ, вітчизняні підприємства мають переглянути свої стратегії економічного розвитку, оцінити фінансовий потенціал та параметризувати фінансову стабільність, що є ключовими завданнями для забезпечення фінансової безпеки і конкурентоспроможності в умовах змін.

Попри значний масив напрацювань, уніфікований підхід до комплексної діагностики фінансової стабільності наразі відсутній. Дефіцит єдиної методологічної бази ускладнює процес прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на зміцнення ліквідності, забезпечення фінансової автономії, а також інтенсифікацію ділової активності та підвищення рентабельності, що є фундаментальним підґрунтям фінансової безпеки підприємства.

Проведена систематизація методичних підходів до вивчення параметрів фінансової стабільності дозволила згрупувати їх за наступними концептуальними положеннями:

- вертикальний і горизонтальний аналіз форм фінансової звітності;
- визначення показників платоспроможності та ліквідності;
- діагностика рентабельності та ділової активності.

Глибина деталізації зазначених напрямів визначається цільовою спрямованістю аналітичного процесу. Зокрема, структурно-динамічний аналіз балансу та фінансових результатів орієнтований на ідентифікацію темпів приросту джерел формування капіталу, векторів його використання, а також верифікацію складу доходів і витрат за основними видами діяльності (операційною, інвестиційною, фінансовою) [59; 222].

Умови повномасштабної війни стимулювали диверсифікацію та освоєння підприємствами нових напрямів діяльності, що стало інструментом подолання кризових явищ та зміцнення їхніх ринкових позицій з потенціалом подальшого лідерства. Суб'єкти господарювання, які демонструють високу адаптивність операційних процесів до екзогенних загроз, отримують можливість не лише зберегти життєздатність, а й наростити свою конкурентну присутність у мінливому середовищі [178].

У таких умовах критично важливо налаштувати фінансову систему підприємства так, щоб вона забезпечувала життєздатність бізнесу. Зокрема, необхідно розробити нові підходи до управління фінансовою незалежністю, ліквідністю, оборотністю та рентабельністю.

В умовах воєнного стану більшість підприємств зіткнулася з гострою дефіцитністю ліквідних активів. Превентивні рішення менеджменту щодо виведення капіталу з операційного обороту задля його збереження спровокували погіршення показників ліквідності та критичне зростання періоду погашення поточних зобов'язань, що сформувало суттєві загрози їхній фінансовій стабільності.

Через декілька місяців з початку війни, коли бізнес адаптувався до нових умов, активність підприємств частково відновилась, проте змінилася стратегія управління ліквідністю. Зокрема, фінансова політика була зорієнтована на акумулювання коштів для погашення боргів перед постачальниками, що стало основою для забезпечення логістики та безперервності ділових процесів [203].

Також одним з важливих аспектів стало управління ліквідністю для своєчасної виплати заробітної плати, що сприяло збереженню трудових ресурсів і стабільності діяльності підприємства. Оскільки у багатьох регіонах відбувався відтік населення, працівники підприємств часто переміщуються у більш безпечні зони або за кордон, що стимулювало підприємства знаходити нові джерела фінансування та шляхи утримання персоналу.

У цей період підприємства, що працювали за рахунок залучених коштів, змушені були переглянути свої фінансові моделі і перейти на систему самофінансування, тобто працювати за власні кошти, що дозволило зменшити ризики неплатоспроможності. Проте, для багатьох підприємств відмова від зовнішнього фінансування стала складним завданням, оскільки не кожен бізнес має достатні власні фінансові ресурси. Деякі підприємства збільшили внутрішню заборгованість, зокрема по заробітній платі, що створило додаткові фінансові труднощі в умовах війни, оскільки це сприяло міграції персоналу до інших країн [94].

Незважаючи на складні умови, для багатьох підприємств важливим стало забезпечення високих показників ліквідності та відсутність значної заборгованості, що дозволило утримати стабільність на ринку. Однак компанії, що не мали достатньо власних фінансових ресурсів або не могли погасити заборгованість, зіткнулися з серйозними проблемами, що призвело до зупинки їхньої діяльності та фінансової нестабільності.

Аналіз фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану потребує комплексної ідентифікації та врахування різновекторних чинників, що провокують деструктивні зміни та формують критичні загрози його фінансовій стабільності. Це включає, зокрема, зменшення оборотності підприємств, особливо у секторах, що не займаються товарами першої необхідності. Спостерігалось, що в перші місяці війни споживачі скоротили витрати, орієнтуючись на необхідні товари. Однак з часом, коли економічна ситуація стабілізувалась, попит на інші товари почав відновлюватися, що стало стимулом для відновлення бізнесу [284].

В умовах воєнних реалій збереження конкурентоспроможності підприємства безпосередньо залежить від його здатності адаптувати бізнес-модель до скорочення обсягів реалізації та динамічної трансформації попиту. Суб'єкти господарювання, які успішно нівелювали критичні загрози та втримали ринкові позиції, отримують стратегічну перевагу для стрімкого

нарощування збуту за рахунок ніш, що звільнилися після виходу з ринку менш адаптивних конкурентів.

Для підтримання оптимальної оборотності капіталу підприємствам критично важливо впроваджувати гнучкі інструменти дистрибуції, зокрема через цифровізацію та електронну комерцію, що нівелює територіальні обмеження та стимулює зростання доходів. Суб'єкти господарювання, які адаптували логістику товарів першої необхідності, отримують стратегічний шанс мінімізувати ринкові загрози, освоїти нові ніші та суттєво розширити клієнтську базу в умовах нестабільності [226].

При оцінці оборотності активів і запасів слід порівнювати з довоєнними показниками для оцінки ефективності підприємства. Якщо зниження обсягів збуту є значним, ефективність діяльності має оцінюватися через рентабельність. Якщо підприємство зберігає рентабельність навіть за умов зниження оборотності або працює на межі беззбитковості, то така ситуація в умовах війни є допустимою.

Перевищення докризових значень оборотності капіталу свідчить про виникнення нових можливостей для підприємства, що актуалізує потребу в інтенсифікації його інвестиційної політики задля нівелювання ринкових загроз. У реаліях воєнного стану показник рентабельності постає ключовим індикатором життєздатності фінансової моделі, оскільки призупинення операційних процесів загрожує безповоротною втратою багаторічної ринкової частки [275; 276]. У таких умовах багато підприємств працюють на межі беззбитковості, аби зберегти свою життєздатність і забезпечити стабільність.

У табл. 1.11 представлені особливості трактування показників діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану, зокрема, необхідність утримання коефіцієнтів ліквідності на підвищених рівнях, а також коригування показників оборотності і рентабельності відповідно до нових умов.

Підвищення нормативу коефіцієнта автономії до 0,8 обґрунтовано критичною необхідністю мінімізації зовнішньої заборгованості в умовах зупинки вітчизняного ринку кредитування та високої вартості залучених ресурсів.

Таблиця 1.11

Особливості аналітичного оцінювання результативності діяльності підприємств у контексті впливу воєнного стану

Показник	Нормативне значення	Нормативне значення в умовах воєнного стану
Коефіцієнт покриття	>1	>1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,6	>1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	>0,7
Коефіцієнт автономії	>0,5	>0,8
Оборотність активів	Норматив не регламентовано; цільовим є нарощування значення індикатора в часовому вимірі	Норматив відсутній, позитивною є не суттєве зменшення показника оборотності
Рентабельність	Норматив відсутній; цільовим є нарощування значення індикатора	Допустимим є діяльність на межі нульової рентабельності

Джерело: систематизовано авторкою на основі [62; 108; 241; 274; 277]

Формування готівкових резервів є важливим елементом фінансової стратегії, що дозволяє підприємствам утримувати достатній рівень абсолютної ліквідності, відмовлятися від товарних кредитів і знижувати фінансові ризики. Пошук фінансових ресурсів у цей період є викликом, оскільки банківське кредитування стає не вигідним через нестабільність національної валюти [270]. Тому підприємствам важливо шукати альтернативні джерела фінансування, зокрема шляхом кооперації з іншими підприємствами чи інвесторами для акумуляції коштів на розвиток бізнесу.

Фінансово стабільним підприємством вважається таке, яке здатне забезпечити запаси і витрати власними коштами, уникати надмірної кредиторської заборгованості та своєчасно виконувати зобов'язання [80].

Фінансова стабільність підприємства є важливим аспектом його економічного розвитку, оскільки забезпечує здатність виконувати зобов'язання при зміні зовнішнього середовища. Досягнення цієї стабільності залежить від своєчасного та гнучкого управління внутрішніми факторами діяльності підприємства, а також застосування внутрішніх механізмів фінансової стабілізації для протистояння зовнішнім економічним викликам.

Короткострокова перспектива зосереджена на усуненні проявів неплатоспроможності, середньострокова – на адаптації до змін в конкурентному середовищі, а довгострокова – на забезпеченні фінансової стабільності до зовнішніх загроз.

Висновки до першого розділу

1. У результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах сучасних глобалізаційних викликів та воєнної агресії підприємство слід розглядати як відкриту, організаційно відокремлену соціально-економічну систему. Визначено, що ефективність функціонування такої системи безпосередньо корелює з рівнем її фінансової безпеки, яка виступає не лише інструментом захисту капіталу, а й фундаментальним керуючим чинником забезпечення фінансової стабільності. Авторське трактування підприємства як системи, орієнтованої на створення доданої вартості та баланс інтересів стейкхолдерів, дозволяє позиціонувати фінансову безпеку як базовий вектор його життєздатності.

2. На основі ретроспективного аналізу здійснено періодизацію становлення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в Україні, в межах якої виокремлено п'ять ключових етапів. Особливу увагу приділено сучасному етапу (з 2022 р.), що характеризується трансформацією парадигми безпеки в умовах безпрецедентної екзогенної турбулентності. Доведено, що визначальною рисою цього періоду є зміщення акцентів від стратегічного планування до оперативного антикризового управління та забезпечення фінансової резильєнтності – здатності підприємства зберігати функціональну цілісність попри руйнування логістичних ланцюгів та втрату традиційних джерел фінансування.

3. Шляхом застосування методики PESTEL-аналізу систематизовано детермінанти зовнішнього середовища, що формують загрози фінансовій стабільності підприємств України. Встановлено, що найбільший дестабілізуючий вплив мають політико-правові та економічні чинники, пов'язані з необхідністю імплементації стандартів ЄС, волатильністю національної валюти та обмеженістю кредитного ресурсу. Обґрунтовано, що за таких умов фінансова безпека має функціонувати як адаптивний механізм,

спрямований на превентивну нейтралізацію дестабілізаторів задля переходу підприємства від стадії виживання до сталого розвитку.

4. Проведений компаративний аналіз категорій «фінансова безпека», «фінансова стійкість» і «фінансова стабільність» дав змогу розмежувати їх за функціональною роллю та ієрархією управління. З'ясовано, що фінансова стійкість є ресурсною умовою, тоді як фінансова стабільність – це динамічний результуючий стан неперервного розвитку. Доведено, що саме фінансова безпека виступає активним посередником, який забезпечує перетворення статичної рівноваги у довгострокову стабільність через захист пріоритетних фінансових інтересів суб'єкта господарювання.

5. Обґрунтовано доцільність застосування інтегрального підходу, який базується на системі показників ліквідності, платоспроможності, рентабельності та ділової активності. Запропоновано систему адаптивних нормативів (зокрема підвищення коефіцієнта автономії та абсолютної ліквідності), що відповідає стратегії самофінансування та мінімізації зовнішньої заборгованості в кризовий період.

Основні результати першого розділу опубліковано в наступних наукових працях авторки [26; 27; 28; 30; 31].

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Ідентифікація якісних детермінант фінансової безпеки у гарантуванні фінансової стабільності підприємств.

У контексті забезпечення фінансової стабільності вітчизняних підприємств критичного значення набуває не лише моніторинг кількісних фінансових результатів, а й ідентифікація якісних параметрів їхньої фінансової безпеки. Саме якісні характеристики дозволяють виявити приховані загрози та оцінити адаптивний потенціал суб'єкта господарювання до змін ринкового середовища.

На основі системного аналізу особливостей економічної діяльності підприємств України, доцільно провести діагностику рівня їхньої захищеності за двома стратегічними векторами: через оцінювання ринкового позиціонування та комплексну характеристику якості фінансового менеджменту. Такий підхід дозволяє сформувати цілісне уявлення про стійкість підприємства до зовнішніх загроз та ефективність його внутрішніх управлінських механізмів.

Систематизований склад індикаторів, що визначають якісний базис фінансової безпеки та створюють передумови для зміцнення фінансової стабільності, наведено у табл. 2.1.

Діагностика ринкового позиціонування підприємства базується на комплексному аналізі масштабів його операційної діяльності, що насамперед відображається в обсягах виробництва та реалізації продукції (товарів, послуг). Окрім кількісних параметрів, критичне значення для фінансової безпеки та стабільності має тривалість ділової активності, яка виступає

індикатором адаптивності підприємства до динамічних змін ринкового середовища.

Таблиця 2.1

Якісні параметри фінансової безпеки як фундаменту фінансової
стабільності підприємства

Напрямок діагностики	Індикатор	Методика розрахунку / Джерело інформації
Моніторинг ринкового позиціонування	Рівень галузевого розвитку	Аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції (товарів, послуг) за звітний період.
	Період ділової активності	Тривалість активного функціонування згідно з даними ЄДРПОУ.
	Обсяг статутного капіталу	Дані Ф. №1 «Баланс»
	Масштабність оргструктури	Кількість відокремлених підрозділів (філій).
	Ступінь диверсифікації діяльності	Загальна кількість КВЕД, за якими здійснюється діяльність.
Якість фінансового менеджменту	Кадровий потенціал	Середньооблікова кількість штатних одиниць
	Управлінський досвід	Тривалість професійної діяльності керівного складу на посадах.
	Структура корпоративного контролю	Питома вага акцій у власності юридичних осіб.
	Інвестиційна залученість менеджменту	Наявність та обсяг пакетів акцій у власності посадових осіб.

Джерело: систематизовано авторкою на основі [124]

Підприємства, які успішно функціонують у певному сегменті понад два роки, мають сформовану систему зв'язків із контрагентами (постачальниками та споживачами) та глибшу ринкову обізнаність. Це суттєво знижує інвестиційні ризики та підвищує рівень фінансової безпеки порівняно з новоствореними бізнес-структурами, оскільки досвідчений менеджмент краще нівелює внутрішні та зовнішні дестабілізуючі чинники.

Масштабність та складність організаційної структури підприємства характеризують такі показники, як наявність підрозділів, кількість видів економічної діяльності та чисельність персоналу. Ці параметри дозволяють

оцінити ступінь диференціації виробництва та загальну потужність підприємства.

Якість фінансового менеджменту як якісної складової фінансової безпеки безпосередньо залежить від професійної компетентності та управлінського досвіду керівного складу. Рівень кваліфікації посадових осіб, що визначається тривалістю їхньої роботи на аналогічних позиціях, інтегрує в собі ділову репутацію, наявність сталих партнерських зв'язків та глибину техніко-економічних знань. Ці характеристики стратегічно трансформуються в ефективність ключових бізнес-процесів: від оперативного фінансового планування до стратегічного маркетингу та загальної організації економічної діяльності.

Можна стверджувати, що стаж керівників є вагомим чинником, який зумовлює специфіку функціонування підприємств у різних секторах економіки. Водночас структура акціонерного капіталу (зокрема, частка володіння акціями посадовими або юридичними особами) може мати варіативний вплив залежно від галузевої специфіки.

Підсумовуючи результати ідентифікації якісних параметрів, слід констатувати, що фінансова безпека виступає стратегічним фундаментом, на якому базується довгострокова фінансова стабільність підприємства. Можна стверджувати, що поєднання ринкової адаптивності (досвід функціонування та масштабність діяльності) з високою управлінською зрілістю (компетентність менеджменту) формує внутрішній імунітет суб'єкта господарювання до дестабілізуючих впливів.

Виокремлені якісні показники фінансової безпеки є внутрішніми детермінантами, що визначають спроможність підприємства протистояти деструктивним чинникам. Проте для розкриття ролі фінансової безпеки як чинника стабільності, необхідно розглянути методичний інструментарій ідентифікації безпосередніх загроз, які можуть нівелювати ці позитивні характеристики.

У науковій літературі діагностика таких загроз базується на розмежуванні якісних та кількісних підходів, що дозволяє сформувати багаторівневу систему захисту суб'єкта господарювання. Більшість сучасних українських і закордонних науковців виокремлюють два ключові методичні підходи до діагностики загроз фінансовій безпеці підприємства: якісні (суб'єктивні), що базуються на експертних оцінках та аналізі ймовірностей, і кількісні (об'єктивні), що охоплюють статистичний, аналітичний та рейтинговий інструментарій [49; 278].

Якісний аналіз загроз фінансовій безпеці підприємства потребує не лише ґрунтовних теоретичних знань із фінансового менеджменту, а й спеціальних компетенцій у галузі ризикології та інвестування, що підкріплені відповідним практичним досвідом. Такий аналіз передбачає:

- детермінацію джерел та фундаментальних причин виникнення небезпек;
- ідентифікацію усіх можливих видів дестабілізуючих чинників;
- прогнозування практичної корисності та ймовірних негативних наслідків для діяльності.

У процесі дослідження важливо не лише систематизувати всі види загроз фінансовій безпеці, що виникають у поточному середовищі, а й оцінити потенційні втрати ресурсів у разі їх виникнення. Використання якісних методів є особливо доцільним при розв'язанні складних проблемних ситуацій, коли через інформаційну невизначеність застосування точних математичних моделей є обмеженим.

З огляду на це, в науковій літературі слушно зазначається, що якісний аналіз загроз фінансовій безпеці має передувати кількісному етапу оцінювання. Зокрема, Мельник С. І. зазначає, що якісний аналіз фінансової безпеки підприємства є обов'язковим фундаментом, оскільки він дозволяє ідентифікувати всі можливі джерела небезпеки перед тим, як переходити до кількісного аналізу [142].

Основний інструментарій, що використовується для такої якісної оцінки, представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика методів якісної діагностики загроз
фінансовій безпеці підприємства

Метод аналізу	Градація рівня загроз	Короткий зміст (сутність)	Ключові переваги	Обмеження застосування
Метод наслідків	Критичний, помірний, слабкий	Дослідження впливу деструктивних чинників на показники економічної діяльності.	Оперативність та простота проведення розрахунків.	Висока варіативність результатів та складність оцінки повторюваних подій.
Метод імовірності (збитковість)	Високий, середній, низький	Прогнозування відсоткового шансу настання негативної події протягом певного циклу.	Дозволяє ранжувати головні загрози за ступенем їхнього впливу.	Значний часовий лаг (до 10 років); ігнорування активних контрзаходів підприємства.
Метод імовірності (можливості)	Високий, середній, низький	Аналіз шансів реалізації загрози з урахуванням розроблених стратегій її нейтралізації.	Комплексний облік заходів, спрямованих на запобігання або зниження ризиків.	Труднощі в контролі через тісний взаємозв'язок зовнішніх та внутрішніх загроз.
Експертний метод	Від катастрофічного до мінімального	Формування висновків на основі знань фахівців із наступним математичним опрацюванням даних.	Можливість діагностики латентних загроз, які не мають статистичного вираження.	Високий рівень суб'єктивізму та залежність від кваліфікації експертної групи.

Джерело: складено авторкою на основі [46; 99; 133]

Результати якісної діагностики слугують вихідним інформаційним масивом для проведення кількісного аналізу, метою якого є отримання точного числового вираження параметрів загроз фінансовій безпеці. Такий підхід дозволяє не лише оцінити ймовірність прояву деструктивних чинників, а й математично розрахувати потенційні обсяги втрат від їхнього

впливу на економічну діяльність суб'єкта господарювання. Порівняльну характеристику ключових кількісних методів ідентифікації загроз систематизовано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика кількісних методів оцінювання загроз
фінансовій безпеці підприємства

Метод кількісної оцінки	Зміст (сутність) підходу	Науково-практичні переваги	Обмеження (недоліки)
Статистичний	Базується на використанні апарату теорії ймовірностей та аналізі розподілу випадкових величин.	Забезпечує отримання найбільш повних та верифікованих даних про рівень небезпек.	Потребує значних масивів ретроспективної інформації; висока трудомісткість обчислень.
Аналітичний	Ґрунтується на розрахунку індикаторів окупності та рентабельності в порівнянні з альтернативними проектами.	Дозволяє виокремити домінуючі загрози та обґрунтувати стратегічні шляхи їхньої нейтралізації.	Складність алгоритмів; недостатня адаптованість методики до специфіки операційної діяльності.
Доцільності витрат	Орієнтований на аналіз структури джерел фінансування запасів (власні кошти, довго- та короткострокові позики).	Оперативність виявлення загроз через моніторинг витрат; методична простота.	Нівелювання впливу специфічних зовнішніх факторів на загальну фінансову безпеку.
Аналогів	Базується на порівнянні поточної діяльності з результатами подібних операцій, що здійснювалися неодноразово.	Ефективна екстраполяція попереднього успішного досвіду та вивчення типових ризиків.	Вразливість до часового фактору; гостра потреба у верифікованих ретроспективних даних.
Рейтинговий	Передбачає розрахунок системи фінансових індикаторів на основі звітності з подальшим їх ранжуванням.	Здатність обробляти великі масиви даних; можливість компаративного аналізу з еталоном.	Ризик некоректного формування бази порівняння (еталонних значень).
«Дерева рішень»	Сценарне моделювання різних варіантів управлінських рішень та прогнозування ймовірних наслідків.	Висока наочність; можливість варіативного пошуку оптимальних стратегій розвитку.	Залежність від повноти інформації; ризик суб'єктивізму при виборі сценаріїв.
Нормативний	Ґрунтується на порівнянні фактичних показників ліквідності та платоспроможності з граничними значеннями.	Максимальна точність обчислень; легкість інтерпретації відхилень від норми.	Неможливість повноцінного врахування індивідуальних особливостей конкретної ситуації.

Джерело: систематизовано автором на основі [53; 111; 118; 128; 144]

Проведений порівняльний аналіз свідчить, що кожен із наведених методів має свою специфічну сферу застосування залежно від наявної інформаційної бази та стратегічних цілей оцінювання.

Системний аналіз методичного інструментарію якісної та кількісної діагностики дозволяє стверджувати, що вибір конкретного методу зумовлюється балансом між точністю результату та наявними ресурсами. Якщо статистичні підходи та метод аналогів потребують ретроспективних масивів даних і часто ігнорують динаміку часового фактору, то аналітичний інструментарій та оцінка доцільності витрат потребують подальшої адаптації до сучасних високоризикових умов українського ринку.

З метою визначення основних властивостей і характеристик фінансової безпеки підприємств доцільно застосовувати експертні оцінки. Це дозволить більш об'єктивно та всебічно проаналізувати фінансовий стан підприємства, оскільки експертні оцінки враховують не лише числові показники, а й аспекти, такі як зміни в ринковому середовищі, законодавчі нововведення, управлінські стратегії та інші фактори, які можуть мати суттєвий вплив на фінансову безпеку підприємства.

Використання експертних оцінок дає можливість узгодити результати аналізу з практичним досвідом підприємців та фахівців, що допомагає виявити найбільш важливі чинники ризику та визначити оптимальні стратегії для зміцнення фінансової безпеки на різних етапах діяльності підприємства. Це також дає змогу коригувати фінансові моделі і підходи до управління безпекою на основі реальних умов і прогнозів розвитку економічної ситуації.

Саме з цією метою у період з грудня 2022 р. по січень 2023 р. науковцями кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка у партнерстві з фахівцями громадської організації «Асоціація платників податків України» було організовано експертне опитування за темою: «Фінансова безпека суб'єктів господарювання в умовах війни та повоєнного відновлення». У розробці анкети, проведенні та обробці

результатів опитування безпосередню брала участь і авторка. Ключове завдання дослідження полягало у діагностиці ключових загроз фінансовій безпеці суб'єктів господарювання під час війни та розробленні прикладного інструментарію її зміцнення на етапі поствоєнного відродження [217].

Експертне опитування 225 респондентів продемонструвало широке географічне представництво (з лідерами у Дніпропетровській області та м. Києві) та охопило підприємства різних масштабів і форм власності, переважно з промислового, торговельного та фінансового секторів. Професійний склад учасників, представлений найманими працівниками (34%), науковцями (25%) та власниками бізнесу (22%), підсилюється винятково високим освітнім рівнем: 76% респондентів мають повну вищу освіту або науковий ступінь. Найбільш активними учасниками стали представники зрілого, професійно активного віку від 29 до 49 років (54%), що в сукупності з галузевим досвідом та високою кваліфікацією забезпечує репрезентативність та високу достовірність результатів дослідження фінансової безпеки.

Дослідження дало змогу зібрати цінні дані про фінансові ризики, з якими зіштовхуються підприємства в умовах війни, а також запропонувати практичні шляхи для їх подолання та мінімізації негативного впливу на діяльність суб'єктів господарювання. Одним із основних акцентів дослідження стало вивчення ролі фінансової безпеки для забезпечення фінансової стабільності підприємств, здатних відновлюватися та адаптуватися до нових умов після завершення воєнних дій.

За даними опитування (рис. 2.1), більшість респондентів (57%) ідентифікують стан фінансової безпеки підприємств як небезпечний або дуже небезпечний. Третина опитаних вважає його помірно небезпечним, тоді як позитивно налаштовані лише 6% учасників (з яких 5% обрали варіант «безпечний» і 1% – «цілком безпечний»).

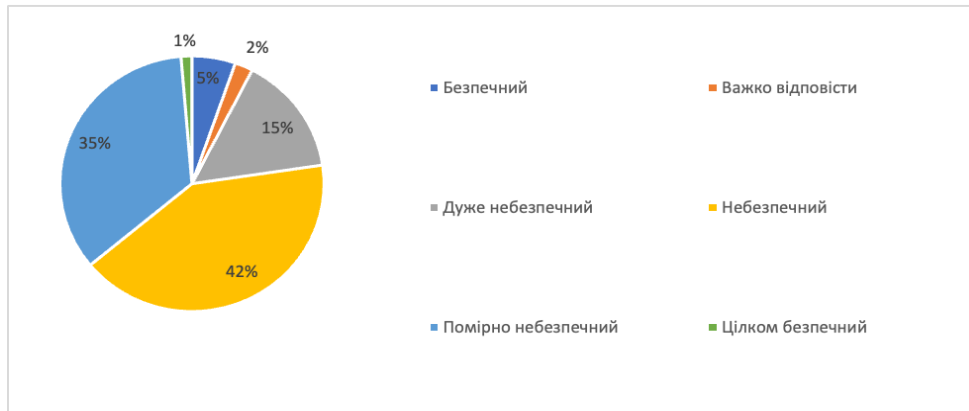

Рис. 2.1. Результати оцінювання сучасного стану фінансової безпеки вітчизняних підприємств (за результатами опитування)

Джерело: результати анкетування, здійсненого в грудні 2022 р. – січні 2023 р. [217]

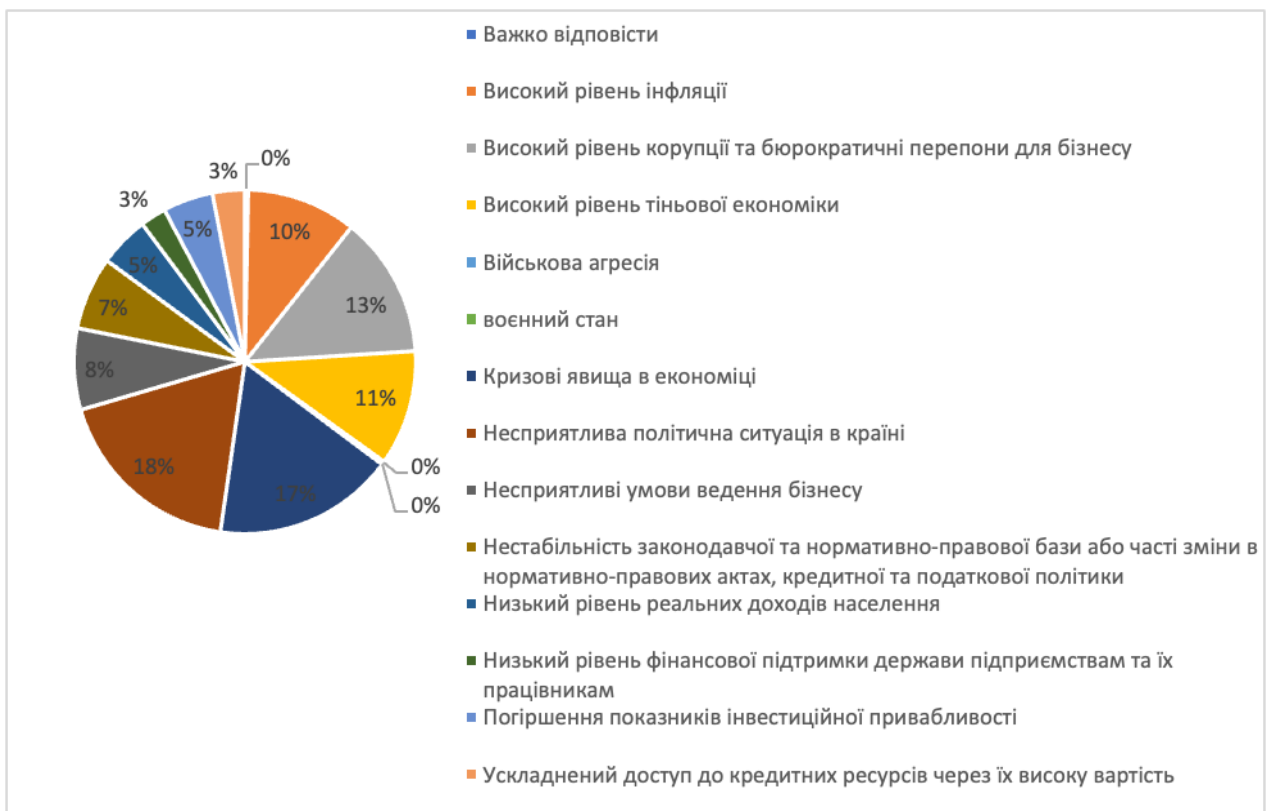

Рис. 2.2. Ранжування зовнішніх загроз за ступенем їхнього деструктивного впливу на фінансову безпеку підприємств (на основі експертного оцінювання)

Джерело: результати анкетування, здійсненого в грудні 2022 р. – січні 2023 р. [217]

Аналіз зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємств (рис. 2.2) дозволив виділити пріоритетні. Провідні позиції серед них займають несприятлива політична ситуація (18%) та екзогенні кризові явища в економіці (17%). Суттєвий негативний вплив також мають інституційні чинники: високий рівень корупції та бюрократизація бізнес-процесів (13%), тінізація економічних відносин (11%) та інфляційний тиск (10%). Менш значущими, згідно з оцінками експертів, є дефіцит реальних доходів населення та зниження інвестиційної привабливості (по 5%), а також обмеженість доступу до кредитування та недостатня державна фінансова підтримка (по 3%).

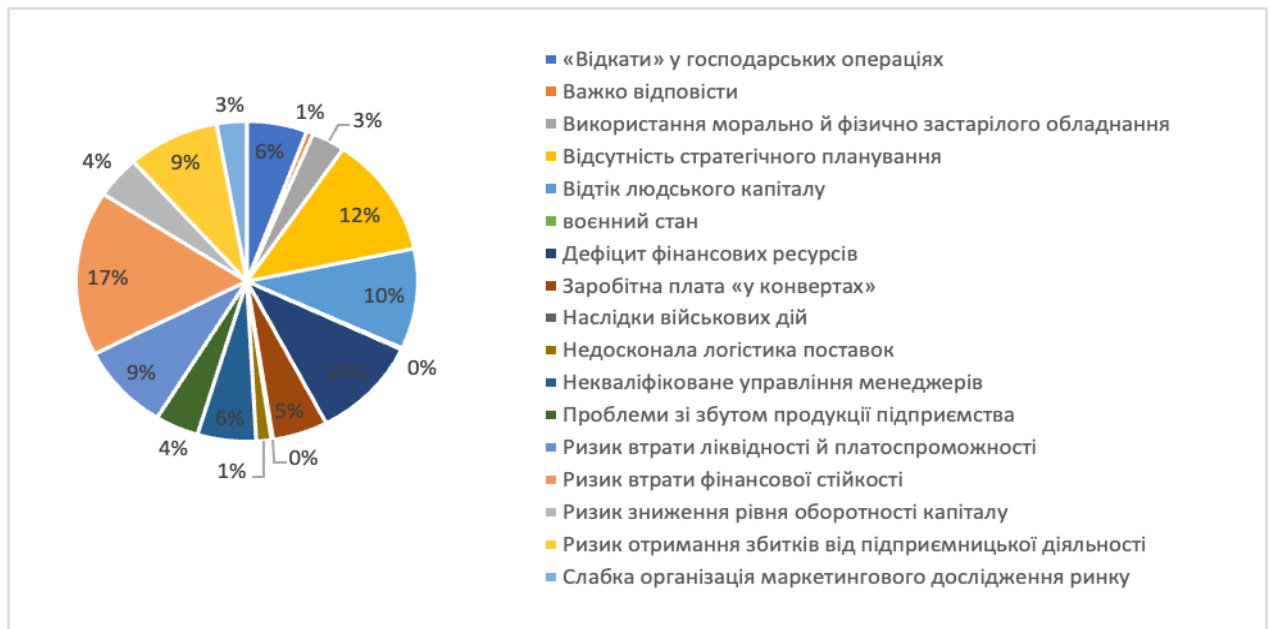

Рис. 2.3. Ієрархія ключових ендогенних загроз фінансовій безпеці вітчизняних підприємств за ступенем їхньої актуальності.

Джерело: результати анкетування, здійсненого в грудні 2022 р. – січні 2023 р. [217]

Аналіз внутрішнього середовища функціонування підприємства (рис. 2.3) дозволив ідентифікувати ключові внутрішні загрози їхній фінансовій безпеці. Пріоритетним деструктивним чинником визначено ризик втрати фінансової стійкості (17%). Вагоме значення експерти також надають

відсутності стратегічного планування (12%), дефіциту фінансових ресурсів (10%) та ерозії людського капіталу (10%).

Другу групу за ступенем впливу формують ризики втрати ліквідності й платоспроможності, а також імовірність отримання збитків (по 9% відповідно). Менш критичними, проте значущими, є управлінські та операційні детермінанти: некваліфікований менеджмент (6%), тінізація розрахунків (6%) та виплата неофіційних доходів (5%). Решта чинників, зокрема зниження оборотності капіталу, маркетингові та логістичні прорахунки, а також технологічна застарілість (від 4% до 1%), мають відносно менший питомий вплив на загальний рівень безпеки.

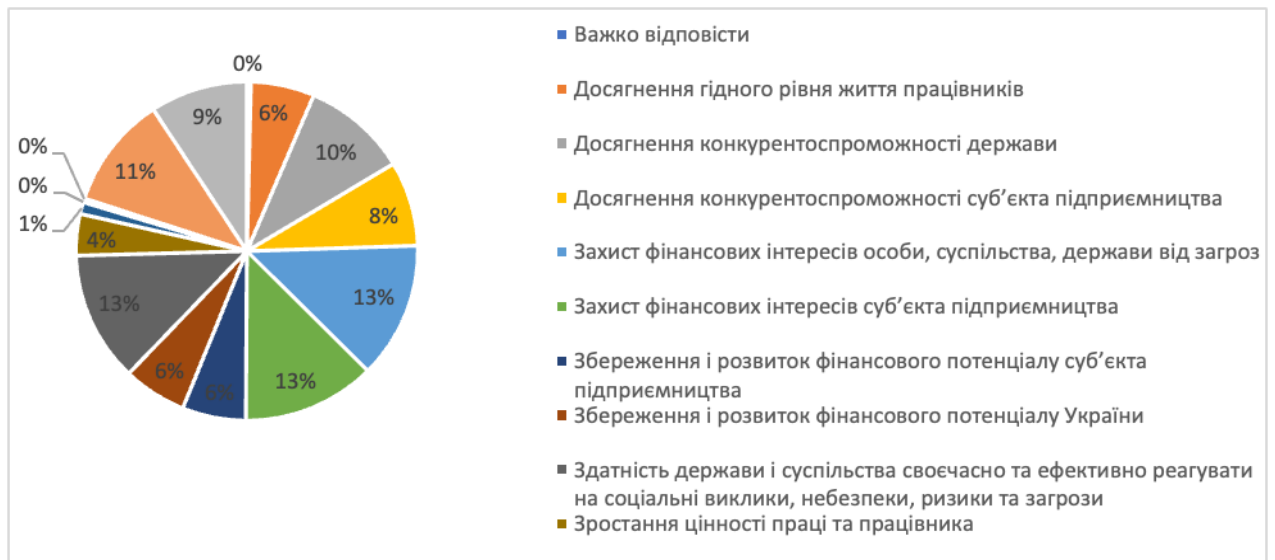

Рис. 2.4. Пріоритетні орієнтири та стратегічні цілі забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств

Джерело: результати анкетування, здійсненого в грудні 2022 р. – січні 2023 р. [217]

Результати ідентифікації цільових орієнтирів забезпечення фінансової безпеки (рис. 2.4) свідчать про рівнозначну пріоритетність захисту інтересів держави, суспільства та безпосередньо підприємств (по 13%). Важливим складником визначено здатність системи до оперативної нейтралізації соціальних викликів та ризиків (13%).

Наступний ієрархічний рівень цілей охоплює забезпечення фінансової стабільності держави (11%) та підприємства (9%), а також підвищення їхньої конкурентоспроможності (10% та 8% відповідно). Меншу питому вагу у структурі відповідей мають соціально-економічні чинники: збереження фінансового потенціалу та забезпечення гідного рівня життя працівників (по 6%). Решта цілей, зокрема зростання вартості людського капіталу (4%), мінімізація фінансової нерівності (1%) та інституційна стабільність (менше 1%), оцінюються експертами як другорядні в контексті стратегічного забезпечення фінансової безпеки.

Аналіз результатів оцінювання фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання (рис. 2.5) свідчить про переважання нейтральних характеристик: більше половини респондентів (53%) визначають стан своїх підприємств як «задовільний». Частка негативних оцінок («погано») становить 18%, що майже вдвічі перевищує кількість позитивних відгуків (10%, варіант «добре»). Значний сегмент опитаних (15%) не зміг надати однозначну відповідь, що вказує на складність ідентифікації поточних економічних показників в умовах невизначеності.

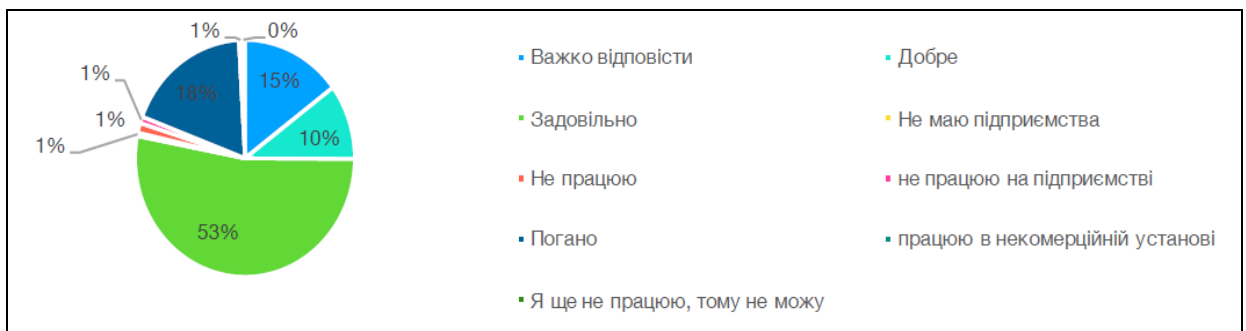

Рис. 2.5. Характеристика фактичного фінансово-господарського становища суб'єктів підприємництва у поглядах опитаних фахівців

Джерело: результати анкетування, здійсненого в грудні 2022 р. – січні 2023 р. [217]

У середньостроковій перспективі спостерігається певна конвергенція оцінок суб'єктів господарювання у бік помірного оптимізму. Зокрема,

зафіксовано тенденцію до зниження інтенсивності негативних очікувань щодо динаміки виробництва товарів та послуг, а також покращення прогнозних показників ділової активності. Позитивні зрушення відзначаються і в контексті оцінювання інфляційних процесів та їхнього деструктивного впливу на рівень платоспроможного попиту населення. Проте ризики девальвації залишаються критичними: суб'єкти підприємництва демонструють низький рівень довіри до стабільності національної валюти відносно провідних світових валют євро та долар США.

З огляду на ідентифіковані детермінанти, стратегічне зміцнення фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення потребує імплементації комплексних заходів: активізації державної підтримки, стимулювання інвестиційних процесів та розширення каналів доступу до ліквідних фінансових ресурсів для підвищення адаптивності підприємств.

Отже, ідентифіковані за результатами експертного опитування домінуючі загрози створюють необхідне підґрунтя для проведення поглибленої діагностики. Проте врахування специфіки воєнного стану та повоєнного відновлення потребує верифікації цих теоретико-методичних положень на прикладі конкретних суб'єктів господарювання. З огляду на високу капіталомісткість, експортну орієнтованість та критичну роль у забезпеченні макроекономічної рівноваги, особливої актуальності набуває діагностування фінансової безпеки в процесі забезпечення фінансової стабільності підприємств металургійної галузі України, що і зумовлює логіку подальшого дослідження.

2.2. Діагностування фінансової безпеки у процесі досягнення фінансової стабільності підприємства (на прикладі стратегічних підприємств металургійної галузі України).

Забезпечення фінансової стабільності підприємства неможливе без формування належного рівня фінансової безпеки, важливою передумовою якої є проведення якісного діагностування. У сучасних умовах господарювання цей процес набуває особливого значення, оскільки дозволяє не лише отримати інформацію про фактичний стан фінансових ресурсів, а й глибше зрозуміти природу виявлених тенденцій та потенційних ризиків.

Діагностування розглядається як науково обґрунтований процес ідентифікації та оцінювання фінансово-економічного стану підприємства чи рівня його фінансової безпеки, спрямований на забезпечення фінансової стабільності. Воно здійснюється на основі аналізу виявлених індикаторів, що відображають поточний стан, ризики та потенційні загрози фінансовій діяльності суб'єкта господарювання.

Діагностування та аналіз фінансової безпеки для забезпечення фінансової стабільності підприємств України здійснюємо на прикладі стратегічних підприємств гірничо-металургійного комплексу України, зокрема: ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ПАТ «Запоріжсталь».

Збройна агресія РФ спричинила безпрецедентну дестабілізацію гірничо-металургійного комплексу України, що призвело до скорочення виробничих показників у 2022 році на понад дві третини (62,4%). Поступова адаптація галузі протягом 2023 року дозволила вийти на траєкторію відновлення, хоча статистичне зростання цього періоду було переважно зумовлене критично низькими показниками бази порівняння. На початку 2024 року було зафіксовано рекордні з початку війни обсяги експорту

залізної руди, що стало можливим завдяки частковому відновленню функціонування морського експортного коридору [231].

Гірничо-металургійний комплекс посідає стратегічне місце в структурі національної економіки України. До початку повномасштабної війни його внесок у валовий внутрішній продукт становив близько 10%, частка в експорті перевищувала 30%, а обсяг залучених інвестицій у промисловість досягав 30%. Галузь забезпечувала пряме та опосередковане працевлаштування понад 550 тис. осіб, що підкреслює її значення як одного з ключових чинників соціально-економічного розвитку держави в цілому. Навіть у 2023 році, попри суттєві втрати від воєнних дій, гірничо-металургійний сектор сформував 14,6% загального обсягу українського експорту. За своїм значенням він є системоутворюючим поряд із аграрним, енергетичним секторами та сферою інфраструктури [71].

Станом на сьогодні в Україні функціонує лише 6 металургійних підприємств, п'ять із яких розташовані на підконтрольних державі територіях і працюють зі середнім рівнем завантаження виробничих потужностей на рівні близько 70%. Більшість підприємств продемонстрували здатність адаптуватися до умов воєнного часу, винятком залишаються металургійний комбінат ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», який задіює лише 25-30% своїх виробничих можливостей.

Визначимо основні виклики та загрози гірничо-металургійного комплексу, що стримують зростання виробництва та підвищують вразливість галузі:

- нестача кваліфікованого персоналу через мобілізацію (близько 15% працівників металургійного комплексу проходять службу у Збройних Силах України) та активні міграційні процеси. Ця проблема є надзвичайно серйозною, оскільки професія металурга вимагає тривалого навчання та підготовки і не може бути освоєна протягом короткого терміну. Так, наприклад, підприємство ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», яке планує

запуск та збільшення виробничих потужностей з 25% до 40%, має близько 3 тисяч вакантних посад, які залишаються незаповненими [90]. Значною мірою це пов'язано з неврегульованими питаннями мобілізації та бронювання, через що працівники не бажають офіційно працевлаштовуватися на підприємства. Додатковим фактором нестачі персоналу є міграція населення з міст, де розташовані виробничі потужності, зокрема Запоріжжя, Дніпро, Нікополь та Кривий Ріг. Більшість об'єктів знаходяться в безпосередній близькості до лінії фронту або на ній, що додатково ускладнює забезпечення стабільної роботи галузі:

- нестабільність функціонування морського експортного коридору, що ускладнює поставки залізної руди та готової сталевих продукції на зовнішні ринки;
- пріоритетність перевезення сільськогосподарських вантажів на польському кордоні, що створює логістичні затримки для металургійних вантажів;
- високі витрати на транспортування морським шляхом, які зменшують конкурентоспроможність української руди на світовому ринку порівняно з іншими великими виробниками;
- застосування захисних обмежень та антидемпінгових заходів з боку США;
- впровадження системи вуглецевого оподаткування СВМ (Carbon Border Adjustment Mechanism), що впливає на вартість продукції;
- дефіцит вугілля, який обмежує потенціал зростання виробництва в Україні;
- зміни в структурі експорту гірничо-металургійної продукції: обсяги експорту скоротилися в 5-10 разів, лише половина продукції реалізується за кордон, основним напрямком залишається Європейський Союз, при цьому зросла залежність від внутрішнього ринку.

Протягом років війни українська металопродукція підпадає під дію 33 торговельних обмежень у різних країнах, з яких лише шість були тимчасово призупинені. Обмеження на імпорт української металопродукції запровадили 11 держав та економічних блоків. Деякі з цих заходів застосовуються ще з початку 2000-х років, коли обсяг українського експорту становив 28 млн т, тоді як у 2023 році експорт скоротився до 3,3 млн т. Така ситуація створює суттєві перешкоди для нарощування експортного потенціалу України, зокрема через чинні торговельні обмеження [90].

Металургійна галузь України виступає не лише як виробник сталі та чавуну, а й як стратегічно важливий сектор національної економіки, що демонструє високу стійкість і здатність до адаптації у 2025 році. Основні виробничі потужності галузі зосереджені у Дніпропетровській та Запорізькій областях, де вона генерує близько 20% загального обсягу промислового виробництва. В таблиці 2.4 відзначено частку кожної галузі у промисловому виробництві України.

Таблиця 2.4

Структура промислового виробництва України

Галузь	Частка у промисловому виробництві (%)	Основні регіони
Металургія	Близько 20%	Дніпропетровська, Запорізька області
Машинобудування	Приблизно 10%	Харківська, Київська, Дніпропетровська області
Хімічна промисловість	Близько 5%	Дніпропетровська, Черкаська області
Енергетика	Приблизно 15%	Запорізька, Київська, Рівненська області
Агropереробка	Близько 12%	Вінницька, Полтавська, Київська області

Джерело: складено авторкою на базі звіту Державної служби статистики України за 2024 рік [71]

У стабільних умовах підприємства зосереджуються на підтримці нормального ритму виробництва і збуту продукції, зменшенні матеріальних та фінансових збитків, а також захисті від несанкціонованого доступу до інформації та протидії кримінальним проявам. Однак, в умовах криз, зокрема

в період воєнного стану, особлива увага має бути приділена забезпеченню достатньої ліквідності, запобіганню банкрутства і підтримці рівня рентабельності.

В умовах криз, зокрема під час повномасштабної війни в Україні, коли ресурсна база швидко змінюється, а ціни на фактори виробництва коливаються, метою створення та функціонування системи фінансової безпеки є забезпечення захищеності діяльності підприємства від дестабілізуючих чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх загроз [87]. Без нейтралізації таких загроз функціонування підприємства стає неможливим або відбувається погіршення ключових функціональних параметрів.

Функціонування підприємства в умовах воєнного стану потребує виваженої стратегії, адаптованої до високого рівня невизначеності та чисельних ризиків. Оцінювання фінансової стабільності має передбачати формування резервних «фінансових подушок», що дозволяють оперативно нівелювати такі загрози, як втрата активів, кадрового потенціалу чи матеріальної бази. Крім того, стратегічна фінансова стабільність суб'єкта господарювання залежить від здатності до диверсифікації джерел доходу та реалізації механізмів ринкової кооперації.

У кризовий період, під час повномасштабної війни, найбільшими загрозами для підприємств є руйнування їхнього виробничого, технологічного, науково-технічного та кадрового потенціалу, що може призвести до припинення їх діяльності, визнання банкрутами або навіть ліквідації [131].

Для аналізу фінансової діяльності було обрано металургійні підприємства України.

Одним із ключових представників металургійної галузі, що потребує детального вивчення, є ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». З метою ідентифікації трансформаційних зрушень у його фінансово-господарській діяльності протягом 2020 – 2024 рр. доцільно здійснити дослідження

динаміки фундаментальних показників, результати якого систематизовано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за динамікою основних показників за 2020 – 2024 рр., тис. грн

Показники	2020	2021	2022	2023	2024
Основні засоби	51 996 100,00	51 945 454,00	18 996 729,00	18 468 194,00	19 904 180,00
	9%	0%	-63%	-3%	8%
Необоротні активи	58 303 758,00	60 187 446,00	22 979 342,00	25 330 277,00	27 262 639,00
	-4%	3%	-62%	10%	8%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги	19 143 229,00	25 804 212,00	7 486 969,00	6 071 880,00	5 024 433,00
	-13%	35%	-71%	-19%	-17%
Гроші і їх еквіваленти	867 691,00	1 374 859,00	954 053,00	523 938,00	488 391,00
	-14%	58%	-31%	-45%	-7%
Оборотні активи	30 045 798,00	45 613 529,00	29 703 419,00	21 701 441,00	24 463 016,00
	-19%	52%	-35%	-27%	13%
Активи	88 349 556,00	105 800 975,00	52 682 761,00	47 031 718,00	51 725 655,00
	-9%	20%	-50%	-11%	10%
Зареєстрований (пайовий) капітал	3 859 533,00	3 859 533,00	3 859 533,00	3 859 533,00	3 859 533,00
	0%	0%	0%	0%	0%
Власний капітал	60 879 286,00	76 552 000,00	28 212 939,00	16 016 794,00	7 396 436,00
	0%	26%	-63%	-43%	-54%
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	9 604 586,00	7 359 240,00	6 046 354,00	6 398 562,00	7 397 777,00
	-5%	-23%	-18%	6%	16%
Короткострокові кредити банків	0	0	0	0	0
Поточні зобов'язання та забезпечення	17 865 684,00	21 889 735,00	18 423 468,00	24 616 362,00	36 931 442,00
	-33%	23%	-16%	34%	50%
Пасиви	88 349 556,00	105 800 975,00	52 682 761,00	47 031 718,00	51 725 655,00
	-9%	20%	-50%	-11%	10%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг)	63 496 684,00	109 303 155,00	43 818 410,00	41 848 635,00	64 591 407,00
	2%	72%	-60%	-4%	54%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг)	58 845 530,00	74 561 304,00	55 829 721,00	50 635 909,00	69 042 126,00
	-7%	27%	-25%	-9%	36%
Валовий прибуток (збиток)	4 651 154,00	34 741 851,00	-12 011 311,00	-8 787 274,00	-4 450 719,00
Фінансові результати від операційної діяльності	2 066 296,00	31 036 335,00	-14 060 397,00	-10 261 777,00	-7 079 139,00
Фінансовий результат до оподаткування	847 674,00	30 688 796,00	-51 360 445,00	-11 721 749,00	-8 833 003,00
Чистий фінансовий результат	740 902,00	25 216 068,00	-49 009 104,00	-11 811 030,00	-8 848 963,00

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

У 2021 році спостерігається значний ріст доходу підприємства, що є позитивним знаком та свідчить про відновлення економіки після впливу пандемії COVID-19. Проте з 2022 року фіксується значне зниження даного показника, що може свідчити про негативний вплив зовнішніх чинників, таких як воєнні дії, політична нестабільність в Україні та зниження попиту на продукцію.

Чистий прибуток у 2020 році становив 0,74 млрд грн, проте в 2022-2023 рр. підприємство понесло значні збитки через зменшений попит і підвищення витрат, до -49,0 млрд грн і -11,8 млрд грн відповідно. У 2024 році чистий прибуток знову знизився до -8,8 млрд грн. Зниження чистого прибутку свідчить про виклики, з якими підприємство стикалося, такі як зростання собівартості виробництва та падіння ринкових цін на металопroduкцію. Це підкреслює важливість управлінських рішень з метою оптимізації витрат.

Станом на 2020 рік активи компанії складали 88,3 млрд грн, і в 2021 році продовжували зростати до 105,8 млрд грн. Позитивне збільшення активів свідчить про стійке фінансове становище компанії до 2022 року, тим не менше їх падіння з 2022 року вказує на необхідність покращення управлінських і фінансових стратегій для збереження ресурсів.

Зростання зобов'язань, яке сталося на тлі падіння доходів, може бути тривожним сигналом про фінансову недовіру або ризик неплатежів. Це вимагає перегляду стратегії кредитування та управління боргами.

Протягом 2020 - 2024 рр. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонстрував певні позитивні тенденції, особливо в період 2020 - 2021 рр., коли підприємство змогло значно збільшити свої доходи. Проте суттєве падіння доходів з 2022 року вказує на необхідність перегляду стратегії для забезпечення фінансової стабільності.

На тлі таких викликів підприємство повинно переглянути свою стратегію, підвищити ефективність управління активами та зобов'язаннями,

щоб забезпечити стабільне фінансове становище в майбутньому. Рекомендується посилити фінансовий комплайнс, програми управління ризиками та контроль за витратами, щоб скористатися можливостями ринку та зберегти конкурентоспроможність [95].

Таблиця 2.6

Показники ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Ліквідність					
Поточна ліквідність	1,68	2,08	1,61	0,88	0,66
Абсолютна ліквідність	0,05	0,06	0,05	0,02	0,01
Коефіцієнт “кислотний тест”	1,27	1,42	0,85	0,44	0,27
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,26	1,42	0,83	0,42	0,25
Відношення грошових коштів до активів	0,01	0,01	0,02	0,01	0,01
Проміжний коефіцієнт покриття	1,26	1,42	0,83	0,42	0,25
Платоспроможність					
Коефіцієнт автономії	0,69	0,72	0,54	0,34	0,14
Відношення чистого боргу до EBITDA	2,7	0,7	-3	-4,6	-14,7
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	1,04	1,27	1,23	0,63	0,27
Прибутковість					
Рентабельність активів	0,80%	23,80%	-93,00%	-25,10%	-17,10%
Рентабельність власного капіталу	1,20%	41,40%	-64,00%	-41,90%	-55,20%
Рентабельність оборотних активів	2,50%	55,30%	-165,00%	-54,40%	-36,20%
Чиста маржа	1,20%	23,10%	-111,80%	-28,20%	-13,70%
Рентабельність загальних активів	2,40%	29,50%	-95,30%	-21,70%	-13,60%
Валова рентабельність собівартості	7,90%	46,60%	-21,50%	-17,40%	-6,40%
Рентабельність операційних витрат	159,80%	822,00%	-454,10%	-461,50%	-148,20%
Чиста рентабельність витрат	3,40%	39,40%	-24,00%	-19,50%	-9,80%
Ділова активність					
Оборотність загальних активів	0,7	1,1	0,6	0,8	1,3
Оборотність робочого капіталу	5,7	6,1	2,5	10	-8,4
Оборотність дебіторської заборгованості	2,7	4,3	2	3,5	7

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Аналіз показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у період з 2020 по 2024 роки зазначено в табл. 2.6.

Показники ліквідності з 2022 року мають негативну тенденцію і вказують на потенційні труднощі в діяльності підприємства. Це викликано значними витратами та падінням доходів. Необхідно підвищувати рівень ліквідності компанії через оптимізацію оборотних активів і управлінських рішень, адже падіння ліквідності може загрожувати фінансовій стабільності [109].

Проведений аналіз свідчить про руйнування класичної моделі ліквідності. Зниження коефіцієнта поточної ліквідності з 2,08 (2021 р.) до 0,66 (2024 р.) демонструє формування дефіциту чистого оборотного капіталу. У 2024 році короткострокові зобов'язання перевищують оборотні активи на 34%, що є ознакою втрати фінансової гнучкості.

Падіння коефіцієнта автономії з 0,72 до 0,14 за 2020 – 2024 рр. демонструє критичну деструкцію власного капіталу. Основна причина – акумульовані збитки, які «з’їдають» статутний та резервний капітал.

Показник Борг/EBITDA на рівні -14,7 свідчить про негативний грошовий потік від операційної діяльності. З наукового погляду це означає, що відсотковий тягар за позиками (якщо вони не є внутрішньогруповими від ArcelorMittal Group) стає непосильним, а підприємство працює на виснаження активів. Підприємство знаходиться на стадії «фінансової агонії», де виживання забезпечується не ринковою ефективністю, а дотаціями материнської компанії.

Металургія має високу частку постійних витрат. Падіння завантаження потужностей призвело до того, що кожна тонна сталі стала «золотою» через неможливість розподілити фіксовані затрати на менший обсяг випуску [135].

Валова рентабельність (-6,4% у 2024) підтверджує, що світові ціни на сталь та логістичні витрати через залізничні переходи (замість морських портів) роблять експорт збитковим на рівні виробничої собівартості.

Від’ємне значення рентабельності активів (-17,1%) та чиста маржа (-13,7%) у 2024 році є наслідком поєднання трьох чинників, що створили «ідеальний шторм»:

1. *Логістичний дисконт*: переорієнтація з одеських портів на західні залізничні переходи збільшила вартість логістики в 3-4 рази.

2. *Енергетичний чинник*: висока енергоємність виробництва при нестабільності енергосистеми та зростанні тарифів.

3. *Військові ризики*: витрати на консервацію потужностей, безпеку персоналу та відновлення після обстрілів [153].

Зростання оборотності дебіторської заборгованості до 7,0 у 2024 р. на тлі збитковості свідчить про жорстку політику збору коштів для підтримки мінімальної життєдіяльності.

Від’ємне значення коефіцієнта оборотності робочого капіталу у 2024 році є маркером того, що поточні зобов'язання використовуються для фінансування не лише оборотних коштів, а й, імовірно, покриття операційних збитків.

Показники 2024 року вказують на те, що підприємство зберігає діяльність виключно завдяки зовнішній підтримці материнської компанії ArcelorMittal. Якби ПАТ «АМКР» було автономним гравцем, процедура санації або банкрутства була б неминучою ще у 2023 році.

Аналіз показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» вказує на позитивну динаміку у 2020 – 2021 рр., проте падіння показників з 2022 року сигналізує про серйозні виклики. Для покращення ситуації підприємству слід зосередитись на:

1. Оптимізації управління витратами: особливо у площині підвищення ефективності виробництва.

2. Забезпеченні ліквідності: шляхом управління оборотним капіталом та зобов'язаннями.

3. Перегляді стратегії боргового фінансування: щоб зменшити ризики фінансових втрат у випадку зниження ринкових цін на продукцію [161].

Такі дії можуть допомогти компанії відновити фінансову стабільність та закласти основи для зростання у майбутньому.

Відновлення фінансової безпеки підприємства та забезпечення його фінансової стабільності можливе лише за умови синергії двох чинників: деблокади повноцінного морського експорту (зниження логістичних витрат) та рекапіталізації з боку власника для покриття від'ємного власного капіталу.

Водночас у квітні 2024 року підприємство здійснило відновлення роботи однієї з доменних печей, що забезпечило істотне нарощування виробничих потужностей. Зокрема, порівняно з квітнем 2023 року, обсяги виплавки стали зросли на 90% (з 86 тис. т до 163 тис. т), а виробництво прокату – на 95% (з 78 тис. т до 152 тис. т). Це свідчить про поступове відновлення виробничого потенціалу ПАТ «АМКР» та зміцнення його позицій на металургійному ринку.

Підприємство володіє повним виробничим циклом із потужностями, розрахованими на щорічний випуск понад 6 млн т сталі, 5 млн т прокату та понад 5,5 млн т чавуну. Крім того, ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є найбільшим роботодавцем в Україні, забезпечуючи понад 12 тис. робочих місць, що підкреслює його вагоме соціально-економічне значення.

На основі даних діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2020 – 2024 рр., проведено комплексний аналіз динаміки ринкових позицій підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз ринкової потужності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за
2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Частка у секторі	3,50%	4,28%	2,31%	1,81%	2,32%
Частка ринку	19,60%	19,73%	20,78%	23,17%	28,09%
Частка на субринку	19,60%	19,73%	20,78%	23,17%	28,09%
Місце компанії у секторі	2	2	3	4	3
Місце компанії на ринку	2	2	2	3	2
Місце компанії на субринку	2	2	2	3	2
Абсолютний приріст виручки за рік, млн грн	1 087,50	45 806,50	-65 484,70	-1 969,80	22 742,80
Відносний приріст виручки за рік, %	1,70%	72,10%	-59,90%	-4,50%	54,30%
Абсолютний середньорічний приріст виручки за 3 роки, млн грн	-896,4	13 780,00	-6 196,90	-7 216,00	-14 903,90
Сукупний середньорічний темп зростання виручки за 3 роки, %	-1,40%	17,20%	-11,10%	-13,00%	-16,10%

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Спостерігається стійка тенденція до зростання частки підприємства на ринку та субринку з 19,60% у 2020 році до 28,09% у 2024 році. Це свідчить про зміцнення монополістичної конкуренції та перерозподіл ринку на користь ПАТ «АМКР», ймовірно, через вихід або скорочення діяльності конкурентів у зоні бойових дій.

Зростання частки ринку на тлі падіння обсягів виручки свідчить про «стиснення ринку». Підприємство стає більшим серед менших, що є ознакою високої стійкості порівняно з галузевими конкурентами.

Показник частки у секторі демонструє волатильність. Після піку у 2021 році (4,28%) відбулося падіння до 1,81% у 2023 році, з подальшим відновленням до 2,32% у 2024 році. Це вказує на те, що хоча підприємство домінує на своєму галузевому ринку, його вага в загальному промисловому секторі залишається чутливою до макроекономічних ризиків та загроз.

Аналіз виручки показав, що 2021 рік став аномально успішним із приростом у 45,8 млрд грн (+72,1%), що було зумовлено високими світовими цінами на сталь та залізну руду в постпандемійний період. Повномасштабна війна призвела до катастрофічного падіння виручки у 2022 році на 59,9% (втрата 65,5 млрд грн). Від’ємний середньорічний темп зростання за 3 роки

на рівні -13% та -16,1% свідчить про глибоку рецесію та вказує на те, що поточне зростання є лише компенсаційним відновленням після глибокого шоку 2022 року, а не виходом на траєкторію сталого розвитку.

У 2024 році зафіксовано позитивний абсолютний приріст виручки (+22,7 млрд грн, або +54,3% до попереднього року). Це корелює зі зростанням виробництва сталі на 70% (до 1,65 млн т) завдяки частковому розблокуванню логістики та запуску другої доменної печі, а також підтверджує ефективність стратегії мінімізації витрат та переорієнтації на внутрішній ринок.

Також для аналізу взято ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод», яке належить до провідних виробників сталевих труб як на національному, так і на світовому ринку. Історія його розвитку бере початок на початку 1990-х років, у період масштабних трансформацій в економіці та промисловому секторі України, що зумовило формування підприємства як одного з ключових учасників металургійної галузі.

Для визначення змін у господарській діяльності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» у період з 2020 по 2024 роки використаємо аналіз динаміки основних показників (табл. 2.8).

За аналізований період 2020 – 2024 рр. обсяг власного капіталу зріс лише на 7,4%, тоді як загальна валюта балансу (активи) зросла на 28%. Це свідчить про зниження рівня автономії.

Фінансова стабільність підринається випереджаючим зростанням зобов'язань. Сумарні зобов'язання (довгострокові + поточні) зросли з 13,8 млрд грн до 18,6 млрд грн. Підприємство дедалі більше покладається на позикові ресурси.

Постійне щорічне скорочення вартості основних засобів (сумарно на 29% за період) вказує на відсутність відтворення матеріально-технічної бази.

Таблиця 2.8

Аналіз діяльності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» за динамікою основних показників за 2020 – 2024 рр., тис. грн

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Основні засоби	4 008 981,00	3 317 783,00	3 060 763,00	2 856 966,00	2 839 350,00
	16%	-17%	-8%	-7%	-1%
Необоротні активи	4 210 606,00	3 575 339,00	3 423 533,00	3 051 012,00	3 102 417,00
	2%	-15%	-4%	-11%	2%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги	11 292 102,00	9 971 443,00	11 612 040,00	15 214 082,00	15 711 082,00
	-13%	-12%	16%	31%	3%
Гроші і їх еквіваленти	945 630,00	620 368,00	197 664,00	330 586,00	287 870,00
	-21%	-34%	-68%	67%	-13%
Оборотні активи	14 307 869,00	14 202 570,00	16 456 708,00	20 220 073,00	20 604 823,00
	-14%	-1%	16%	23%	2%
Активи	18 518 475,00	17 777 909,00	19 880 241,00	23 271 085,00	23 707 240,00
	-11%	-4%	12%	17%	2%
Зареєстрований (пайовий) капітал	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
	0%	0%	0%	0%	0%
Власний капітал	4 676 228,00	5 316 479,00	4 346 690,00	5 088 457,00	5 023 909,00
	0%	14%	-18%	17%	-1%
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	3 281 211,00	3 296 938,00	3 463 427,00	3 701 759,00	2 849 755,00
	33%	0%	5%	7%	-23%
Короткострокові кредити банків	0,00	0,00	0,00	295 455,00	587 505,00
	-	-	-	-	99%
Поточні зобов'язання та забезпечення	10 561 036,00	9 164 492,00	12 070 124,00	14 480 869,00	15 833 576,00
	-22%	-13%	32%	20%	9%
Пасиви	18 518 475,00	17 777 909,00	19 880 241,00	23 271 085,00	23 707 240,00
	-11%	-4%	12%	17%	2%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг)	9 470 237,00	8 225 588,00	8 183 093,00	10 402 416,00	8 312 420,00
	-35%	-13%	-1%	27%	-20%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг)	6 803 259,00	7 486 179,00	6 141 754,00	7 682 711,00	5 788 221,00
	-29%	10%	-18%	25%	-25%
Валовий прибуток (збиток)	2 666 978,00	739 409,00	2 041 339,00	2 719 705,00	2 524 199,00
Фінансові результати від операційної діяльності	2 239 518,00	-237 307,00	1 772 582,00	2 432 096,00	1 848 076,00
Фінансовий результат до оподаткування (ЕВТ)	63 044,00	-377 234,00	-1 480 480,00	1 326 541,00	-28 910,00
Чистий фінансовий результат	22 905,00	-486 412,00	-1 233 944,00	748 896,00	59 855,00

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Оскільки дебіторська заборгованість становить понад 76% усіх оборотних активів у 2024 році, фінансова стабільність підприємства критично залежить від платоспроможності третіх осіб, а не від власних ресурсів. При цьому поточні зобов'язання зросли на 50%. Це свідчить про гостру втрату абсолютної платоспроможності, що є прямим ризиком для операційної стабільності.

Чистий дохід у 2024 році (8,3 млрд грн) нижчий за показник 2020 року (9,4 млрд грн). Це вказує на відсутність стійкого ринкового зростання. Позитивним аспектом є здатність підприємства скорочувати собівартість. Це дозволило утримати валовий прибуток на високому рівні (2,5 млрд грн), попри падіння виторгу.

Фінансова безпека підприємства характеризується як нестійка. Забезпечення фінансової стабільності обмежене через критичну іммобілізацію капіталу в дебіторській заборгованості та виснаження грошових резервів на фоні зростаючих поточних боргів.

Таблиця 2.9

Показники ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Ліквідність					
Поточна ліквідність	1,36	1,55	1,36	1,40	1,30
Абсолютна ліквідність	0,09	0,07	0,02	0,02	0,02
Коефіцієнт «кислотний тест»	1,20	1,47	1,28	1,33	1,23
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,20	1,47	1,28	1,33	1,23
Відношення грошових коштів до активів	0,05	0,04	0,01	0,01	0,01
Проміжний коефіцієнт покриття	1,20	1,47	1,28	1,33	1,23
Платоспроможність					
Коефіцієнт автономії	0,25	0,30	0,22	0,22	0,21
Відношення чистого боргу до EBITDA	4,80	201,80	7,40	6,60	8,70
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	1,11	1,49	1,27	1,67	1,62
Прибутковість					
Рентабельність активів	0,10%	-2,70%	-6,20%	3,20%	0,20%
Рентабельність власного капіталу	0,50%	-10,40%	-23,20%	17,20%	1,20%
Рентабельність оборотних активів	0,20%	-3,40%	-7,50%	3,70%	0,30%
Чиста маржа	0,20%	-5,90%	-15,10%	7,20%	0,70%
Рентабельність загальних активів	3,20%	0,50%	-4,70%	8,30%	2,60%
Валова рентабельність собівартості	39,20%	9,90%	33,20%	35,40%	43,60%
Рентабельність операційних витрат	87,30%	13,80%	74,60%	112,80%	100,50%
Чиста рентабельність витрат	22,70%	-1,80%	20,00%	24,10%	22,30%
Ділова активність					
Оборотність загальних активів	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4
Оборотність робочого капіталу	2,8	1,9	1,7	2,1	1,6
Оборотність дебіторської заборгованості	0,7	0,7	0,6	0,6	0,4

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Аналіз показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» у період з 2020 по 2024 роки представлено у табл. 2.9.

Слід зауважити, що діяльність підприємства у аналізований період зазнала значного впливу макроекономічних шоків та воєнних ризиків в Україні.

Показник поточної ліквідності стабільно перебуває в межах 1,3-1,55, що є допустимим рівнем. Це свідчить про достатність оборотних коштів для покриття зобов'язань, але з мінімальним запасом міцності. Також потрібно звернути увагу на значний розрив у 2024 р. між поточною (1,30) та абсолютною ліквідністю (0,02), що вказує на те, що ліквідність забезпечується переважно дебіторською заборгованістю та запасами, а не «живими» грошима. Коефіцієнт абсолютної ліквідності 0,02 є вкрай низьким і це створює ризики при раптовому пред'явленні вимог кредиторами.

Коефіцієнт автономії демонструє високу залежність від позикового капіталу. Власний капітал покриває лише близько 21-25% активів, що можна класифікувати як стан фінансової напруженості.

Попри волатильність чистого прибутку, валова рентабельність собівартості у 2024 році зросла до 43,6%. Це свідчить про здатність підприємства утримувати високу маржинальність продукції на ринку, навіть при зростанні витрат. Показник чистої маржі у 2024 році (0,7%) значно нижчий за рентабельність операційних витрат (100,5%). Це вказує на те, що основний прибуток «з'їдається» неопераційними витратами (ймовірно, відсотками за кредитами або курсовими різницями).

Спостерігається негативний тренд оборотності робочого капіталу (з 2,8 у 2020 р. до 1,6 у 2024 р.). Це свідчить про «заморожування» коштів у виробничих запасах або незавершеному будівництві.

Оборотність дебіторської заборгованості знизилася до 0,4 у 2024 р., що є критичним сигналом. Клієнти стали платити значно повільніше, що

посилює дефіцит грошових коштів (підтверджується низькою абсолютною ліквідністю).

Однак провівши детальний аналіз показників діяльності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» можна стверджувати, що підприємство демонструє високу операційну життєздатність (висока валова рентабельність), але перебуває у стані фінансової крихкості. Основними загрозами є низька частка власного капіталу та критичне сповільнення розрахунків з боку дебіторів. Зростання відношення чистого боргу до EBITDA до 8,7 у 2024 році сигналізує про високе боргове навантаження, яке важко обслуговувати при поточній чистій рентабельності.

На основі даних діяльності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» за 2020 – 2024 рр., проведено комплексний аналіз динаміки ринкових позицій підприємства (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз ринкової потужності ПАТ «Інтерпайп НТЗ» за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Частка у секторі	0,52%	0,32%	0,43%	0,45%	0,30%
Частка ринку	33,72%	52,56%	45,15%	50,53%	37,20%
Частка на субринку	33,72%	52,56%	45,15%	50,53%	37,20%
Місце компанії у секторі	18	33	23	20	29
Місце компанії на ринку	1	1	1	1	1
Місце компанії на субринку	1	1	1	1	1
Абсолютний приріст виручки за рік, млн грн	-5 154,40	-1 244,60	-42,5	2 219,30	-2 090,00
Відносний приріст виручки за рік, %	-35,20%	-13,10%	-0,50%	27,10%	-20,10%
Абсолютний середньорічний приріст виручки за 3 роки, млн грн	-289,8	-1 813,00	-2 147,20	310,7	28,9
Сукупний середньорічний темп зростання виручки за 3 роки, %	-2,90%	-15,60%	-17,60%	3,20%	0,40%

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

ПАТ «Інтерпайп НТЗ» демонструє характеристики домінуючого суб'єкта на своєму профільному ринку та субринку. Протягом всього періоду підприємство посідає 1-ше місце, що свідчить про високий рівень ринкової влади.

Незначна частка в загальному промисловому секторі (0,30-0,52%) при одночасному домінуванні на ринку вказує на вузьку спеціалізацію підприємства та високу концентрацію ринку трубної продукції.

Аналіз приросту виручки виявляє циклічність та вплив зовнішніх ризиків та загроз. У 2020 – 2022 рр. спостерігалось тривале падіння виручки. Це було зумовлено пандемією та початком повномасштабного вторгнення у 2022 році, коли виробництво тимчасово зупинялося для забезпечення безпеки. 2023 р. став періодом стрімкої адаптації з відносним приростом виручки +27,1%. У цей час підприємство активно переорієнтовувало експорт на ринки ЄС та США.

Наведену динаміку виручки можна пояснити впливом низки зовнішніх чинників, зокрема пандемією COVID-19, військовим конфліктом, коливаннями світових цін на метал та сировину, а також проблемами логістики [281]. Водночас зростання виручки у 2023 році, ймовірно, пов'язане з відновленням економічної активності, збільшенням попиту на продукцію підприємства та розширенням ринків збуту. У цілому, ПАТ «Інтерпайп НТЗ» демонструє високу стійкість бізнес-моделі та здатність ефективно адаптуватися до мінливих умов ринкового середовища.

Загалом, незважаючи на періодичні позитивні результати окремих статей доходів, підприємство стикалося з певними складнощами у забезпеченні стабільності надходжень від основної діяльності. Така ситуація могла бути обумовлена погіршенням кон'юнктури ринку, впливом зовнішніх економічних та соціальних чинників, а також необхідністю адаптації до нових умов ведення бізнесу.

Далі проаналізуємо діяльність ПАТ «Запоріжсталь».

ПАТ «Запоріжсталь» є стратегічно важливим суб'єктом металургійного комплексу України, що функціонує як вертикально інтегроване підприємство з повним технологічним циклом виробництва – від виплавки чавуну та сталі до виготовлення високотехнологічного листового

прокату. Дане підприємство можливо розглядати як ключовий вузол важкої промисловості, чия діяльність базується на інтенсивному використанні капіталомістких технологій та орієнтована на забезпечення потреб машинобудування, будівництва та енергетики.

Аналіз динаміки ключових показників господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь» за 2020 – 2024 роки представлено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз діяльності ПАТ «Запоріжсталь» за динамікою основних показників за 2020 – 2024 рр., тис. грн

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Основні засоби	24 129 630,00	22 649 742,00	21 042 229,00	19 521 603,00	30 692 303,00
	-2%	-6%	-7%	-7%	57%
Необоротні активи	26 481 978,00	25 201 278,00	23 241 912,00	21 769 461,00	32 845 095,00
	-1%	-5%	-8%	-6%	51%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги	8 603 858,00	19 508 885,00	19 642 455,00	36 717 365,00	41 783 862,00
	1%	127%	1%	87%	14%
Гроші і їх еквіваленти	157 594,00	129 290,00	121 209,00	557 750,00	674 832,00
	43%	-18%	-6%	360%	21%
Оборотні активи	35 818 166,00	51 425 691,00	46 796 743,00	55 847 755,00	61 439 292,00
	4%	44%	-9%	19%	10%
Активи	62 300 409,00	76 627 234,00	70 038 922,00	77 617 483,00	94 284 652,00
	1%	23%	-9%	11%	21%
Зареєстрований (пайовий) капітал	660 920,00	660 920,00	660 920,00	660 920,00	660 920,00
	0%	0%	0%	0%	0%
Власний капітал	27 181 476,00	44 215 015,00	40 371 787,00	36 721 228,00	47 395 770,00
	-9%	63%	-9%	-9%	29%
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	3 329 124,00	3 762 533,00	1 990 578,00	1 780 289,00	4 777 167,00
	-11%	13%	-47%	-11%	168%
Короткострокові кредити банків	3 482 251,00	2 673 291,00	1 959 213,00	2 193 195,00	2 365 621,00
	32%	-23%	-27%	12%	8%
Поточні зобов'язання та забезпечення	31 789 809,00	28 649 686,00	27 676 547,00	39 115 956,00	42 111 715,00
	15%	-10%	-3%	41%	8%
Пасиви	62 300 409,00	76 627 234,00	70 038 922,00	77 617 483,00	94 284 652,00
	1%	23%	-9%	11%	21%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг)	45 630 637,00	86 968 733,00	46 916 321,00	56 395 037,00	70 307 933,00
	-2%	91%	-46%	20%	25%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт та послуг)	43 852 136,00	64 536 759,00	46 801 073,00	54 906 022,00	65 364 231,00
	-10%	47%	-27%	17%	19%
Валовий прибуток (збиток)	1 778 501,00	22 431 974,00	115 248,00	1 489 015,00	4 943 702,00
Фінансові результати від операційної діяльності	-3 464 171,00	21 772 188,00	-4 197 948,00	-1 625 960,00	2 033 102,00
Фінансовий результат до оподаткування (ЕВТ)	-4 499 666,00	20 191 442,00	-5 776 756,00	-3 987 397,00	1 088 351,00
Чистий фінансовий результат	-3 678 076,00	16 809 158,00	-4 864 685,00	-3 654 990,00	880 562,00

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Аналізований період характеризується різкими коливаннями через кон'юнктуру ринку в 2021 року та вплив повномасштабної війни з 2022 року.

У 2024 році спостерігається різке зростання вартості основних засобів (+57%) та активів загалом. Це може свідчити про переоцінку майна або значні капітальні інвестиції після періоду поступового зносу (2020 – 2023 рр.).

Також необхідно звернути увагу, що оборотні активи переважають над необоротними. Тривожним сигналом є постійне зростання дебіторської заборгованості, яка за 5 років зросла майже в 5 разів (з 8,6 до 41,8 млрд грн). Це вказує на проблеми з розрахунками покупців або вимивання ліквідності.

В 2021 році спостерігаємо надприбуток (чистий прибуток 16,8 млрд грн) завдяки світовим цінам на метал. Однак вже в період 2022 – 2023 рр. відбулося різке падіння доходу (-46% у 2022 р.) та збитковість. Витрати (собівартість) скорочувалися повільніше за доходи, що призвело до від'ємної рентабельності. У 2024 році повернення до прибутковості (880,5 млн грн). Чистий дохід зріс на 25%, що свідчить про адаптацію логістики та виробництва.

Власний капітал у 2024 році відновився до 47,4 млрд грн, що покриває близько 50% активів. Це прийнятний рівень автономії. У 2024 році відбувся стрибок довгострокових зобов'язань (+168%), що разом із ростом необоротних активів може означати залучення кредитів під оновлення потужностей. Поточні зобов'язання (42,1 млрд грн) практично зрівнялися з дебіторською заборгованістю.

Таким чином можна стверджувати, що підприємство пройшло через надзвичайно негативний період у 2022 році та демонструє позитивну динаміку відновлення у 2024 році. Головні загрози – надмірна концентрація коштів у дебіторській заборгованості та залежність від зовнішніх чинників, що впливають на собівартість.

Аналіз показників ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «Запоріжсталь» у період з 2020 по 2024 роки представлено у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Показники ліквідності, платоспроможності, прибутковості та ділової активності ПАТ «Запоріжсталь» за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Ліквідність					
Поточна ліквідність	1,13	1,80	1,69	1,43	1,46
Абсолютна ліквідність	0,01	0,00	0,00	0,01	0,02
Коефіцієнт «кислотний тест»	0,98	1,53	1,54	1,30	1,37
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,94	1,47	1,45	1,19	1,29
Відношення грошових коштів до активів	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01
Проміжний коефіцієнт покриття	0,93	1,39	1,39	1,15	1,24
Платоспроможність					
Коефіцієнт автономії	0,44	0,58	0,58	0,47	0,50
Відношення чистого боргу до EBITDA	-36,1	1,3	-17,3	63,7	10,7
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	1,03	1,75	1,74	1,69	1,44
Прибутковість					
Рентабельність активів	-5,90%	21,90%	-7,00%	-4,70%	0,90%
Рентабельність власного капіталу	-12,30%	61,80%	-11,00%	-9,00%	2,40%
Рентабельність оборотних активів	-10,30%	32,70%	-10,40%	-6,50%	1,40%
Чиста маржа	-8,10%	19,30%	-10,40%	-6,50%	1,20%
Рентабельність загальних активів	-5,10%	27,10%	-6,10%	-4,40%	2,00%
Валова рентабельність собівартості	4,10%	34,80%	0,20%	2,70%	7,60%
Рентабельність операційних витрат	32,80%	616,60%	2,00%	35,70%	112,00%
Чиста рентабельність витрат	-7,00%	31,90%	-8,00%	-2,80%	2,90%
Ділова активність					
Оборотність загальних активів	0,7	1,3	0,6	0,8	0,8
Оборотність робочого капіталу	8,4	6,5	2,2	3,1	3,9
Оборотність дебіторської заборгованості	1,6	2,4	1,1	1,3	1,4

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Протягом аналізованого періоду показник поточної ліквідності стабільно утримується вище нормативного значення ($>1,0$), що підтверджує спроможність підприємства вчасно нівелювати заборгованість за рахунок оборотних активів. Проте спостерігається дефіцит високоліквідних активів: показник абсолютної ліквідності критично низький ($0,00-0,02$), що є типовим для капіталомістких підприємств металургійної галузі, де основна частина оборотних активів зосереджена в запасах та дебіторській заборгованості. Після різкого зростання у 2021 р. ($1,80$) відбулося зниження показників у 2023 – 2024 рр., що вказує на посилення тиску на оборотний капітал в умовах воєнного стану.

Коефіцієнт автономії коливається в межах $0,44-0,58$. Це свідчить про помірну фінансову незалежність; підприємство фінансує близько 50% своїх активів за рахунок власного капіталу, що є позитивним сигналом стійкості.

Показник EBITDA демонструє екстремальну нестабільність. Аномальні значення ($63,7$ у 2023 р. та від'ємні значення в інші роки) свідчать не стільки про обсяг боргу, скільки про критичні коливання операційного прибутку (EBITDA), який у кризові роки наближався до нуля або був від'ємним.

Коефіцієнт оборотності активів залишається низьким ($0,6 - 1,3$), що характерно для важкої металургії з тривалим виробничим циклом. Уповільнення оборотності дебіторської заборгованості порівняно з 2021 роком вказує на ускладнення розрахунків з контрагентами. Проте зростання оборотності робочого капіталу у 2024 р. (з $3,1$ до $3,9$) є ознакою інтенсифікації використання операційних ресурсів.

Результати аналізу свідчать, що незважаючи на зовнішні ризики та загрози підприємство зберегло прийнятний рівень автономії та у 2024 році продемонструвало тренд до відновлення рентабельності. Головною проблемою залишається низька миттєва ліквідність та висока чутливість прибутку до операційних витрат.

На основі даних діяльності ПАТ «Запоріжсталь» за 2020 – 2024 роки, проведено комплексний аналіз динаміки ринкових позицій підприємства (табл. 2.13).

Аналіз представлених даних ПАТ «Запоріжсталь» за 2020 – 2024 рр. дозволяє зробити висновки про трансформацію ринкової влади підприємства в умовах екстремальної волатильності економіки України.

Найбільш показовим є різке зростання частки ринку з 14,09% у 2020 р. до 30,58% у 2024 р. Незважаючи на те, що частка в загальному секторі промисловості в цілому залишається стабільною, частка на профільному ринку зросла вдвічі. Це свідчить не стільки про експансію, скільки про структурну перебудову ринку: вихід з ладу або окупацію конкурентів (зокрема, втрата потужностей у Маріуполі у 2022 р.), що автоматично перерозподілило частки на користь ПАТ «Запоріжсталі».

Таблиця 2.13

Аналіз ринкової потужності ПАТ «Запоріжсталь» за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Частка у секторі	2,52%	3,40%	2,48%	2,44%	2,52%
Частка ринку	14,09%	15,70%	22,25%	31,23%	30,58%
Частка на субринку	14,09%	15,70%	22,25%	31,23%	30,58%
Місце компанії у секторі	4	3	2	2	2
Місце компанії на ринку	4	3	1	1	1
Місце компанії на субринку	4	3	1	1	1
Абсолютний приріст виручки за рік, млн грн	-862,8	41 338,10	-40 052,40	9 478,70	13 912,90
Відносний приріст виручки за рік, %	-1,90%	90,60%	-46,10%	20,20%	24,70%
Абсолютний середньорічний приріст виручки за 3 роки, млн грн	-372,1	9 271,60	141	3 588,10	-5 553,60
Сукупний середньорічний темп зростання виручки за 3 роки, %	-0,80%	13,70%	0,30%	7,30%	-6,80%

Джерело: складено авторкою на основі звітності підприємства

Ринок трансформувався у бік жорсткої олігополії, де ПАТ «Запоріжсталь» посідає домінуюче положення. Зростання ринкової влади відбувається на фоні високих системних ризиків, а не лише завдяки внутрішній ефективності. Здатність підприємства підтримувати частку понад 30% у 2023 – 2024 рр. свідчить про високу адаптивність бізнес-моделі до умов воєнного стану.

Підсумовуючи результати проведеної діагностики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «Інтерпайп НТЗ» та ПАТ «Запоріжсталь», слід констатувати наявність глибокої деформації їхньої фінансової безпеки. Порівняльний аналіз виявив, що попри відмінності у бізнес-моделях (від іноземного інвестування до вертикальної інтеграції), спільними деструктивними ознаками для галузі є критичне зниження абсолютної ліквідності (до рівня 0,01 – 0,02), імобілізація капіталу в дебіторській заборгованості та зростання боргової залежності на тлі від’ємної або низької рентабельності операційної діяльності.

Виявлений парадокс, за якого ринкова влада підприємств зростає (досягаючи 28–37% у відповідних сегментах) на фоні фактичної втрати фінансової автономії, підтверджує гіпотезу про те, що в умовах воєнного стану фінансова безпека забезпечується не внутрішньою ефективністю, а екзогенною інституційною підтримкою та ринковим домінуванням. Водночас виявлені тенденції до «крихкого відновлення» у 2024 році (зокрема, вихід ПАТ «Запоріжсталь» на прибутковість та зростання обсягів виплавки сталі в ПАТ «АМКР» на 90%) свідчать про поступову адаптацію управління до логістичних та енергетичних загроз.

Однак констатація цих тенденцій потребує переходу від описової діагностики до об’єктивного кількісного оцінювання. Саме ідентифікація сили впливу ключових чинників на інтегральний рівень фінансової безпеки дозволить обґрунтувати пріоритетні напрями зміцнення фінансової стабільності, що і зумовлює логіку подальшого дослідження.

2.3. Моделювання впливу фінансової безпеки на забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Проведена у попередніх етапах дослідження діагностика підтверджує, що в сучасних реаліях фінансова безпека металургійних підприємств України

функціонує в режимі безперервної адаптації до екстремальних воєнних та макроекономічних викликів. Виявлені деструктивні явища – від ерозії власного капіталу до формування «дебіторської пастки» – наочно ілюструють складну багатофакторну природу фінансової стабільності. Водночас, лише фіксація відхилень фінансових індикаторів від нормативів не дозволяє сформулювати дієву стратегію захисту, оскільки не розкриває глибинних причинно-наслідкових зв'язків.

Управління фінансовою безпекою за умов критичної невизначеності потребує переходу до поглибленої оцінки сили та щільності впливу ключових чинників на результуючі параметри діяльності. Такий підхід дає змогу ідентифікувати найбільш вразливі «вузли» фінансової стабільності підприємства та обґрунтовано розставити пріоритети в системі контрзаходів.

Перейдемо до розрахунку інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. Спочатку доцільно розрахувати інтегральні показники ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності та рентабельності, застосовуючи метод сум [265; 280]. Вибір зазначеного методу обґрунтований рівнозначністю показників у межах кожної аналітичної групи та ідентичністю одиниць їх вимірювання.

Методика розрахунку інтегрального показника ліквідності підприємства ($I_{л}$) ґрунтується на підсумовуванні відношень фактичних значень коефіцієнтів до їх нормативних величин і має такий вигляд:

$$I_{л} = \sum_{i=1}^3 \left(\frac{K_{i(\text{факт})}}{K_{i(\text{норм})}} \right) \quad (2.1)$$

де:

$K_{i(\text{факт})}$ – фактичне значення i -го показника ліквідності;

$K_{i(\text{норм})}$ – нормативне (базове) значення i -го показника ліквідності.

Відповідно до визначених умов, алгоритм визначення інтегрального показника ліквідності підприємства набуває такого вигляду:

$$I_{\text{л}} = \left(\frac{K_{1\text{лфакт}}}{1} \right) + \left(\frac{K_{2\text{лфакт}}}{0,2} \right) + \left(\frac{K_{3\text{лфакт}}}{0,6} \right) \quad (2.2)$$

де:

$K_{1\text{лфакт}}$ – фактичне значення показника поточної ліквідності;

$K_{2\text{лфакт}}$ – фактичне значення показника абсолютної ліквідності;

$K_{3\text{лфакт}}$ – фактичне значення показника швидкої ліквідності.

Однак для періоду дії воєнного стану алгоритм визначення інтегрального показника ліквідності підприємства набуває наступного вигляду:

$$I_{\text{л}} = \left(\frac{K_{1\text{лфакт}}}{1} \right) + \left(\frac{K_{2\text{лфакт}}}{0,7} \right) + \left(\frac{K_{3\text{лфакт}}}{1} \right) \quad (2.3)$$

На наступному етапі алгоритм передбачає визначення інтегрального показника фінансової незалежності підприємства ($I_{\text{фін незал}}$) за формулою:

$$I_{\text{фін незал}} = \sum_{i=1}^2 \left(\frac{K_{i(\text{фінфакт})}}{K_{i(\text{фіннорм})}} \right) \quad (2.4)$$

де:

$K_{i(\text{фінфакт})}$ – фактичне значення i -го показника платоспроможності;

$K_{i(\text{фіннорм})}$ – нормативне (базове) значення i -го показника платоспроможності.

Таким чином модель розрахунку інтегрального показника набуває вигляду:

$$I_{\text{фін незал}} = \frac{K_{1\text{фін}}}{0,5} + \frac{K_{2\text{фін}}}{1} \quad (2.5)$$

де:

$K_{1\text{фін}}$ – фактичне значення коефіцієнта автономії;

$K_{2\text{фін}}$ – фактичне значення коефіцієнта покриття необоротних активів власним капіталом.

Для періоду дії воєнного стану алгоритм визначення інтегрального показника фінансової незалежності підприємства має наступний вигляду:

$$I_{\text{фін незал}} = \frac{K_{1\text{фін}}}{0,8} + \frac{K_{2\text{фін}}}{1} \quad (2.6)$$

Аналогічним чином здійснюється оцінка інтегрального показника ділової активності підприємства:

$$I_{\text{ДА}} = \sum_{i=1}^3 \left(\frac{K_{i(\text{ДА}_{\text{факт}})}}{K_{i(\text{ДА}_{\text{норм}})}} \right) \quad (2.7)$$

де:

$K_{i(\text{ДА}_{\text{факт}})}$ – фактичне значення i -го показника ділової активності;

$K_{i(\text{ДА}_{\text{норм}})}$ – нормативне (базове) значення i -го показника ділової активності.

За подібним алгоритмом визначається інтегральний показник рентабельності:

$$I_{\text{Р}} = \sum_{i=1}^2 \left(\frac{K_{i(\text{Р}_{\text{факт}})}}{K_{i(\text{Р}_{\text{норм}})}} \right) \quad (2.8)$$

де:

$K_{i(\text{Р}_{\text{факт}})}$ – фактичне значення i -го показника рентабельності;

$K_{i(\text{Р}_{\text{норм}})}$ – нормативне (базове) значення i -го показника рентабельності.

Необхідно зазначити, що нормативних значень показників ділової активності (оборотності) та рентабельності не визначають, оскільки вони сильно залежать від галузі. Проте існують загальноприйняті орієнтири для стабільного бізнесу – дані показники повинні збільшуватися.

Оскільки нормативних значень не визначено, то в якості них можливо використовувати середньоарифметичне значення цих показників за певний період часу для окремого підприємства або середні значення по відповідній галузі.

Надалі для розрахунків інтегральних показників ділової активності і рентабельності будемо використовувати середньогалузеві значення за відповідний період.

На основі проведеного аналізу визначено нормативні значення інтегральних показників для підприємства: для ліквідності – 3; фінансової незалежності – 2; ділової активності – 3 та рентабельності – 2.

На основі отриманих результатів інтегральний показник фінансової безпеки підприємства ($I_{ФБП}$) пропонується розраховувати за формулою моделі:

$$I_{ФБП} = \left(\frac{I_{л}^{факт}}{I_{л}^{норм}} \right) \cdot a_{л} + \left(\frac{I_{фін\ незал}^{факт}}{I_{фін\ незал}^{норм}} \right) \cdot a_{фін\ незал} + \left(\frac{I_{ДА}^{факт}}{I_{ДА}^{норм}} \right) \cdot a_{ДА} + \left(\frac{I_{Р}^{факт}}{I_{Р}^{норм}} \right) \cdot a_{Р} \quad (2.9)$$

де:

$I_{л}^{факт}$, $I_{фін\ незал}^{факт}$, $I_{ДА}^{факт}$, $I_{Р}^{факт}$ - фактичні значення інтегральних показників ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності та рентабельності;

$I_{л}^{норм}$, $I_{фін\ незал}^{норм}$, $I_{ДА}^{норм}$, $I_{Р}^{норм}$ - нормативні значення інтегральних показників ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності та рентабельності;

$a_{л}$, $a_{фін\ незал}$, $a_{ДА}$, $a_{Р}$ – вагові коефіцієнти, що визначають значущість кожної складової у загальній оцінці фінансової безпеки підприємства.

При виникненні від’ємних значень окремих інтегральних показників (зокрема рентабельності) загальний показник фінансової безпеки підприємства коригується у бік зниження за рахунок адитивної властивості моделі, що дозволяє об’єктивно оцінити вплив збитковості на загальний рівень стабільності підприємства без втрати математичної цілісності розрахунку.

Наступним кроком дослідження є обґрунтування вагових коефіцієнтів для кожної компоненти інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. Визначення вагових значень здійснювалося шляхом ранжування показників із подальшим присвоєнням їм відповідних часток

(питомих ваг), сума яких дорівнює одиниці [167]. Для забезпечення об'єктивності встановлення вагових коефіцієнтів було застосовано метод експертних оцінок (табл. 2.14). Необхідно ще раз уточнити, що в період воєнного стану для підприємств вийшло на перший план саме забезпечення ліквідності та платоспроможності, тому саме цим показникам відповідають більші за значенням вагові коефіцієнти.

Таблиця 2.14

Вагові частки складових інтегрального показника фінансової безпеки підприємства

Складові	Вагові частки інтегрального показника
Інтегральний показник ліквідності	0,4
Інтегральний показник фінансової незалежності	0,4
Інтегральний показник ділової активності	0,1
Інтегральний показник рентабельності	0,1

Джерело: складено авторкою на основі [74]

Варто зауважити, що рівень значущості окремих компонентів фінансової безпеки та їх індикаторів не є константним: він детермінується галузевою специфікою підприємства та може трансформуватися відповідно до етапів його життєвого циклу.

Методика передбачає, що за умови повної відповідності фактичних показників нормативним параметрам, інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства ≥ 1 . Перевищення цього порогу свідчить про вищий рівень фінансової безпеки підприємства порівняно з нормативним та галузевим середовищем. Для якісної інтерпретації розрахованих значень запропоновано таку шкалу рівнів фінансової безпеки (табл. 2.15).

Запропонована шкала оцінки базується на принципах фінансової резильєнтності та нормативного методу. Значення 1,0 визначено як точку фінансового паритету, що відповідає повній реалізації безпекового потенціалу підприємства. Диференціація рівнів на чотири дозволяє

менеджменту ідентифікувати глибину фінансових деструкцій та обирати адекватну стратегію управління: від агресивного росту при високому рівні до радикальної санації при критичному.

Таблиця 2.15

Шкала оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Значення $I_{ФБП}$	Рівень фінансової безпеки підприємства	Характеристика рівня фінансової безпеки підприємства	Рекомендована стратегія
$>1,00$	Високий	Показники перевищують нормативні значення. Сформовано резерви для розвитку.	Стратегія росту: капіталізація прибутку, інвестування в інновації та оновлення активів.
$0,71 \leq I_{ФБП} \leq 1,0$	Належний	Спостерігаються незначні відхилення від нормативних показників, які не порушують загальну стабільність підприємства	Стратегія підтримки: контроль витрат, плановий розвиток.
$0,31 \leq I_{ФБП} \leq 0,70$	Небезпечний	Суттєвий дефіцит ресурсів. Внутрішні механізми захисту вичерпані, ризики стають некерованими.	Антикризова стратегія: реструктуризація боргів, скорочення необов'язкових та інвестиційних витрат.
$\leq 0,30$	Критичний	Збитковість та втрата ліквідності. Власний капітал критично зменшується.	Стратегія виживання: термінове залучення зовнішньої допомоги, санація або реорганізація

Джерело: власна розробка авторки

З метою верифікації запропонованого алгоритму оцінки проведено розрахунок комплексного індикатора фінансової безпеки підприємств за 2020 – 2024 рр. Статистичний масив одержаних даних систематизовано у табл. 2.16.

Дані табл. 2.16 свідчать про неоднозначну динаміку фінансової безпеки українських підприємств у досліджуваному періоді та демонструють

реальний вплив повномасштабного вторгнення на фінансову стабільність підприємств України.

Таблиця 2.16

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
ПАТ «АМКР»					
Інтегральний показник ліквідності	4,03	4,76	2,52	1,33	0,93
Інтегральний показник фінансової незалежності	2,42	2,72	1,9	1,06	0,45
Інтегральний показник ділової активності	4,76	4,31	2,57	6,49	-1,46
Інтегральний показник рентабельності	0,95	17,25	-133,09	-13	-11,13
Інтегральний показник фінансової безпеки підприємства	1,23	2,18	-5,85	-0,04	-0,39
Рівень фінансової безпеки підприємства	високий		критичний		
ПАТ «Інтерпайп НТЗ»					
Інтегральний показник ліквідності	3,81	4,34	2,67	2,76	2,56
Інтегральний показник фінансової незалежності	1,62	2,09	1,54	1,94	1,88
Інтегральний показник ділової активності	2,35	1,34	1,55	1,63	1,18
Інтегральний показник рентабельності	14,77	-7,35	-21,59	15,38	9,69
Інтегральний показник фінансової безпеки підприємства	1,65	0,67	-0,36	1,58	1,24
Рівень фінансової безпеки підприємства	високий	Небезпечний	критичний	високий	
ПАТ «Запоріжсталь»					
Інтегральний показник ліквідності	2,71	4,27	3,15	2,64	2,77
Інтегральний показник фінансової незалежності	1,9	2,91	2,46	2,28	2,07
Інтегральний показник ділової активності	6,22	4,28	2,17	2,56	2,82
Інтегральний показник рентабельності	-24,37	62,45	-35,12	-6,89	3,59
Інтегральний показник фінансової безпеки підприємства	-0,27	4,42	-0,77	0,55	1,06
Рівень фінансової безпеки підприємства	критичний	високий	критичний	Небезпечний	високий

Джерело: розраховано авторкою

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє стан глибокої фінансової дестабілізації з втратою здатності до самофінансування. Критичне

падіння у 2022 році фінансової безпеки спричинене зовнішніми загрозами (блокада логістики, енергетична криза), що призвело до аномальної збитковості. Поступове наближення показника фінансової безпеки до нуля у 2023 – 2024 рр. свідчить про спроби стабілізації, проте від’ємні значення вказують на хронічний дефіцит фінансової безпеки підприємства. Ліквідність та автономія у 2024 році впали нижче критичних меж, що свідчить про вимивання власного капіталу.

ПАТ «Інтерпайп НТЗ» виявило найвищий рівень фінансової резильєнтності серед досліджуваної групи. Після короткочасного переходу у зону фінансової небезпеки у 2022 році, підприємство продемонструвало швидку адаптацію бізнес-моделі. Повернення показника фінансової безпеки до рівня 1,24 у 2024 році відбулося за рахунок відновлення рентабельності та утримання показників ліквідності та незалежності на рівні, близькому до нормативного. Це свідчить про ефективний ризик-менеджмент та диверсифікацію ринків збуту.

ПАТ «Запоріжсталь» перебуває у фазі поступового відновлення фінансової безпеки та стабільності після високої волатильності. Період 2020 – 2022 рр. характеризувався нестабільністю через циклічність цін на сталь та логістичні витрати. Проте динаміка 2023 - 2024 рр. показує стійкий висхідний тренд. Отриманий результат у 2024 році свідчить про досягнення належного рівня фінансової безпеки. Важливим фактором стало утримання показників фінансової незалежності та ділової активності на рівні нормативних значень, що компенсувало помірну прибутковість.

Апробація методики на даних підприємств ГМК підтвердила її релевантність. Запропонована модель чітко диференціює рівні фінансової безпеки підприємств у 2024 році: від критичного для ПАТ «АМКР» до високого для ПАТ «Інтерпайп НТЗ» та ПАТ «Запоріжсталь».

Висока питома вага ліквідності та фінансової незалежності у моделі дозволила об’єктивно оцінити виживання підприємств в умовах воєнного

стану, де збитковість є поширеним, але не завжди летальним чинником при наявності ресурсів.

Підприємствам, що демонструють негативну динаміку розвитку, необхідно зосередити зусилля на мінімізації збитків, відновленні ліквідності та пошуку резервів для зростання рентабельності. Водночас підприємствам із позитивними тенденціями доцільно спрямувати ресурси на зміцнення фінансової незалежності та інтенсифікацію ділової активності.

Далі визначимо взаємозв'язок між фінансовою безпекою підприємства та його фінансовою стабільністю.

Спочатку розрахуємо коефіцієнт фінансової стабільності підприємства. Він розраховується як співвідношення власного капіталу до зобов'язань (довгострокові та короткострокові). Нормативне значення ≥ 1 [207].

В табл. 2.17 систематизовані результати розрахунку коефіцієнта фінансової стабільності досліджуваних підприємств за 2020 – 2024 рр.

Таблиця 2.17

Показник фінансової стабільності підприємств за 2020 – 2024 рр.

Підприємство	2020	2021	2022	2023	2024
ПАТ "АМКР"	2,22	2,62	1,15	0,52	0,17
ПАТ "Інтерпайп НТЗ"	0,34	0,43	0,28	0,28	0,27
ПАТ "Запоріжсталь"	0,77	1,36	1,36	0,90	1,01

Джерело: розраховано авторкою на основі звітності підприємств

У період 2020 – 2024 рр. спостерігається суттєве погіршення фінансової стабільності провідних металургійних підприємств. Найбільш критичне падіння продемонструвало ПАТ «АМКР», де показник знизився з безпечних 2,22 у 2020 році до критичних 0,17 у 2024 році. Це свідчить про глибоку трансформацію структури капіталу: від повної фінансової незалежності до критичної залежності від зовнішніх запозичень, що зумовлено воєнними ризиками.

ПАТ «Запоріжсталь» демонструє найбільш збалансовану динаміку. Підприємство змогло повернути показник до нормативного рівня у 2024 році, що вказує на ефективну політику управління зобов'язаннями та здатність утримувати паритет між власним та позиковим капіталом навіть у кризових умовах. Коливання показника протягом 2022 – 2023 рр. (падіння з 1,36 до 0,90) відображають загальногалузевий шок, який підприємство успішно пододало.

Показники ПАТ «Інтерпайп НТЗ» протягом усього досліджуваного періоду залишаються стабільно низькими (0,27 – 0,43) і суттєво нижчими за норматив (≥ 1). Це ідентифікує бізнес-модель підприємства як таку, що історично базується на залучених ресурсах. Відсутність позитивної динаміки свідчить про високу фінансову вразливість перед кредиторами та обмежені можливості для самофінансування розвитку.

Далі для визначення фінансової стабільності підприємств проведемо оцінку їх діяльності шляхом аналізу ймовірності банкрутства.

Методологія оцінювання, що базується на аналізі ймовірності банкрутства, спирається на використання прогностичних моделей. Традиційно поширені зарубіжні підходи (Е. Альтмана, Дж. Спрінгейта, Р. Таффлера та Г. Тішоу, В. Бівера) не повною мірою релевантні вітчизняним реаліям через ігнорування специфіки трансформаційної економіки України [246; 263; 286; 288]. Натомість розробки українських вчених, зокрема О. О. Терещенка, Т. Ю. Макаренка та С. В. Павловського [208; 210; 211], краще адаптовані до національного контексту. Ключовою перевагою таких методів є оперативність та простота обчислень, що дозволяє застосовувати їх як інструмент експрес-діагностики фінансової стабільності.

В українській практиці фінансового менеджменту значної ваги набула модель діагностики банкрутства О. Терещенка. Її науковий апарат ґрунтується на методах дискримінантного аналізу, апробованого на репрезентативній вибірці вітчизняних підприємств. Використання

зазначеного інструментарію дозволяє ідентифікувати закономірності та вектори змін фінансової стабільності підприємства у динаміці [211].

Модель О. Терещенка розраховується за формулою:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \quad (2.10)$$

де X_1 – відношення сумарних грошових надходжень до обсягу позикового капіталу;

X_2 – структура балансу, виражена через співвідношення загальних активів та кредиторської заборгованості;

X_3 – рентабельність сукупного капіталу за чистим фінансовим результатом;

X_4 – частка прибутку в кожній одиниці реалізованої продукції;

X_5 – коефіцієнт оборотності запасів відносно чистого доходу;

X_6 – ефективність генерування виручки за допомогою необоротних активів.

Оцінювання фінансової стабільності підприємства за показником Z передбачає таку градацію результатів:

$-Z > 2$: свідчить про високу фінансову стабільність підприємства та відсутність реальних загроз втрати платоспроможності;

$-1 < Z < 2$: указує на порушення фінансової рівноваги; попри наявні деструктивні тенденції, ризик банкрутства мінімізується за умови впровадження заходів антикризового управління;

$-0 < Z < 1$: діагностує критичний стан із високою ймовірністю банкрутства, що потребує негайного проведення фінансової санації;

$-Z < 0$: характеризує підприємство як таке, що перебуває у стані глибокої фінансової кризи (напівбанкрутство).

У табл. 2.18 відображені результати оцінки ймовірності банкрутства підприємств за моделлю О. Терещенка.

Результати проведеного оцінювання фінансової стабільності за моделлю О. Терещенка свідчать про критичне погіршення стану

досліджуваних підприємств та переважання деструктивних тенденцій у їхній діяльності протягом 2020 – 2024 рр. Динаміка інтегрального показника Z демонструє різкий перехід підприємств із зони фінансової стабільності (характерної для 2021 року) до стану глибокої фінансової кризи та напівбанкрутства, що безпосередньо зумовлено дестабілізуючим впливом воєнно-економічних чинників.

Таблиця 2.18

Оцінка банкрутства за моделлю О. Терещенка за 2020 – 2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
ПАТ «АМКР»					
X1	0,309	1,105	-1,751	-0,264	-0,107
X2	3,216	3,617	2,153	1,516	1,167
X3	0,008	0,238	-0,930	-0,251	-0,171
X4	0,012	0,231	-1,118	-0,282	-0,137
X5	0,117	0,133	0,320	0,259	0,227
X6	0,719	1,033	0,832	0,890	1,249
Z	0,97	5,63	-17,17	-4,03	-2,27
Імовірність банкрутства	порушення фін.стабільності	фінансова стабільність	напівбанкрутство		
ПАТ «Інтерпайп НТЗ»					
X1	0,034	-0,015	-0,060	0,057	0,018
X2	1,338	1,427	1,280	1,280	1,269
X3	0,001	-0,027	-0,062	0,032	0,003
X4	0,002	-0,059	-0,151	0,072	0,007
X5	0,172	0,084	0,120	0,087	0,132
X6	0,511	0,463	0,412	0,447	0,351
Z	0,28	-0,41	-1,28	0,94	0,26
Імовірність банкрутства	загрожує банкрутство	напівбанкрутство		загрожує банкрутство	
ПАТ «Запоріжсталь»					
X1	-0,034	0,600	-0,080	-0,034	0,068
X2	1,774	2,364	2,361	1,898	2,011
X3	-0,059	0,219	-0,069	-0,047	0,009
X4	-0,081	0,193	-0,104	-0,065	0,013
X5	0,106	0,088	0,089	0,091	0,051
X6	0,732	1,135	0,670	0,727	0,746
Z	-0,80	4,39	-1,05	-0,59	0,51
Імовірність банкрутства	напівбанкрутство	фінансова стабільність	напівбанкрутство		загрожує банкрутство

Джерело: розраховано авторкою

Найбільш критична ситуація спостерігається у ПАТ «АМКР», де від’ємні значення грошових надходжень та рентабельності призвели до обвального падіння рівня життєздатності. Водночас ПАТ «Інтерпайп НТЗ» та ПАТ «Запоріжсталь» демонструють хронічну нестабільність із постійним перебуванням у зоні високого ризику, причому незначні позитивні коливання у 2023 – 2024 рр. не забезпечують відновлення їхньої фінансової стабільності.

Загалом ідентифіковані закономірності свідчать про вичерпання внутрішнього потенціалу самофінансування об’єктів дослідження, що проявляється через критичний дефіцит ліквідності, збитковість операційної діяльності та небезпечне зростання частки зобов’язань, підтверджуючи необхідність негайного впровадження інструментів антикризового управління та фінансової санації.

Далі проведемо аналіз взаємозв’язку фінансової безпеки підприємства та його фінансової стабільності. Використання методу парної лінійної регресії дозволяє побудувати репрезентативну модель, що формалізує пряму залежність між цими параметрами [119]. У межах даного дослідження це забезпечує можливість кількісного оцінювання впливу фінансової безпеки на рівень фінансової стабільності підприємства. Особливістю методу є здатність ізолювати вплив конкретної незалежної змінної, що дозволяє визначити чистий внесок фінансової безпеки у підтримання фінансової стабільності підприємства.

Для кількісного оцінювання впливу рівня фінансової безпеки (незалежна змінна X) на фінансову стабільність підприємства (залежна змінна Y) було застосовано апарат регресійного аналізу. Процес дослідження реалізовано шляхом побудови лінійної регресійної моделі, яка дозволяє формалізувати пряму залежність між показниками (рис. 2.6).

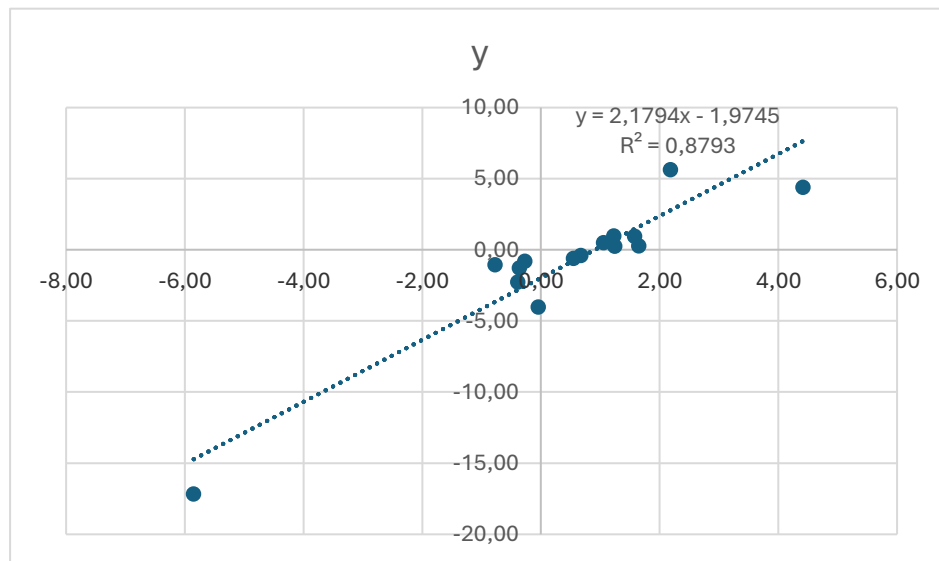

Рис. 2.6. Графік регресійної моделі впливу фінансової безпеки (X) на фінансову стабільність підприємства (Y)

Джерело: власна розробка авторки

Отримані розрахунки за допомогою інструменту аналізу даних «Регресія» MS Excel представлені на рис. 2.7.

Regression Statistics									
Multiple R	0,937717863								
R Square	0,87931479								
Adjusted R Square	0,870031312								
Standard Error	1,825575802								
Observations	15								
ANOVA									
	df	SS	MS	F	Significance F				
Regression	1	315,6700804	315,6700804	94,71825314	2,46267E-07				
Residual	13	43,32545111	3,332727008						
Total	14	358,9955315							
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%	
Intercept	-1,974502589	0,482424424	-4,092874426	0,001269988	-3,016717194	-0,932287983	-3,016717194	-0,932287983	
x	2,179357867	0,223929706	9,732330304	2,46267E-07	1,695587148	2,663128586	1,695587148	2,663128586	

Рис. 2.7. Результати регресійного аналізу моделі залежності фінансової безпеки (X) та фінансової стабільності підприємства (Y)

За результатами регресійного аналізу було сформовано рівняння наступного виду:

$$Y = -1,9745 + 2,1794 \cdot X \quad (2.11)$$

Коефіцієнт регресії ($b=2,1794$) вказує, що зростання рівня фінансової безпеки на одну одиницю призводить до підвищення показника фінансової

стабільності в середньому на 2,1794. Від'ємне значення вільного члена ($a = -1,9745$) свідчить про те, що за критично низького рівня фінансової безпеки фінансова стабільність підприємства набуває дефіцитних значень.

Висока репрезентативність отриманих результатів підтверджується такими статистичними індикаторами:

- тіснота зв'язку: коефіцієнт множинної кореляції ($R = 0,937717$) свідчить про наявність дуже тісного зв'язку між обраними параметрами;

- точність моделі: коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,879315$) доводить, що на 87,93% варіація фінансової стабільності підприємства пояснюється саме зміною рівня фінансової безпеки;

- статистична значущість: значення критерію Фішера ($F = 94,72$) значно перевищує критичне, а показник P-value ($2,46 \times 10^{-7}$) є значно меншим за стандартний рівень значущості ($\alpha = 0,05$). Це дозволяє відкинути нульову гіпотезу та вважати модель статистично надійною.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що фінансова безпека підприємства є фундаментальним базисом для забезпечення його фінансової стабільності. Виявлений високий коефіцієнт регресії підтверджує гіпотезу про те, що підвищення рівня фінансової безпеки має мультиплікативний ефект для зміцнення фінансової стабільності підприємства. Отримана модель може бути використана менеджментом для прогнозування фінансової стабільності та стратегічного планування ресурсів в умовах невизначеності.

Висновки до другого розділу

1. В межах проведеного дослідження та за результатами експертного опитування ідентифіковано критичний рівень загрози фінансовій безпеці підприємств України (57% респондентів), при цьому домінантною внутрішньою загрозою визначено втрату фінансової стійкості (17%), а зовнішньою – несприятливу політико-економічну ситуацію та логістичні обмеження.

2. Металургійна галузь України є стратегічно важливим сектором економіки, що забезпечує значну частку ВВП та експорту, а також численні робочі місця. Повномасштабна війна призвела до скорочення обсягів виробництва та експорту, порушення логістичних ланцюгів і дефіциту кваліфікованого персоналу, що безпосередньо впливає на фінансову стабільність підприємств.

3. На основі проведеної діагностики стратегічних підприємств металургійної галузі України виявлено специфічні закономірності деструкції їхньої фінансової стабільності в умовах воєнного стану. Встановлено, що для ПАТ «АМКР» характерним є критичне вимивання власного капіталу та втрата фінансового суверенітету; для ПАТ «Інтерпайп НТЗ» – критичне сповільнення оборотності капіталу через «дебіторську пастку», а для ПАТ «Запоріжсталь» – поступова стабілізація через логістичну адаптацію та модернізацію потужностей.

4. Обґрунтовано та апробовано методику інтегрального оцінювання рівня фінансової безпеки, адаптовану до умов високої невизначеності шляхом пріоритезації індикаторів ліквідності та автономії (із сумарною питомою вагою 0,8). Запропонована чотирирівнева шкала інтерпретації результатів дозволяє ідентифікувати глибину фінансових деструкцій та слугує аналітичним підґрунтям для вибору адаптивних управлінських рішень – від термінової санації при критичних значеннях показника до

стимулювання капіталізації та росту за умови досягнення фінансового паритету.

5. Побудована модель парної лінійної регресії математично довела, що варіація фінансової стабільності на 87,9% пояснюється зміною рівня фінансової безпеки підприємства. Висока тіснота кореляційного зв'язку та отримані параметри рівняння доводять, що фінансова безпека виступає фундаментальним базисом (детермінантою) стабільності, а її зміцнення є необхідною передумовою для відновлення платоспроможності та фінансової незалежності підприємств у кризових умовах.

Основні результати другого розділу опубліковано в наступних наукових працях автора [27; 28; 29; 39; 40; 41].

РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ДРАЙВЕРА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Імплементация світового досвіду забезпечення фінансової стабільності підприємства.

В умовах військової агресії РФ та загострення економічної ситуації в Україні особливого значення набуває ефективна протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам у сфері виробничо-господарської діяльності підприємств. У цьому контексті фінансова безпека виступає ключовим чинником забезпечення стабільності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, що сприяє їх економічному розвитку.

В Україні, на відміну від світового досвіду, дослідження зосереджені на забезпеченні стабільності суб'єктів господарювання та їх захисті від впливу внутрішніх і зовнішніх ризиків, зокрема нестабільності ринку, фінансових труднощів, неефективності регуляторних механізмів та інших потенційних загроз [126].

У розвинених країнах пріоритетом є захист від кіберзагроз та забезпечення відповідності міжнародним стандартам, тоді як у країнах, що розвиваються, основна увага зосереджується на зміцненні фінансової стабільності та протидії корупції [4].

Ключовою умовою успішного функціонування національної економічної системи в сучасних умовах є ефективний розвиток металургійної промисловості. Вразливість фінансової безпеки металургійних підприємств традиційно привертає значну увагу, оскільки ця галузь належить до провідних секторів економіки України.

Більшість підприємств цієї галузі характеризуються високим рівнем технологічної відсталості порівняно зі світовими стандартами інноваційного

металургійного виробництва, високою енергомісткістю та низькою продуктивністю. Відповідно, підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності металургійних підприємств на міжнародному ринку потребує запозичення та адаптації світових практик у сфері забезпечення фінансової безпеки та фінансової стабільності.

Серед ключових проблем вітчизняних металургійних підприємств можна виділити:

- низький рівень екологічності виробництва;
- невисоку рентабельність операційної діяльності;
- низькі темпи зростання прямих іноземних інвестицій;
- слабку інноваційну активність;
- зниження обсягів виробництва металопродукції.

Ці проблеми свідчать про зростання загроз для фінансової стабільності металургійних підприємств та обмежену ефективність реалізованої державної політики щодо її забезпечення. Відтак, для визначення ефективних шляхів підвищення фінансової стабільності доцільним є звернення до аналізу та адаптації світового досвіду.

Аналіз міжнародного досвіду забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання демонструє різноманітність підходів і методів, які можуть бути адаптовані для вдосконалення відповідних систем в Україні. Загалом зарубіжні практики свідчать, що інтеграція комплексних регуляторних механізмів, сучасних технологій, ефективних систем моніторингу та управління кризовими ситуаціями, а також регулярний аудит і підвищення кваліфікації персоналу є ключовими чинниками забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання [7].

Адаптація та впровадження цих практик здатні значно покращити систему фінансової безпеки підприємств в Україні, підвищуючи їх стійкість та стабільність.

Аналіз міжнародного досвіду застосування інструментів забезпечення фінансової безпеки металургійних підприємств демонструє, що найбільше поширення отримали інструменти, представлені на рис. 3.1.

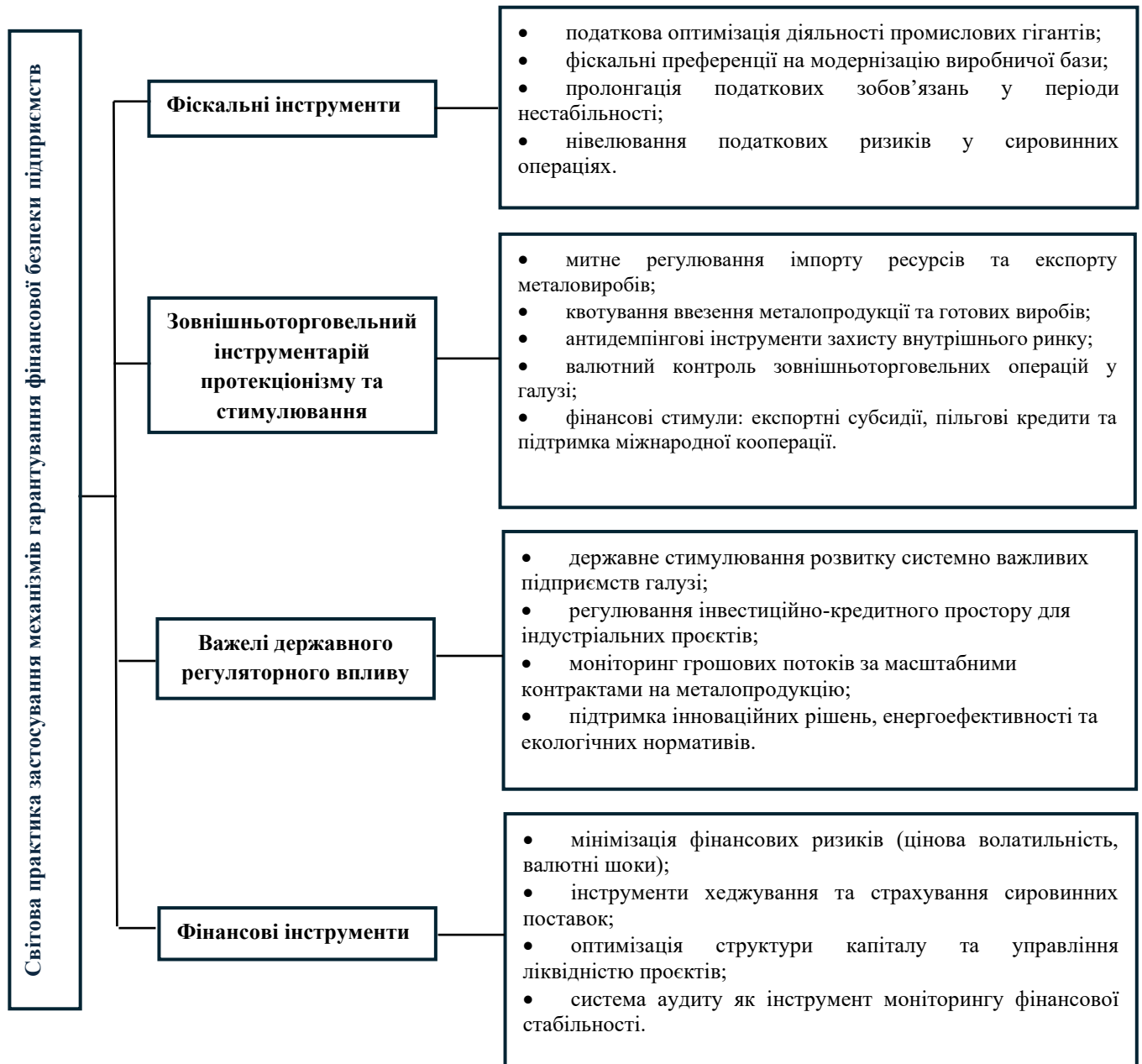

Рис. 3.1. Інструменти забезпечення фінансової безпеки металургійних підприємств у міжнародній практиці

Джерело: створено авторкою на основі [9; 16; 20; 55; 90; 127; 129]

Зосередимо увагу на аналізі політик забезпечення фінансової безпеки та фінансової стабільності металургійних підприємств у країнах, що входять до ТОП світових лідерів за обсягами виробництва металопродукції. Провідну

позицію на глобальному ринку металопродукції займає Китай, який задовольняє близько 50% світового попиту на метали різних груп і марок.

Урядова стратегія Китаю у сфері фінансової безпеки бізнесу орієнтована на формування сприятливого середовища для збалансованого зростання промислового сектору та зміцнення резильєнтності загальнонаціональної економічної системи (рис. 3.2).

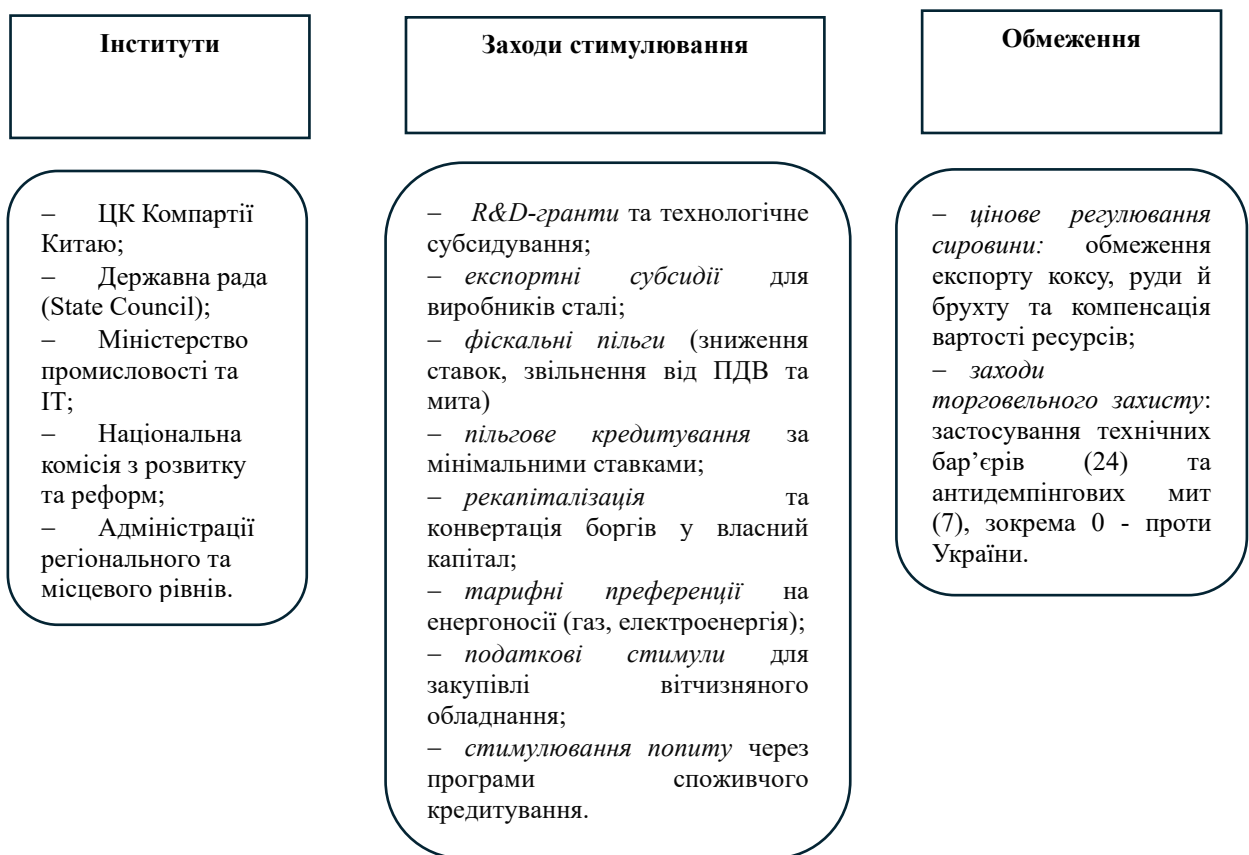

Рис. 3.2. Державна політика Китаю щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: створено авторкою на основі [56; 60; 189; 245]

Досвід Китаю у сфері забезпечення фінансової безпеки підприємств демонструє ефективність комплексного державного підходу, спрямованого на стабілізацію промислового сектору та підтримку національної економіки.

Китайська модель передбачає системне поєднання макроекономічного регулювання, розвитку фінансової інфраструктури та стимулювання

підприємницької діяльності через фінансові механізми, такі як доступ до кредитних ресурсів, страхування фінансових ризиків та податкові пільги для стратегічних галузей.

Для металургійних підприємств, що характеризуються високою капіталоємністю та значними виробничими ризиками, впровадження подібних принципів забезпечення фінансової безпеки дозволяє:

- підвищити стійкість до коливань фінансового ринку та глобальних економічних шоків;
- забезпечити безперервність виробничих процесів за рахунок стабільного фінансування;
- стимулювати модернізацію технологічних процесів і підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринках.

Отже, досвід Китаю підтверджує, що стратегічне поєднання державних механізмів фінансової підтримки та корпоративного управління фінансовими ризиками є ключовим чинником забезпечення фінансової стабільності металургійних підприємств та зміцнення їхньої ролі у розвитку промислового сектору.

Металургійна галузь Японії, яка посідає друге місце у світовому виробництві металопродукції, розглядається урядом країни як стратегічна база для розвитку інших секторів національної економіки. Схематичне відображення політики забезпечення фінансової безпеки підприємств Японії наведено на рис. 3.3.

Світовий досвід Японії засвідчує, що забезпечення фінансової безпеки підприємств металургійної галузі ґрунтується на комплексній і довгостроково орієнтованій державній політиці, яка поєднує інституційну підтримку, фінансове стимулювання та вибіркові регуляторні обмеження. Центральну роль у цьому процесі відіграє Міністерство промисловості й торгівлі Японії, яке формує стратегічну траєкторію розвитку галузі та координує інструменти державного впливу.

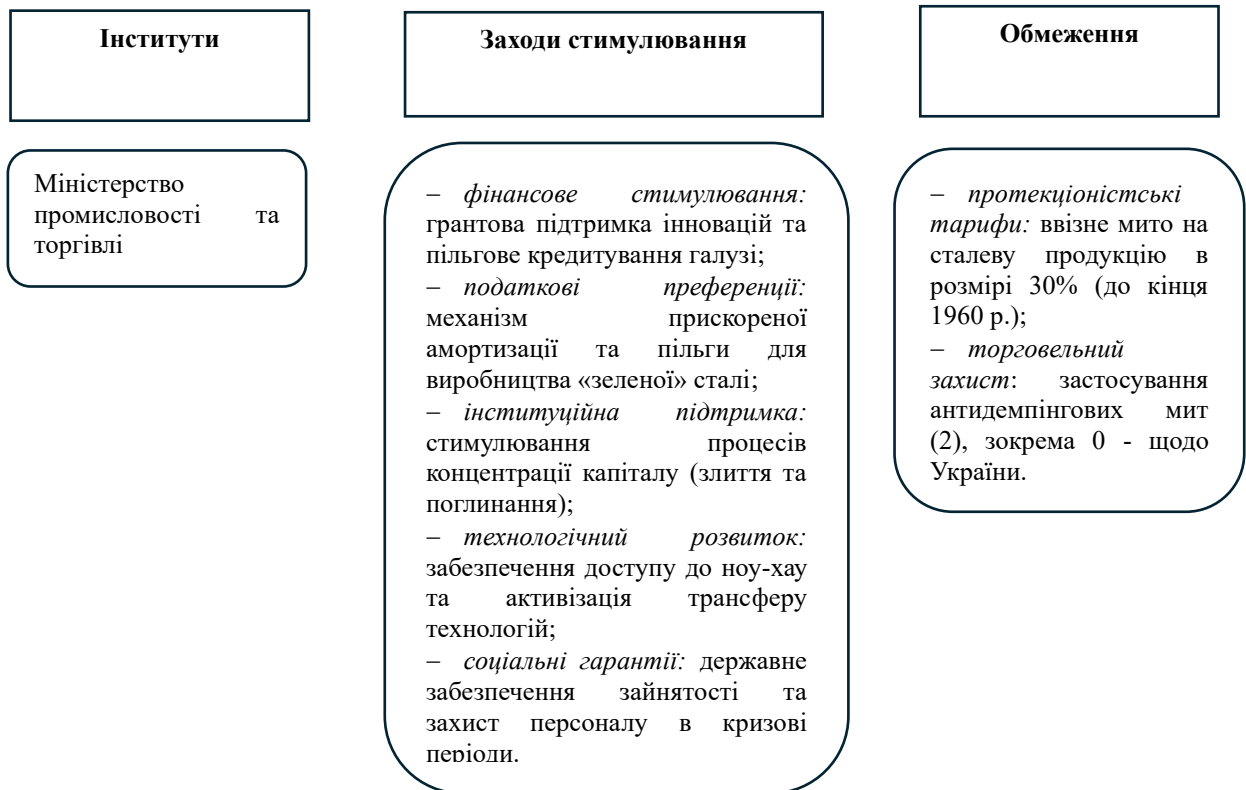

Рис. 3.3. Державна політика Японії щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: створено авторкою на основі [197; 250; 255; 256]

Застосування фінансово-стимулюючих механізмів, таких як прямі грошові гранти на інноваційний розвиток, пільгове кредитування, прискорена амортизація та податкові преференції для виробництва «зеленої» сталі, забезпечило підвищення ліквідності та інвестиційної активності металургійних підприємств. Такі заходи не лише мінімізували ризики втрати фінансової стабільності, але й сприяли модернізації виробничих потужностей та технологічному оновленню галузі.

Важливою складовою японської моделі є також управління структурними ризиками через стимулювання процесів злиттів і поглинань. Консолідація активів сприяла оптимізації капіталу, підвищенню операційної ефективності та зниженню фінансової вразливості в умовах циклічних коливань світового сталевих ринку. Паралельно держава забезпечувала

доступ підприємств до новітніх технологій і трансферу знань, що знижувало інноваційні та інвестиційні ризики.

Суттєвим елементом фінансової безпеки металургійних підприємств є державне регулювання соціальної стабільності, зокрема підтримка системи довічного найму та гарантій працівникам у кризові періоди. Це мінімізувало соціальні та репутаційні ризики, які впливають на фінансову стабільність підприємств.

Обмежувальні інструменти, зокрема імпорتنі тарифи та антидемпінгові мита, використовувалися Японією як тимчасові заходи для зниження зовнішніх ризиків і захисту внутрішніх виробників від недобросовісної конкуренції. Така політика сприяла стабілізації внутрішнього ринку та забезпечила підприємствам час для адаптації й структурної модернізації.

Отже, досвід Японії демонструє, що стабільна фінансова безпека металургійних підприємств формується на основі інституційної узгодженості, комплексного стимулювання, регуляторного захисту та орієнтації на інноваційно-технологічний розвиток, що забезпечує довгострокову фінансову стабільність галузі навіть в умовах глобальних економічних викликів.

Індія, яка нині посідає третє місце у світовому рейтингу країн-лідерів з виробництва металопродукції, увійшла до цього переліку в доволі короткі строки завдяки швидкому зростанню металургійного сектору. Ключовою особливістю її державної політики є система заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки та стабільності внутрішніх виробників через регуляторний захист національного ринку металопродукції рис. 3.4.

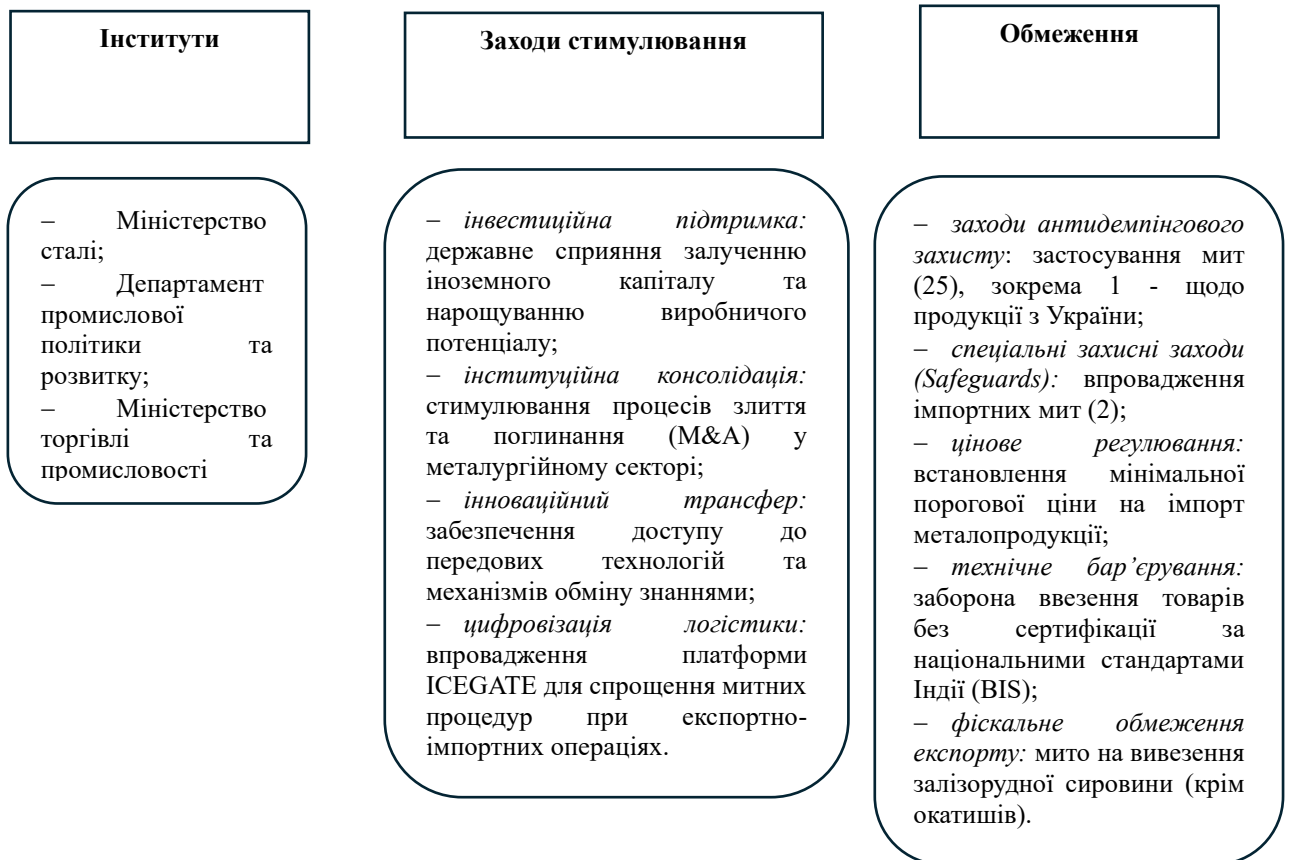

Рис. 3.4. Державна політика Індії щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: створено авторкою на основі [225; 237; 257; 260]

Основними інструментами цієї політики є:

- заборона імпорту металопродукції, що не відповідає вимогам національних стандартів сертифікації, що дозволяє мінімізувати ризики недобросовісної конкуренції та зберегти стабільність фінансових потоків вітчизняних підприємств;
- запровадження антидемпінгових мит, які спрямовані на нейтралізацію ризиків цінового тиску з боку іноземних виробників та підтримання належного рівня фінансової стійкості підприємств металургійного сектору [289].

Такі заходи сприяють формуванню передбачуваного конкурентного середовища та забезпечують довгострокову фінансову стабільність індійської металургійної галузі.

Не менш значущою для дослідження є політика забезпечення фінансової безпеки та стабільності металургійних підприємств, що реалізується урядом США. Дана політика була сформована у 1968 році як реакція на посилення загроз для металургійної галузі та зростання ризиків для національної безпеки країни загалом [242].

У межах цієї політики було визначено комплекс інструментів, що поєднують як обмежувальні, так і стимулюючі заходи, спрямовані на зміцнення фінансової стабільності металургійних підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності та запобігання системним ризикам у стратегічному виробничому секторі (рис.3.5).

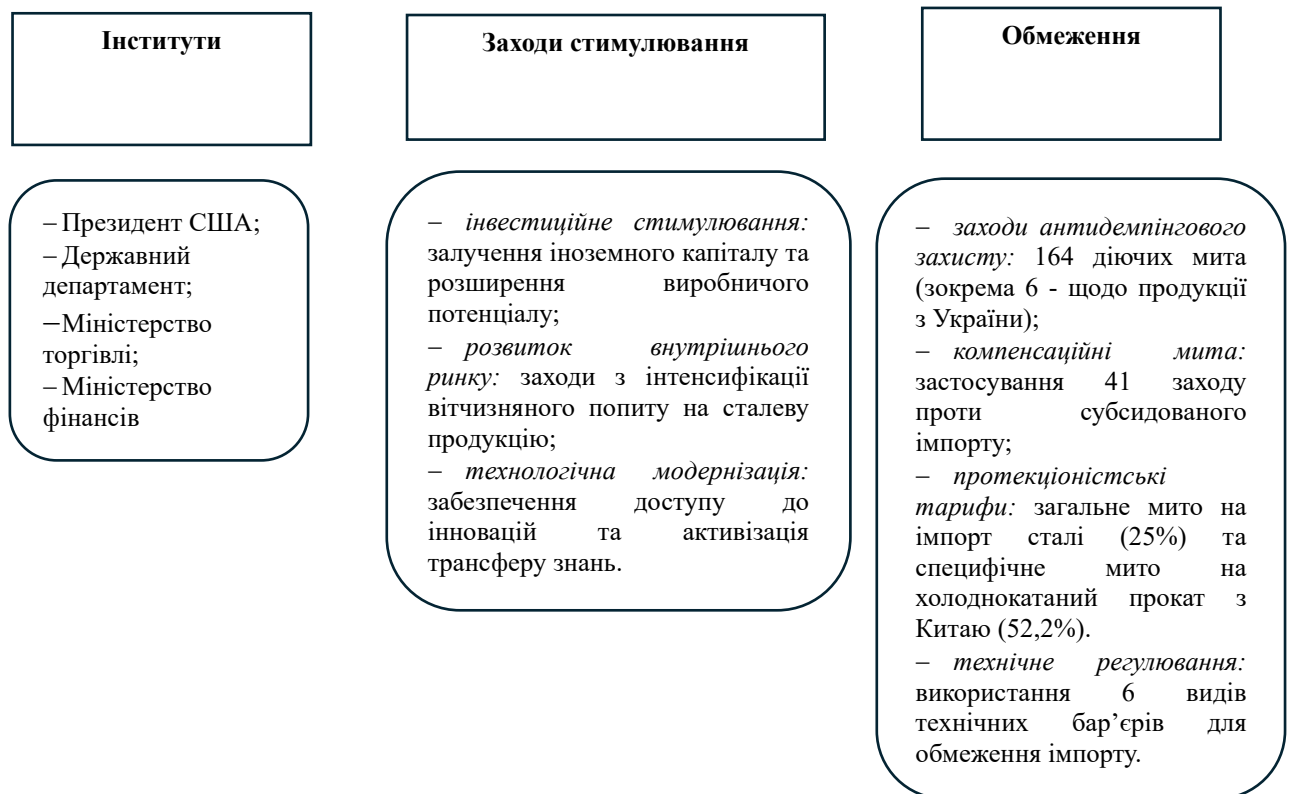

Рис. 3.5. Державна політика США щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: створено авторкою на основі [247; 258; 266; 267]

Досвід США у сфері забезпечення фінансової безпеки металургійних підприємств свідчить про високий рівень інтеграції державних інститутів та політики стимулювання галузі. Центральну роль у цьому процесі відіграють

Президент, Державний департамент, Міністерство торгівлі та Міністерство фінансів, які координують механізми підтримки та регулювання промислового сектору.

Система заходів стимулювання передбачає державну допомогу для залучення іноземних інвестицій, збільшення виробничих потужностей, стимулювання внутрішнього попиту на сталеву продукцію, а також забезпечення доступу підприємств до нових технологій і трансферу знань. Це створює сприятливі умови для підтримки ліквідності, модернізації виробництва та довгострокової фінансової стабільності металургійних підприємств.

Водночас застосування США обмежувальних заходів – антидемпінгових і компенсаційних мит, тарифів на імпорт сталі та холоднокатаного листа, а також технічних бар'єрів – дозволяє захищати внутрішній ринок і зменшувати фінансові ризики для вітчизняних виробників. Такий поєднаний підхід державного стимулювання та захисного регулювання сприяє підвищенню стійкості металургійних підприємств до зовнішніх економічних та фінансових загроз, що є ключовим елементом забезпечення їх фінансової стабільності [259].

У межах державної підтримки гірничо-металургійного комплексу урядом США встановлено цільовий орієнтир щодо завантаження потужностей металургійних заводів на рівні понад 80%. Окрім традиційного інструментарію торговельного захисту (антидемпінгових, компенсаційних та ввізних мит), механізм гарантування фінансової стабільності сектору включає цінове регулювання через укладання домовленостей про мінімальні ціни реалізації, які мають відповідати рівню вартості продукції локальних американських виробників [272].

Стосовно певних держав запроваджуються універсальні ввізні мита, що дає змогу стримувати експансію імпорту та забезпечувати умови для підтримання фінансової стійкості локальних сталевиробників.

Узагальнення результатів компаративного аналізу механізмів гарантування фінансової безпеки та підтримки стабільності металургійного сектору в розвинених країнах світу наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Компаративний аналіз інструментарію державної підтримки фінансової стабільності та безпеки підприємств металургійної галузі у світовій практиці та Україні

Країни	Китай	Індія	Японія	США	Південна Корея	Туреччина	ЄС	Бразилія	Канада	ПАР	Єгипет	Індонезія	В'єтнам	Філіппіни	Україна
Інструмент															
Пряме грантове фінансування	+		+		+		+		+						
Заходи фінансової підтримки експортоорієнтованих виробництв	+		+						+	+					
Фіскальні преференції та стимулююче оподаткування	+		+		+		+	+		+		+			
Преференційні режими в межах спеціальних економічних зон	+		+												
Забезпечення доступу до дешевого позикового капіталу	+				+		+	+	+	+					
Механізми рекапіталізації та конвертації заборгованості	+				+			+							
Державне субсидування витрат на сировинні ресурси	+										+				
Регулювання вартості та обмеження експортних поставок сировини	+	+			+	+		+					+		+
Політика стимулювання внутрішніх виробників (локалізація)	+					+				+					
Державне сприяння процесам ринкової консолідації	+		+		+										
Заходи активізації внутрішнього платоспроможного попиту	+	+	+	+	+		+					+	+	+	
Обмеження імпорту		+	+	+		+	+	+	+		+	+	+	+	
Державна підтримка розвитку галузевої інфраструктури		+			+	+		+			+	+			

Джерело: створено авторкою на основі [3; 18; 51; 90; 269; 271]

За результатами аналізу стратегій забезпечення фінансової безпеки та стабільності металургійних підприємств світових лідерів можна зробити

висновок, що державні інструменти захисту підприємств металургійного сектору є ефективними та результативними.

Водночас порівняння з українською практикою свідчить про певну неефективність існуючої політики в Україні, що проявляється у таких аспектах:

- недосконалість механізмів та інструментів захисту внутрішнього ринку від цінового та обсягового тиску товаровиробників третіх країн;
- відсутність комплексного правового механізму, здатного системно регулювати державну підтримку металургійної галузі;
- несвоєчасність відшкодування податку на додану вартість, що негативно впливає на ліквідність і фінансову стабільність підприємств.

Серед потенційних інструментів захисту вітчизняних металургійних підприємств на практиці застосовуються лише обмеження експорту брухту та два антидемпінгових мита (рис. 3.6), що свідчить про обмеженість державного впливу на підтримку фінансової стабільності галузі.

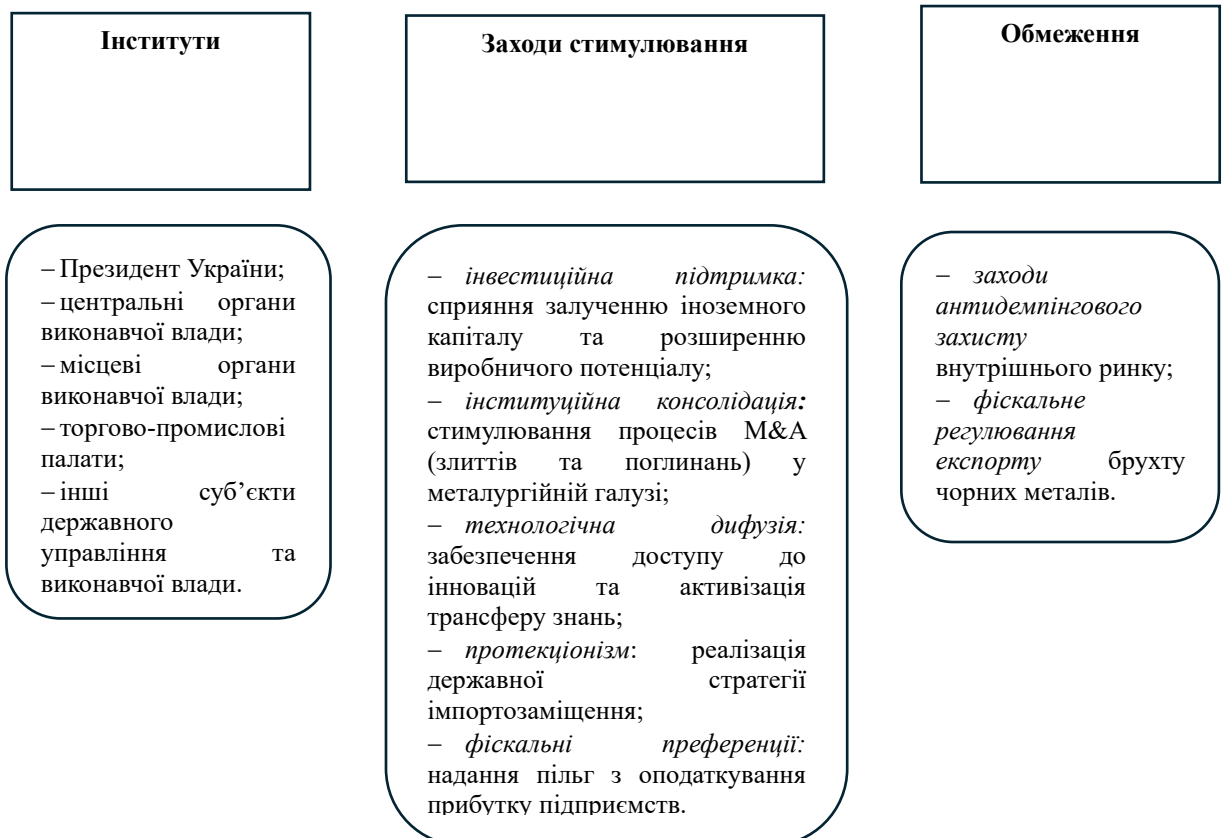

Рис. 3.6. Державна політика України щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: створено авторкою на основі [54; 57; 63; 72; 279; 283]

Вітчизняна практика гарантування фінансової безпеки в металургійній галузі свідчить про формування багаторівневої архітектури державного регулювання. Ця система об'єднує зусилля Президента, ключових міністерств, місцевих адміністрацій, а також інституцій підтримки бізнесу, зокрема торгово-промислових палат, що забезпечує комплексний вплив на стабільність промислового сектору [192]. Механізми стимулювання охоплюють державну допомогу у залученні іноземних інвестицій та збільшенні виробничих потужностей, підтримку злиттів і поглинань, доступ до нових технологій та трансферу знань, проведення політики імпортозаміщення та податкових преференцій [93].

Поряд із позитивними аспектами, аналіз поточної ситуації дає підстави виокремити низку критичних проблем:

- низька результативність державних стимулів, спричинена надмірним бюрократизмом та дефіцитом фінансового забезпечення;
- стагнація інноваційних процесів та ускладнений доступ до сучасних технологічних розробок [91];
- висока сензитивність металургійних активів до рівня державної підтримки та кон'юнктури глобальних ринків;
- двояка роль захисних інструментів (мита на імпорт та експорт брухту), які, попри підтримку внутрішнього виробника, можуть обмежувати міжнародну конкурентоспроможність галузі.

Перспективні напрями гарантування фінансової стабільності підприємств металургії включають:

- модернізації інструментарію державного стимулювання та оптимізації регуляторного поля для притоку інвестиційного капіталу;

- інтенсифікації впровадження інновацій та глибокому технологічному оновленні виробничих потужностей;
- розбудові ефективної інфраструктури фінансового ринку, що забезпечить диверсифікацію джерел залучення ресурсів;
- гармонізації протекціоністських механізмів із програмами зростання міжнародної конкурентоспроможності галузі.

Отже, гармонізація державного регуляторного впливу з імплементацією новітніх методів фінансового менеджменту формує необхідний базис для посилення фінансової стабільності вітчизняних металургійних підприємств і зміцнення їхньої конкурентоспроможної позиції у світовому господарському просторі.

Вагомим викликом для збереження експортних позицій та гарантування фінансової стабільності суб'єктів гірничо-металургійного комплексу України виступає імплементація в ЄС механізму вуглецевого коригування імпорту (CBAM). Дана ініціатива перебуває у центрі фахових дискусій, оскільки її практична реалізація формує суттєві загрози для генерування стабільних грошових потоків вітчизняними експортерами металопродукції.

Концепція «вуглецевого бар'єра» базується на фіскальному навантаженні на імпортовану металопродукцію залежно від її вуглецевого сліду. Ключовими інструментами реалізації цього механізму розглядаються:

- селективне оподаткування вуглецево місткої продукції через внутрішні податкові важелі;
- запровадження специфічного акцизу на товари, що реалізуються в межах ЄС, ставка якого корелює з обсягами викидів парникових газів у процесі виробництва;
- імпортне квотування з обов'язковим придбанням сертифікатів на викиди, вартість яких детермінується поточною кон'юнктурою Європейської системи торгівлі викидами.

Технологічне відставання українського гірничо-металургійного комплексу від «зелених» стандартів ЄС формує критичні загрози для його фінансової безпеки в умовах запровадження СВМ. Необхідність стабілізації фінансового стану промислових гігантів вимагає від уряду розробки дієвих механізмів підтримки еко-інновацій, зокрема через податкові пільги для енергоефективних проєктів.

Попри задекларовані цілі щодо скорочення викидів на 60% до 2030 року, наявний інструментарій екологічного оподаткування залишається номінальним. Низька фіскальна інтенсивність податку на CO₂ не забезпечує достатньої мотивації для капіталомісткого технологічного переозброєння підприємств-забруднювачів [123].

Необхідним є модернізації фіскального інструментарію, яка передбачає надання підприємствам права на реінвестування до 70% нарахованого екологічного податку в екологічну модернізацію. Це дозволить акумулювати внутрішній ресурс для впровадження низьковуглецевих технологій та інтеграції в систему ринкових інструментів енергоефективності, зокрема через обіг «зелених» та «білих» сертифікатів.

Система заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності суб'єктів металургійного виробництва, передбачає:

1. Внесення коректив до податкового законодавства України в частині створення преференційних умов для екологічно орієнтованого інвестування.

2. Інтеграцію «зелених» та «білих» сертифікатів до складу обов'язкової фінансової звітності як інструментів верифікації енергоефективності [174].

3. Формування та супроводження Єдиного реєстру в межах національної системи моніторингу, звітності та верифікації емісії парникових газів.

4. Впровадження цільового механізму реінвестування надходжень від екологічного оподаткування на технологічне оновлення та декарбонізацію виробництва.

5. Обґрунтування та прийняття комплексної державної стратегії фінансової стабілізації металургійної галузі.

Таким чином, ефективна протидія викликам «вуглецевого регулювання» потребує впровадження системних податкових стимулів, які не лише мінімізуватимуть екологічне навантаження, а й забезпечать безперервність фінансових надходжень суб'єктів господарювання, зміцнюючи їхні позиції на світовому ринку та гарантуючи сталий розвиток вітчизняної металургії.

3.2. Стратегічні пріоритети підвищення рівня фінансової безпеки задля досягнення фінансової стабільності підприємства.

Для металургійної галузі України, що є фундаментом промислового виробництва, забезпечення фінансової стабільності в умовах війни та економічних трансформацій є критичним завданням. У контексті глобальних геополітичних загроз, воєнної агресії та логістичних колапсів, саме підвищення рівня фінансової безпеки стає визначальним чинником підтримки життєздатності та цільового рівня фінансової стабільності вітчизняних підприємств.

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України створює комплекс специфічних загроз для фінансової безпеки підприємств:

- макроекономічні загрози, пов'язані з падінням ВВП, інфляцією, девальвацією гривні та зниженням платоспроможного попиту;
- операційні загрози, що включають порушення виробничих і логістичних процесів, пошкодження виробничих потужностей та втрату ринків збуту;

- фінансово-інвестиційні загрози, пов'язані з обмеженням доступу до капіталу, підвищенням вартості фінансування та зниженням інвестиційної привабливості підприємств [148];
- регуляторні загрози, що проявляються через зміни законодавства, посилення податкового та валютного контролю, введення обмежень на окремі види діяльності [195].

Підвищення рівня фінансової безпеки слугує фундаментом забезпечення фінансової стабільності металургійних підприємств, оскільки без надійної системи управління фінансовими ризиками та захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз неможливо підтримувати безперервність виробничого процесу, стабільність ліквідності та платоспроможності, а також ефективність використання фінансових ресурсів. Фінансова безпека дозволяє підприємствам адаптуватися до умов економічної турбулентності, яка може проявлятися у формі макроекономічних шоків, коливань цін на сировину та металопродукцію, а також змін у валютному курсі та умовах доступу до фінансових ресурсів.

У контексті металургійної галузі, де значна частка активів має довгостроковий капітальний характер і високу енергоємність, фінансова безпека забезпечує стабільність підприємства до зовнішніх загроз, включаючи військові загрози, порушення логістичних ланцюгів, падіння попиту на продукцію та обмеження доступу до міжнародних ринків. Своєчасне визначення фінансових ризиків, диверсифікація джерел фінансування та планування грошових потоків дозволяють підприємствам не лише зберігати ліквідність, але й підтримувати інвестиційну привабливість, забезпечувати реалізацію стратегічних проєктів та модернізацію виробництва навіть у періоди кризової невизначеності [32].

Таким чином, фінансова безпека виступає основою підтримки фінансової стабільності, що, у свою чергу, формує основу для довгострокової стабільності всієї металургійної галузі. Вона дозволяє підприємствам

витримувати зовнішні та внутрішні потрясіння, підтримувати конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках, а також створює передумови для відновлення та розвитку після завершення кризових або воєнних ситуацій. Без належного рівня фінансової безпеки будь-які спроби забезпечити стабільність фінансових показників та реалізацію стратегічних цілей підприємства можуть виявитися неефективними [52].

У сучасних умовах економічної турбулентності та військових загроз забезпечення фінансової стабільності металургійних підприємств України неможливе без чіткої стратегії підвищення їх фінансової безпеки [157; 199; 200; 227]. Наукові дослідження та світовий досвід управління промисловими підприємствами дозволяють виокремити ключові стратегічні пріоритети, які формують основу довгострокової стабільності:

1. *Оптимізація структури капіталу та підвищення фінансової гнучкості.* Першочерговим пріоритетом є формування збалансованої структури капіталу, що поєднує власні та залучені джерела фінансування. Це дозволяє підприємству зберігати фінансову стійкість навіть за умов зростання зовнішніх ризиків, таких як падіння платоспроможного попиту чи обмеження доступу до зовнішніх кредитних ресурсів.

Фінансова гнучкість, як чинник стабільності, досягається шляхом оптимізації каналів фінансування (включаючи гібридні інструменти та партнерські капітали) та створення цільових страхових фондів. Даний підхід гарантує безперервність операційної діяльності та дозволяє підприємству зберігати платоспроможність у періоди ринкової нестабільності [251].

2. *Диверсифікація операційної діяльності та ринків збуту.* Важливим стратегічним орієнтиром виступає нівелювання ризиків надмірної концентрації на конкретних продуктах чи регіонах. Це реалізується через розширення асортиментної матриці, вихід на нові географічні сегменти та впровадження інноваційних каналів дистрибуції, зокрема електронних торговельних майданчиків. Такий підхід дає змогу суб'єктам металургійного

бізнесу послабити тиск екзогенних викликів і гарантувати безперебійність грошових надходжень, що є базовою умовою їхньої фінансової стабільності.

3. *Розбудова інтелектуальної системи ризик-менеджменту та фінансового моніторингу.* Даний пріоритет передбачає створення комплексної екосистеми управління фінансами, яка поєднує класичні методи контролю (кредитних, валютних, операційних ризиків) із сучасними інструментами предиктивної аналітики (Big Data, штучний інтелект) [290]. Це дозволяє не лише реагувати на фактичні загрози, а й здійснювати раннє виявлення (моніторинг) деструктивних тенденцій, що мінімізує ймовірність фінансових втрат та підвищує якість управлінських рішень для підтримки стабільності.

4. *Використання інновацій та низьковуглецевих технологій як чинника фінансової стабільності.* Сучасна металургія потребує адаптації до міжнародних вимог щодо енергоефективності та скорочення викидів парникових газів [92]. Впровадження «зелених» та «білих» сертифікатів, інноваційних технологій та систем податкових стимулів забезпечує підприємствам економічні та фінансові вигоди, що підвищує їхню стабільність на глобальному ринку. Цей пріоритет не лише підвищує конкурентоспроможність, а й формує довгострокову фінансову стабільність.

5. *Розвиток компетенцій персоналу та корпоративної культури.* Цей вектор стратегічного розвитку передбачає утвердження цінностей фінансової стабільності в корпоративному середовищі. Пріоритет надається поглибленню експертних знань кадрового складу у сфері ризик-менеджменту, антикризового фінансового управління та оптимізації грошових потоків. Наявність адаптивного інтелектуального капіталу гарантує високу швидкість реакції на макроекономічну турбулентність, забезпечує підтримання належних параметрів ліквідності та прискорює регенерацію фінансового стану після завершення кризових ситуацій.

6. Підтримка інвестиційної привабливості та стратегічної адаптації. Передбачає активну роботу над залученням інвестицій, формуванням інвестиційно привабливого іміджу та адаптацією бізнес-моделей до змін у зовнішньому середовищі. Забезпечення інвестиційної привабливості сприяє стабільності фінансів підприємства, дозволяє реалізовувати стратегічні проєкти та модернізацію виробництва навіть у кризових умовах.

Таблиця 3.2

Чек-лист стратегічних пріоритетів фінансової безпеки підприємств

Пріоритет (Напрямок)	Об'єкт стратегічного впливу	Прикладний інструментарій реалізації
1. Оптимізація капіталу	Рівень фінансової автономії та цільова структура пасивів	Рекапіталізація через нерозподілений прибуток; реструктуризація короткострокових боргів у довгострокові.
2. Експансія та диверсифікація	Географічна структура збуту та товарна номенклатура	Хеджування експортної виручки; форвардні контракти на поставку металопродукції; цифрові логістичні хаби.
3. Ризик-менеджмент та моніторинг	Система раннього попередження фінансових деструкцій	Моделі стрес-тестування (Monte-Carlo); впровадження ERP-систем (SAP/Oracle) для контролю дебіторської заборгованості.
4. Еко-модернізація (СВАМ-адаптація)	Енергоємність виробництва та рівень вуглецевого сліду	Використання «зелених» облігацій; перехід на електродугову виплавку сталі; аудит енергоефективності.
5. Інтелектуальний капітал	Компетенції антикризового менеджменту	Програми навчання «Crisis Management»; системи мотивації KPI, прив'язані до рівня фінансової безпеки
6. Інвестиційна стійкість	Інвестиційний імідж та здатність до модернізації	ESG-звітність для міжнародних інвесторів; портфельне управління інноваційними проєктами.

Джерело: авторська розробка

Комплексне впровадження зазначених стратегічних пріоритетів дозволяє підприємствам ефективно управляти фінансовими ризиками, підтримувати платоспроможність і ліквідність, забезпечувати реалізацію стратегічних проєктів і довгострокову стабільність у змінних умовах зовнішнього середовища. У табл. 3.2. відображені основні ключові дії та

практичні інструменти для реалізації стратегічних пріоритетів підвищення рівня фінансової безпеки як необхідної умови (фундаменту) для відновлення та підтримки фінансової стабільності підприємства.

Таким чином, фінансова стабільність металургійних підприємств не лише забезпечує поточну ефективність та безперервність виробничих процесів, але й формує основу для довгострокового розвитку галузі. В умовах економічної турбулентності та геополітичних викликів здатність підприємств підтримувати збалансовану ліквідність, оптимальну структуру капіталу та диверсифіковані джерела фінансування стає ключовим чинником мінімізації фінансових ризиків і запобігання кризовим ситуаціям.

Системна реалізація визначених стратегічних пріоритетів передбачає комплексне охоплення технологічного, логістичного та кадрового аспектів діяльності. Це забезпечує адаптацію бізнес-моделей до вимог низьковуглецевої економіки та формування корпоративної культури ризик-менеджменту, що є необхідною умовою для підтримки ліквідності та стратегічної стійкості підприємств у кризові періоди [17].

Враховуючи специфіку діяльності металургійних підприємств України та особливості окремих підрозділів, для формування стратегії фінансової безпеки можуть застосовуватися додаткові методи та заходи, адаптовані до конкретних умов виробництва та ринкового середовища.

Слід підкреслити, що визначення стратегічних цілей фінансової безпеки є ключовим етапом стратегічного планування підприємства [33]. Такі цілі орієнтовані на забезпечення фінансової стабільності та захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх ризиків економічного середовища. Основні етапи формування стратегічних цілей фінансової безпеки включають:

1. *Оцінка поточного стану підприємства та його фінансово-економічного положення.* Цей етап передбачає аналіз фінансових показників, визначення ризиків та загроз, а також оцінку конкурентного середовища.

Важливо ідентифікувати загрози, які можуть впливати на фінансову безпеку, зокрема зміни законодавства, коливання ринкових цін на металургійну продукцію, конкурентний тиск та макроекономічні шоки [69]. Це дозволяє обґрунтовано сформулювати стратегічні цілі.

2. *Визначення пріоритетів фінансової безпеки.* На цьому етапі визначаються найбільш критичні аспекти, що потребують першочергової уваги та заходів. Для металургійних підприємств це можуть бути: забезпечення ліквідності, підтримка фінансової стійкості, підвищення рентабельності, ефективне управління ризиками та захист від зовнішніх економічних загроз.

3. *Формулювання конкретних стратегічних цілей.* Цілі повинні відповідати критеріям SMART (конкретні, вимірювані, досяжні, релевантні та обмежені в часі). Прикладами можуть бути: збільшення прибутковості на визначений відсоток, оптимізація витрат, підвищення ринкової частки продукції або зміцнення фінансової ліквідності [75]. Кожна ціль має безпосередньо сприяти підвищенню фінансової безпеки підприємства.

4. *Установлення строків реалізації та відповідальних осіб.* Для досягнення стратегічних цілей визначаються конкретні терміни та призначаються відповідальні за виконання завдань. Стратегічні цілі розбиваються на окремі етапи з визначенням відповідальних осіб за кожен крок, що забезпечує контроль та ефективність реалізації плану.

5. *Моніторинг та коригування.* Регулярне відстеження ключових показників ефективності (KPI) дозволяє оцінити прогрес у досягненні стратегічних цілей фінансової безпеки. За необхідності вносяться корективи до стратегічного плану, що забезпечує гнучкість управління та підвищує ефективність фінансового забезпечення стабільності металургійного підприємства [146].

Таким чином, стратегічне управління фінансовою безпекою є безперервним і ітеративним процесом, спрямованим на зміцнення фінансової

стабільності та конкурентоспроможності металургійних підприємств України.

Слід підкреслити, що формування стратегії фінансової безпеки металургійного підприємства є комплексним і системним процесом, який передбачає інтеграцію з іншими функціональними напрямками управління, зокрема операційним менеджментом, маркетингом, управлінням персоналом та іншими, з метою досягнення загальних стратегічних цілей організації та зміцнення її фінансової стабільності.

Стратегічні цілі фінансової безпеки повинні бути тісно узгоджені із загальною стратегією підприємства та враховувати його специфіку, корпоративні цінності й довгострокові цілі [81]. Такий підхід забезпечує внутрішню узгодженість усіх стратегічних напрямів діяльності та спрямованість ресурсів на підвищення фінансової стійкості і конкурентоспроможності металургійного підприємства.

Рис. 3.7. Основні етапи формування стратегії фінансової безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторкою на основі [159; 164; 179]

Обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку та управління підприємством є ключовим етапом у формуванні стратегії фінансової

безпеки. Воно дозволяє визначити основні напрями діяльності, встановити пріоритети у використанні ресурсів і сформулювати управлінські рішення, спрямовані на досягнення фінансової стабільності та стійкого розвитку [82; 102]. Аналіз основних аргументів і підходів до визначення стратегічних пріоритетів забезпечує системність та наукову обґрунтованість стратегічного планування, адаптованого до особливостей металургійного сектору України. На рис. 3.7. відображені основні етапи формування стратегії фінансової безпеки підприємства.

Вибір базової стратегії фінансової безпеки підприємства визначається низкою чинників, серед яких рівень прийнятного ризику, фінансові можливості, стратегічні цілі підприємства та особливості зовнішнього економічного середовища. Основні можна охарактеризувати наступним чином:

- *Стратегічні цілі та спрямованість діяльності.* Підприємство повинно визначити свої довгострокові цілі та пріоритети розвитку. Наприклад, якщо головним завданням є прискорений ріст, стратегія фінансової безпеки може бути більш агресивною, але з підвищеним рівнем ризику [183]. Якщо ж основною метою є стабільність та мінімізація ризиків, стратегія приймає більш консервативний характер.

- *Рівень прийнятного ризику.* Вибір стратегії безпосередньо залежить від того, який рівень ризику підприємство готове прийняти. Підприємства з високою толерантністю до ризику можуть інвестувати в більш прибуткові, але ризиковані активи, тоді як консервативні підприємства орієнтуються на збереження капіталу та помірні доходи.

- *Фінансові можливості.* Обсяг і структура доступних фінансових ресурсів впливають на здатність підприємства реалізовувати ту чи іншу стратегію фінансової безпеки. Підприємства з обмеженими ресурсами зазвичай змушені обмежувати ризики та віддавати перевагу більш консервативним підходам [198].

- *Зовнішнє середовище.* Макроекономічні умови, рівень інфляції, кредитні ставки, зміни законодавства та регуляторних норм можуть істотно впливати на стратегічний вибір [228]. Наприклад, у періоди високої інфляції підприємства можуть інвестувати в активи, які традиційно зберігають вартість, як-от нерухомість або дорогоцінні метали.

- *Конкурентне середовище та індустрійні особливості.* Характеристика галузі та рівень конкуренції визначають необхідний рівень агресивності стратегії фінансової безпеки. В умовах висококонкурентної та динамічної індустрії підприємство може обирати більш активні стратегії для збереження та зміцнення ринкових позицій.

- *Фінансові показники та ринкова позиція.* Ліквідність, дебіторська та кредиторська заборгованість, фінансова структура і загальні показники діяльності підприємства також впливають на формування стратегії фінансової безпеки.

- *Портфель активів.* Структура активів підприємства визначає ризиковий профіль стратегії, оскільки різні типи активів мають різну прибутковість та ризиковість [214].

Вибір базової стратегії фінансової безпеки постає багаторівневим процесом, що вимагає глибокої діагностики та системного підходу для оптимізації управління капіталом підприємства та формування надійного фундаменту його фінансової стабільності. Такий вибір дозволяє не лише раціоналізувати використання ресурсів, а й створити дієвий бар'єр проти деструктивного впливу екзогенних та ендогенних загроз.

Правильно розроблена стратегія фінансової безпеки виконує кілька ключових функцій:

1. Направленість на стратегічну мету. Вона визначає довгострокові цілі та шляхи їх досягнення, що дозволяє підприємству зосередитися на конкретних результатах та координувати свою діяльність для їх реалізації.

2. Адаптація до динамічного середовища. Стратегія забезпечує можливість швидкої адаптації до змін бізнес-середовища та використання цих змін як додаткових можливостей для розвитку [230].

3. Реагування на невизначеність та ризики. Стратегія формує рамки та конкретні плани дій для управління невизначеністю, що є невід'ємною частиною сучасного господарювання, і дозволяє мінімізувати негативний вплив ризиків на фінансову стабільність підприємства.

4. Управління ресурсами. Стратегія фінансової безпеки забезпечує раціональний розподіл фінансових та інших ресурсів підприємства, сприяючи їх оптимальному використанню для досягнення стратегічних цілей та зміцнення фінансової стійкості [243].

5. Мотивація персоналу. Усвідомлення співробітниками стратегії підприємства та розуміння їхньої ролі у реалізації стратегічних завдань підвищує мотивацію, залученість та відданість компанії, що безпосередньо впливає на ефективність фінансового управління.

6. Оцінка результатів. Стратегія створює систему критеріїв та індикаторів, що дає змогу верифікувати ефективність досягнення стратегічних цілей фінансової безпеки підприємства.

7. Залучення інвестицій та кредитних ресурсів. Адекватно розроблена стратегія підвищує привабливість підприємства для інвесторів і кредиторів, що забезпечує доступ до додаткових фінансових ресурсів, необхідних для розвитку та зміцнення фінансової стабільності [244].

8. Співпраця та партнерства. Стратегія фінансової безпеки може передбачати активне використання можливостей для співпраці та стратегічних партнерств із іншими компаніями, що дозволяє ефективно використовувати спільні ресурси та досягати взаємовигідних цілей.

Таким чином, правильно, науково-обґрунтована, розроблена стратегія фінансової безпеки є ключовим інструментом управління підприємством у сучасних умовах. Вона забезпечує довгострокову фінансову стабільність,

підвищує адаптивність до викликів та невизначеності ринкового середовища і дозволяє ефективно реалізовувати стратегічні пріоритети розвитку.

3.3. Модернізація інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки на основі впровадження ESG-критеріїв.

Трансформація сучасних управлінських підходів в Україні зумовлена необхідністю протидії глобальним загрозам та посиленням вимог до прозорості бізнесу. В контексті гарантування фінансової безпеки суб'єктів господарювання пріоритетним завданням постає інтеграція ESG-параметрів у систему стратегічного менеджменту [21; 22]. Застосування такої концепції сприяє не лише нівелюванню ризиків втрати ділової репутації та комплаєнс-загроз, а й формує фундаментальні умови для підтримання тривалої фінансової стійкості підприємства.

Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських чинників (ESG) у систему фінансового менеджменту виступає інструментом подолання структурних диспропорцій, спричинених війною. Формування інклюзивного та безпечного підприємницького середовища стає дієвим механізмом підтримки платоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання в кризовий період.

У контексті забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств концепцію ESG слід розглядати як комплексний інструмент мінімізації нефінансових ризиків [89]. Вона охоплює три фундаментальні вектори, що безпосередньо впливають на фінансову стабільність:

1. *Екологічний (Environmental)*: передбачає оптимізацію витрат через енергоефективність та управління ресурсними ризиками, що знижує ймовірність фінансових санкцій за порушення екологічних норм.

2. *Соціальний (Social)*: фокусується на розвитку людського капіталу та соціальній відповідальності, що мінімізує плинність кадрів і зміцнює репутаційний капітал.

3. *Управлінський (Governance)*: базується на прозорості та етичності менеджменту, що є критично важливим для запобігання внутрішнім загрозам фінансовій безпеці.

Для вітчизняних підприємств інтеграція ESG реалізується через такі механізми:

1. Ідентифікація матеріальних ризиків: визначення специфічних для галузі ESG-загроз, що можуть дестабілізувати фінансовий стан.

2. Синхронізація з KPI: включення екологічних та соціальних індикаторів до системи ключових показників ефективності фінансової діяльності.

3. Цифрова стандартизація через таксономію XBRL: перехід на електронний формат розкриття даних (iXBRL), що забезпечує автоматизовану верифікацію нефінансових показників. Це дозволяє інтегрувати дані про фінансову безпеку в єдиний цифровий простір ЄС (ESAP), підвищуючи точність оцінки стабільності підприємства міжнародними інвесторами.

4. Стейкхолдер-менеджмент: налагодження стійких зв'язків із зовнішнім середовищем для підтримки операційної стійкості.

Наукові праці С. Котсантоніса та Г. Серафейма доводять, що високі ESG-рейтинги корелюють із підвищеною прибутковістю та зниженням волатильності фінансових результатів. Таким чином, концепція ESG виступає не лише як етичний орієнтир, а й як превентивна система захисту підприємства від фінансових криз [262].

Аналіз стану корпоративної звітності вітчизняних суб'єктів господарювання свідчить про поступову інтенсифікацію процесів розкриття нефінансової інформації. Зокрема, у 2020 році інтегральний показник

прозорості ESG сягнув 32%, продемонструвавши приріст у 6,5% порівняно з базисним 2019 р. У структурі ESG домінує екологічна компонента (36,6%), тоді як рівень оприлюднення даних щодо корпоративного управління та соціальної відповідальності залишається – 27,7% та 26,4% відповідно [233].

Незважаючи на нормативне закріплення вимог щодо розкриття нефінансових показників, рівень представлення звітів про управління у 2020 році становив лише 58,5%. На наше переконання, низька адаптивність підприємств зумовлена методологічною невизначеністю процедур моніторингу звітності та відсутністю правових наслідків за порушення порядку її оприлюднення. Це створює умови для формального ставлення підприємств до виконання своїх інформаційних зобов'язань.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємства особливу увагу слід приділяти ідентифікації та нівелюванню ESG-ризиків [180]. Вони визначаються як імовірність виникнення дестабілізуючих подій, спричинених екологічними, соціальними або управлінськими чинниками. Сутнісна характеристика цих ризиків полягає в їх здатності трансформуватися у прямі фінансові загрози, що потребує розробки превентивних заходів контролю [177].

За змістовним спрямуванням ESG-ризика класифікуються за трьома векторами:

- *екологічні ризики*: охоплюють загрози, пов'язані з деградацією довкілля та кліматичними змінами. Їх доцільно поділяти на фізичні (прямі збитки від природних катаклізмів або вичерпання ресурсів) та трансформаційні (виникають у перехідний період через зміну законодавства, технологічне відставання або зміну споживчого попиту на користь «зелених» продуктів).

- *соціальні ризики*: зумовлені станом внутрішнього середовища підприємства та взаємодією із зовнішніми громадами. Вони включають

загрози втрати кадрового потенціалу, конфлікти з трудовим колективом та зниження рівня соціальної відповідальності.

- *управлінські ризики*: відображають якість менеджменту та його здатність адаптуватися до викликів. Ці ризики є синтетичними, оскільки акумулюють у собі наслідки екологічних та соціальних проблем, трансформуючи їх у площину корпоративного управління та захисту прав стейкхолдерів.

Таким чином, процес ідентифікації ESG-ризиків є невід'ємною частиною зміцнення фінансової безпеки, оскільки дозволяє вчасно виявити вразливі зони та розробити стратегію мінімізації негативних наслідків для фінансового стану підприємства.

Для систематизації впливу ESG-ризиків на стан підприємства розроблено матрицю конвертації даних ризиків у реальні загрози фінансовій безпеці підприємства (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Матриця впливу ESG-ризиків на фінансову безпеку підприємства

ESG-ризик	Конкретний прояв ризику	Вплив на фінансову безпеку
<i>Екологічний (E)</i>	Введення «вуглецевого податку» або штрафів за викиди.	Зростання собівартості, зниження рентабельності продажів.
	Фізичне пошкодження активів через кліматичні зміни.	Знецінення необоротних активів
<i>Соціальний (S)</i>	Плинність кадрів через низькі соціальні стандарти.	Зростання витрат на рекрутинг, падіння продуктивності праці.
	Страйки або конфлікти з місцевими громадами.	Зупинка операційних процесів, втрата ринкової частки.
<i>Управлінський (G)</i>	Непрозорість структури власності та звітності.	Зростання вартості запозичень, погіршення кредитного рейтингу.
	Корупційні скандали або порушення прав акціонерів.	Різне падіння ринкової вартості (капіталізації), загроза фінансовій стійкості.

Джерело: власна розробка авторки

Зокрема, екологічні ризики безпосередньо корелюють із витратною частиною бюджету, впливаючи на операційний прибуток. Соціальні чинники визначають якість інтелектуальної складової фінансової безпеки, тоді як управлінська прозорість є визначальною для підтримки інвестиційної

привабливості. Таким чином, ідентифікація зазначених ризиків дозволяє сформувати превентивну систему захисту, яка інтегрує ESG-показники у загальний контур управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.

У межах розробки прикладного інструментарію забезпечення фінансової безпеки встановлено, що попри теоретичний інтерес до концепції ESG, прикладні аспекти оцінки відповідних загроз для вітчизняних підприємств залишаються фрагментарними [176]. Особливої гостроти це питання набуває для стратегічних галузей із високим техногенним навантаженням, передусім металургії. Практична складність полягає у відсутності адаптованих методик, які б враховували специфіку національного промислового ландшафту: критичний рівень зношеності основних засобів, інституційну турбулентність та прямі воєнні загрози.

Для металургійних підприємств України в сучасних реаліях ESG-ризики трансформуються з декларативних принципів у жорсткі економічні детермінанти. Ігнорування екологічного тиску (зокрема механізму CBAM при експорті до ЄС), соціальної дестабілізації чи низької якості корпоративного управління створює прямі загрози фінансовій стабільності: від блокування інвестиційних потоків та накладення санкцій до повної зупинки виробничих циклів.

Тому пропонується розгляд ESG-ризиків як базису для післявоєнного відновлення металургійної галузі. Це дозволить інтегрувати українських виробників у глобальні ланцюги створення вартості, забезпечивши при цьому належний рівень фінансової безпеки через залучення «зелених» інвестицій та мінімізацію репутаційних втрат на міжнародних ринках.

Особливого значення для зміцнення фінансової безпеки набуває доступ до міжнародного фінансування [175]. Провідні європейські банківські установи наразі фокусуються виключно на проектах із вираженою сталою складовою. Відмова від впровадження ESG-принципів фактично ізолює вітчизняні підприємства від глобальних інвестиційних ресурсів.

Водночас, високий рівень ESG-конкурентоспроможності відкриває перед підприємствами можливості щодо:

- Отримання пріоритетного доступу до пільгових кредитних ліній від європейських фондів.
- Суттєвої економії фінансових ресурсів за рахунок зниження вартості обслуговування позикового капіталу.
- Формування стійкої ділової репутації та позитивного корпоративного іміджу як «відповідальних розпорядників капіталу».

Таким чином, у межах забезпечення фінансової стабільності, впровадження ESG-принципів слід розглядати як стратегічний інструмент захисту від дефіциту ліквідності та механізм інтеграції української промисловості у цивілізований фінансовий простір. Відсутність адаптивної ESG-стратегії, навпаки, стає джерелом додаткових загроз, що послаблюють загальний рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Окремим критичним чинником впливу на фінансову безпеку металургійних підприємств України є запровадження механізму прикордонного вуглецевого коригування – CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism). Даний податок на викиди CO₂, що повноцінно вступив в дію з січня 2026 року, створює прямі фінансові бар'єри для вітчизняних експортерів, які не здатні документально підтвердити дотримання ESG-принципів [191].

Для забезпечення фінансової стабільності в умовах євроінтеграції виникає гостра потреба у переході від загальних стандартів GRI (Global Reporting Initiative) до більш жорстких вимог Директиви CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive). Ключовою відмінністю, що безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість підприємства, є обов'язкове застосування стандартів ESRS (European Sustainability Reporting Standards).

Впровадження ESRS є найбільш складним завданням для системи фінансового менеджменту через реалізацію принципу подвійної суттєвості

(double materiality). Цей підхід вимагає від підприємства оцінки не лише впливу власної діяльності на довкілля та суспільство, а й аналізу того, як зовнішні ESG-ризики впливають на фінансові результати та ринкову вартість компанії [193]. Таким чином, перехід на стандарти ESRS стає не просто питанням звітності, а стратегічним інструментом управління фінансовими ризиками та збереження позицій на висококонкурентному європейському ринку.

Аналіз наукового доробку вітчизняних економістів підтверджує активізацію процесів адаптації глобальних ESG-стандартів до специфічних умов функціонування українського бізнесу [73; 196; 202]. Дослідники акцентують увагу на викликах, що постали перед системою фінансового управління внаслідок воєнного стану та необхідності структурної перебудови економіки. Зокрема, О. Усатенко обґрунтовує, що гармонізація вітчизняної звітності із вимогами ESRS/CSRD є не лише технічним завданням, а стратегічним інструментом забезпечення порівнянності даних, що критично важливо для досягнення цілей сталого розвитку на національному рівні [216].

У контексті галузевої специфіки, дослідження О. Лагодієнко висвітлюють складність подолання методологічних бар'єрів при впровадженні ESG-критеріїв. Основними перепонами на шляху до зміцнення фінансової стабільності підприємств науковець визначає дефіцит уніфікованих галузевих показників та недостатній рівень цифровізації процесів збору й аналізу нефінансових даних. Таким чином, наукова спільнота констатує, що розробка прикладних цифрових інструментів та стандартизація метрик є обов'язковою умовою для формування ефективного безпекового контуру підприємств у кризовий період [122].

Можливо сформулювати перелік прикладних рекомендацій, спрямованих на зміцнення фінансової стабільності підприємств України через ESG-трансформації. Ключовими векторами практичної імплементації на рівні суб'єктів господарювання визначено:

1. *Поетапна гармонізація звітності*: поступове приведення внутрішніх систем обліку підприємства у відповідність до європейських регламентів для підтримання довіри міжнародних кредиторів.

2. *Адаптація методичного інструментарію*: розробка підходів до оцінки показників діяльності підприємства, які б враховували специфічні деструктивні чинники воєнного стану та галузеві ризики.

3. *Цифровізація безпекового контуру*: впровадження на підприємствах спеціалізованих платформ та уніфікованих шаблонів для збору даних, що дозволить підвищити достовірність ESG-індикаторів та знизити операційні витрати на їх підготовку.

Реалізація цих заходів створює необхідний фундамент для підвищення якості нефінансового розкриття інформації. Це безпосередньо впливає на діяльність підприємств, зміцнює їхню здатність до залучення капіталу та забезпечує фінансову стабільність у процесі післявоєнної реновації.

З метою формування фінансової безпеки, систематизовано ключові проблеми у сфері ESG-трансформації та розроблено практичні шляхи їх подолання, що сприятиме зміцненню стабільності підприємства до зовнішніх та внутрішніх загроз (табл. 3.4).

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що для сучасного підприємства ключовим викликом є не просто декларування принципів сталого розвитку, а їх глибока інтеграція у систему фінансової безпеки.

Основним бар'єром на шляху до фінансової стабільності виступає розрив між нефінансовою звітністю та реальними механізмами прийняття фінансових рішень [204]. Усунення цього розриву можливе лише через цифровізацію процесів контролю та впровадження принципу подвійної суттєвості, де кожен ESG-ризик оцінюється з позиції його потенційного впливу на ліквідність, платоспроможність та ринкову капіталізацію підприємства.

Таблиця 3.4

Систематизація викликів ESG-трансформації у контексті зміцнення
фінансової безпеки та стабільності підприємства

Проблеми	Опис	Стратегічні заходи щодо забезпечення стабільності
Фрагментарність регуляторних вимог до розкриття нефінансових даних	Відсутність уніфікованих стандартів (ESRS, GRI, ISSB) створює ризик невідповідності звітності, що обмежує доступ до міжнародного капіталу.	Впровадження гармонізованого підходу на основі базисних стандартів (IFRS S1/S2) та розробка внутрішніх матриць відповідності.
Ризики маніпулювання даними	Подання недостовірної екологічної інформації під тиском ринку призводить до репутаційних втрат та фінансових санкцій.	Запровадження незалежного аудиту нефінансових показників (ISAE 3000) та наукове обґрунтування цілей сталого розвитку.
Висока капіталомісткість процесів моніторингу та верифікації	Значні витрати на збір даних та адміністрування ESG-процесів створюють додаткове навантаження на бюджет підприємства.	Автоматизація збору даних через спеціалізоване ПЗ та SaaS-платформи, що мінімізує вплив людського фактору та знижує витрати.
Низький рівень цифровізації нефінансового управління	Розосередженість даних у різних підрозділах унеможливорює їх інтеграцію у загальну систему фінансової звітності.	Перехід на цифрову таксономію (XBRL) та інтеграція ESG-показників у загальну ERP-систему управління підприємством.
Незадовільна якість та релевантність даних	Неповнота або несвоєчасність інформації викривлює оцінку фінансових ризиків та ускладнює стратегічне планування.	Формування внутрішнього контуру контролю нефінансової інформації та проведення регулярних внутрішніх аудитів.
Дифузія сфер відповідальності (етика ПП, права людини)	Розширення переліку ESG-критеріїв вимагає нових компетенцій та ускладнює ланцюги постачання.	Створення крос-функціональних команд та інтеграція етичних стандартів у загальну стратегію безпеки.
Автономність ESG-стратегії від фінансового ризик-менеджменту	Існування ESG-цілей окремо від фінансового бюджетування нівелює їх вплив на реальну фінансову стійкість.	Повна інтеграція ESG-ризиків у загальну систему управління ризиками (ERM) та прив'язка KPI менеджменту до показників сталого розвитку.

Джерело: складено авторкою на основі [213; 215; 224; 254; 264; 268]

Ефективність впровадження ESG-стратегій на мікрорівні безпосередньо корелює з якістю інституційного забезпечення на рівні держави. З метою створення сприятливого середовища для зміцнення

фінансової безпеки та стабільності підприємств, пропонується реалізація таких заходів на державному рівні:

1. Удосконалення нормативно-правової бази нефінансової звітності. Необхідним є розроблення та прийняття спеціалізованих нормативних актів (або внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»), що чітко регламентуватимуть терміни, цифрові формати (зокрема iXBRL) та верифіковані канали оприлюднення звітів про управління. Це дозволить мінімізувати інформаційну асиметрію та підвищити довіру міжнародних інвесторів до вітчизняних емітентів [273].

2. Інституціоналізація збору та аналізу ESG-даних. Доцільним є розширення повноважень існуючих регуляторів щодо верифікації нефінансової звітності [282]. Такий підхід забезпечить системний моніторинг галузевих ризиків та дозволить запровадити стимулюючі механізми фінансової прозорості, де висока якість розкриття даних стає передумовою для отримання державних інвестиційних гарантій та пільгового доступу до ресурсів на відновлення.

3. Стандартизація галузевих ESG-індикаторів. Нормативно-правове поле потребує імплементації переліку уніфікованих екологічних, соціальних та управлінських показників, адаптованих до національних завдань сталого розвитку. Наприклад, для підприємств ГМК пріоритетним є впровадження індикаторів вуглецевоїємності та енергоефективності, що є ключовою умовою збереження стабільності експортних потоків в умовах дії СВМ.

4. Запровадження стимулюючої політики нефінансового розкриття. На державному рівні рекомендується реалізація політики підтримки та заохочення компаній, що демонструють високий рівень прозорості [287]. Це може включати надання пріоритетного доступу до програм державного гарантування кредитів, спрощення процедур залучення

міжнародної допомоги на відновлення та надання податкових інвестиційних кредитів для проєктів екологічної модернізації, результативність яких верифікована звітами за стандартами ESRS.

Реалізація зазначених рекомендацій забезпечить перехід до прозорої моделі управління фінансовою безпекою, де підтверджена екологічна та соціальна відповідальність виступає гарантом фінансової стабільності та адаптивності підприємства у глобальному економічному просторі.

Висновки до третього розділу

1. На основі аналізу світового досвіду можна стверджувати, що фінансова безпека підприємств забезпечується через поєднання жорсткого державного протекціонізму, стимулювання «зелених» інновацій та впровадження механізмів страхування ризиків, що є критично необхідним для адаптації в українській практиці.

2. Обґрунтовано, що в умовах воєнної агресії та логістичних колапсів стратегічне управління фінансовою безпекою має трансформуватися з пасивного захисту в активний інструмент адаптації, де ключовим пріоритетом є формування фінансової гнучкості та диверсифікація ринків збуту.

3. Обґрунтовано, що вибір типу базової стратегії фінансової безпеки підприємства (від консервативної до агресивної) має детермінуватися не лише внутрішніми фінансовими можливостями, а й рівнем індивідуальної толерантності до ризику та динамікою конкурентного середовища, що дозволяє раціонально розподіляти ресурси для підтримки ліквідності в умовах високої невизначеності.

4. Встановлено, що перехід на стандарти нефінансової звітності (CSRD/ESRS) та таксономію iXBRL є не лише технічним завданням, а стратегічним інструментом фінансової безпеки, який дозволяє мінімізувати репутаційні ризики та забезпечити доступ підприємств до пільгового міжнародного фінансування.

5. Сформовано комплекс прикладних рекомендацій щодо ідентифікації та нівелювання ESG-ризиків через матрицю їх конвертації у прямі фінансові загрози, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємства у процесі його післявоєнної реновації.

6. Визначено доцільність застосування прикладного інструментарію ESG-трансформації на рівні суб'єктів господарювання, що включає

впровадження спеціалізованих платформ для автоматизованого збору нефінансових даних. Це дозволяє усунути розрив між формальним декларуванням принципів сталого розвитку та реальним контуром прийняття фінансових рішень, підвищуючи точність оцінки ринкової капіталізації підприємства.

Основні результати третього розділу опубліковано в наступних наукових працях автора [23; 24; 30; 39; 44].

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано оновлений підхід до розв'язання актуального наукового завдання щодо формування концептуальних, теоретичних, методичних та прикладних основ фінансової безпеки як визначального чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України. За результатами проведеного аналізу сформульовано такі висновки:

1. На основі ретроспективного аналізу періодизації фінансової науки доведено, що в умовах воєнної дестабілізації фінансова безпека підприємства трансформується з пасивного захисту активів у складну адаптивну модель. Виявлено, що ключовим параметром її ефективності в сучасних реаліях стає здатність до швидкої реконфігурації фінансової моделі відповідно до критичних безпекових викликів. Це дозволило ідентифікувати сучасний етап розвитку «безпекології» як перехід до концепції фінансової резильєнтості, що базується на пріоритетності мобілізаційного управління ресурсами.

2. Обґрунтовано концептуальну сутність та ієрархічну взаємозалежність категорій «фінансова стійкість», «фінансова безпека» та «фінансова стабільність». Доведено, що фінансова безпека виступає активним модератором стабільності, який через механізм адаптації до внутрішніх і зовнішніх деструкцій забезпечує перехід суб'єкта господарювання від стратегії «фізичного виживання» до моделі сталого відтворення капіталу. Встановлено, що фінансова стабільність є результуючим інтегральним станом, досягнення якого за умов екзогенної турбулентності унеможливорюється без дотримання цільових параметрів фінансової безпеки.

3. За результатами систематизації деструктивних чинників за методикою PESTEL підтверджено пріоритетність мінімізації зовнішньої заборгованості та нарощування ліквідних резервів як базових умов збереження фінансового суверенітету бізнесу. Це дозволило обґрунтувати

необхідність переходу до консервативної моделі фінансових нормативів, адаптованої до ризиків воєнного стану. Зокрема, визначено, що в умовах дефіциту кредитного ресурсу та високої волатильності ринку, цільові орієнтири автономії та абсолютної ліквідності мають розглядатися як необхідний «запас міцності», що гарантує безперервність операційного циклу та здатність підприємства до самофінансування.

4. Здійснення ідентифікації якісних детермінант фінансової безпеки на основі експертної діагностики, дозволило виявити критичні зони вразливості вітчизняних підприємств. Встановлено, що суб'єктивне оцінювання глибини воєнно-економічних загроз менеджментом корелює з об'єктивними темпами вимивання обігового капіталу, що потребує негайної зміни управлінської парадигми. Це дало змогу змістити фокус діагностики з формальної констатації збитків на оцінювання адаптивної спроможності управлінської вертикалі протидіяти дестабілізуючим зовнішнім та внутрішнім загрозам.

5. На основі комплексної діагностики рівня фінансової безпеки ідентифіковано закономірності деструктивної трансформації діяльності підприємств (на прикладі металургійної галузі України) виявлено системну деформацію структури капіталу, що характеризується вимиванням власних оборотних коштів та формуванням «дебіторських пасток». Доведено, що в умовах воєнної агресії фінансова стабільність суб'єктів господарювання набуває екзогенно-залежного характеру, де визначальними чинниками виступають безперервність логістики та рівень інституційної підтримки.

6. Квантифіковано силу причинно-наслідкового зв'язку між досліджуваними категоріями шляхом побудови та верифікації регресійної моделі. Отримане значення параметрів впливу математично підтверджує мультиплікативний ефект зміцнення фінансової безпеки, що генерує випереджаюче зростання загальної фінансової стабільності суб'єкта господарювання. Обґрунтовано високу прогностичну здатність моделі, що дозволяє ідентифікувати деструктивні тенденції на ранніх етапах та

розробляти адаптивні управлінські стратегії до моменту настання фази незворотної фінансової деградації.

7. На основі компаративного аналізу світового досвіду забезпечення фінансової безпеки та стабільності підприємств обґрунтовано необхідність впровадження моделі «адаптивного стимулювання», яка полягає у системному поєднанні механізмів державного протекціонізму (антидемпінгові та компенсаційні мита), прямої фінансової підтримки інновацій та податкових преференцій для виробництва низьковуглецевої продукції. Визначено, що реінвестування до 70% екологічних податків у технологічну модернізацію є головним інструментом нівелювання фінансових бар'єрів СВМ та збереження конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Такий підхід дозволяє трансформувати фіскальне навантаження у джерело внутрішнього фінансування декарбонізації, забезпечуючи відповідність вітчизняних підприємств критеріям «зеленого» експорту та гарантуючи стабільність фінансових потоків у довгостроковій перспективі.

8. Розроблено цілісну парадигму стратегічного управління фінансовою безпекою у забезпеченні фінансової стабільності підприємства, яка базується на ієрархії шести пріоритетів та прикладному алгоритмі цілепокладання. Доведено, що в кризових умовах стратегія безпеки має базуватися на принципі фінансової гнучкості, де здатність до реконфігурації активів та логістики є важливішою за поточну прибутковість. Запропоновано стратегічні пріоритети підвищення рівня фінансової безпеки у забезпеченні фінансової стабільності підприємства: удосконалення нормативно-правової бази нефінансової звітності; оптимізацію структури капіталу через залучення альтернативних інструментів фінансування; впровадження інтелектуальних систем ризик-менеджменту на основі Big Data та AI для предиктивного моніторингу загроз; декарбонізацію виробничих циклів з імплементацією «зелених» сертифікатів; розвиток адаптивних компетенцій персоналу в сфері

антикризового менеджменту та зміцнення інвестиційної стійкості через ESG-прозорість. Це дозволяє сформувати багаторівневий безпековий контур, що мінімізує кумулятивний ефект макроекономічних та воєнних загроз.

9. Удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою через інтеграцію ESG-критеріїв та впровадження міжнародних стандартів ESRS. Доведено, що перехід на цифрову таксономію iXBRL на засадах принципу «подвійної суттєвості» дозволяє конвертувати нефінансові ризики у вартісні параметри капіталізації та забезпечує резильєнтність підприємства. Це створює умови для мінімізації репутаційних загроз та гарантує доступ до пільгових інструментів міжнародного фінансування як ключового ресурсу зміцнення фінансової стабільності у період післявоєнної реновації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова І. О. Методичні засади оцінки системи антикризового управління підприємством. *Економічні науки. Серія : Економіка та менеджмент*. 2018. № 15. С. 6–13.
2. Азаренкова Г. М., Вепрецька С. О. Система забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку : збірник наукових праць*. 2024. № 4 (15). С. 32–42. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-4-03>
3. Азаренкова Г. М., Свередюк К. С., Омеляненко Д. О. Антикризове фінансове управління підприємствами в сучасних умовах. *Вісник Університету банківської справи*. 2018. № 3. С. 51–57.
4. Азаренкова Г., Тарабановський П., Головка О., Калініна К. Зарубіжний досвід корпоративної соціальної відповідальності. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2024. № 2 (52). С. 28–40. DOI: <https://doi.org/10.55643/ser.2.52.2024.561>
5. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект. *Економіка та управління підприємствами. Проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 76–80.
6. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98–104.
7. Баженова О., Банна О. The impact of the war effects on human social security in Ukraine. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2025. № 2 (227). С. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2025/227-2/1>
8. Базилінська О. Я., Панченко О. І. Фінансова стійкість у системі стратегічного управління підприємством. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-89-94>

9. Бакаляр Д. Г. Організація комплаєнс-контролю в управлінні податковими ризиками для забезпечення економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Економічні науки»*. 2022. № 2. С. 110–117. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-2-7897>
10. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства: підручник. Київ : Либідь, 2003. 384 с.
11. Барановський О. Визначення показників економічної безпеки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 8. С. 14–16.
12. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с.
13. Бардаш С. В., Петрук О. М. Ідентифікація фінансового потенціалу франчайзингової туристичної мережі: гносеологічний дискурс. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 1 (95). С. 69–75. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-1\(95\)-69-75](https://doi.org/10.26642/ema-2021-1(95)-69-75)
14. Білик М. Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 4 (83). С. 129–133.
15. Бланк І. О. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ : Ника-Центр, 2004. 784 с.
16. Бобиль В. В., Лавренюк Ю. С. Управлінський облік доходів та витрат за центрами відповідальності в умовах фінансової кризи. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.10>
17. Боденчук Л. Б., Лаврова І. А. Підвищення ефективності процесу реалізації стратегії підприємства шляхом інтеграції збалансованої системи показників в систему бюджетування. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 5. С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.32-6>
18. Боднарчук Т. Л. Зовнішньоторговельна політика як інструмент повоєнної відбудови: з досвіду країн-учасниць Плану Маршалла. *Історія*

народного господарства та економічної думки України. 2022. № 55. С. 117–141. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.117>

19. Бойчик І. М. Формування бізнес-моделі виробничо-торгівельного підприємства з урахуванням напрямів його стратегічного розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 16. С. 51–55.

20. Болгар Т. М., Вареник В. М., Міро З. С., Пестовська І. М. Інноваційні інформаційні технології у фінансовому управлінні. *Академічний огляд*. 2022. № 2. С. 98–110. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-578>

21. Болгар Т. М., Корчагіна Л. Ф. Розвиток науково-методичних підходів до організації ESG-активності підприємств. *Academy review*. 2024. № 1. С. 7-19. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-1-60-1>

22. Болгар Т. М., Корчагіна Л. Ф. Розробка науково-методичних засад недопущення ESG-мімікрії суб'єктами господарювання. *European vector of economic development*. 2023. № 2. С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32342/20745362-2023-2-35-1>

23. Бондаренко С. М. Детермінанти та інструментарій зміцнення фінансової безпеки підприємств України в умовах воєнного стану. *Проблеми та перспективи фінансового забезпечення відновлення економіки України : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 3–4 березня 2026 р.). Дніпро : ДДАЕУ, 2026. С. 10–12. URL: <https://www.dsau.dp.ua/ua/page/materiali-konferencj.html> (дата звернення: 10.03.2026).

24. Бондаренко С. М. Соціальна безпека працівників підприємства в умовах війни та повоєнного відновлення. *Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення : матеріали круглого столу* (м. Одеса, 28–30 червня 2023 р.). Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 11–12. URL: <https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2023/07/Матеріали-круглого-столу.pdf> (дата звернення: 15.08.2025).

25. Бондаренко С. М. Теоретичні аспекти дослідження фінансової безпеки підприємства та шляхи її забезпечення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-2-8569>

26. Бондаренко С. М. Фінансова безпека та стабільність підприємства: фактори впливу та механізми забезпечення. *Шевченківська весна 2025. Економіка України 2025: нові вектори розвитку в умовах глобальних трансформацій : матеріали XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Київ, 26–28 березня 2025 р.). Київ : КНУТШ, 2025. С. 292. URL: https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2025/06/ШВ-збірник_2025_фінал.pdf (дата звернення: 11.05.2025).

27. Бондаренко С. М. Фінансова безпека як ключовий чинник забезпечення фінансової стабільності підприємств України: особливості, виклики та напрями розвитку. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 22 травня 2025 р.). Київ : КНУТШ, 2025. С. 218–220. URL: <https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2025/06/Матеріали-конференції-ФСУ.pdf> (дата звернення: 21.06.2025).

28. Бондаренко С. М. Фінансова стабільність підприємств України в умовах війни та повоєнний період. *Шевченківська весна 2023. Повоєнне відновлення економіки України: проблеми та перспективи : матеріали XXI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Київ, 29–31 березня 2023 р.). Київ : КНУТШ, 2023. С. 354. URL: <https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2023/04/Збірник-Шевченківська-весна-2023.docx.pdf> (дата звернення: 29.04.2023).

29. Бондаренко С. М. Фінансова стабільність підприємств України у воєнний період: виклики та можливості. *Шевченківська весна 2024. Стратегії економічного зростання: погляд у майбутнє для України :*

матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 19–21 березня 2024 р.). Київ : КНУТШ, 2024. С. 42. URL: https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2024/04/Збірник-ШВ_2024.pdf (дата звернення: 20.04.2024).

30. Бондаренко С. М. Шляхи забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою підприємства. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 25–26 травня 2023 р.). Київ : КНУТШ, 2023. С. 85–86. URL: https://econom.knu.ua/wp-content/uploads/2023/07/Матеріали-конференції-_зміст.pdf (дата звернення: 11.08.2023).

31. Бондаренко С. М., Варналій З. С. Теоретичні засади дослідження сутності фінансової безпеки підприємства. *Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень : матеріали IX Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених* (м. Київ, 17–18 листопада 2022 р.). Київ : КНУТШ, 2022. С. 8–10. URL: https://www.researchgate.net/publication/368364691_2022_Zbirka_tez_Ob%27ednani_naukou (дата звернення: 11.12.2022).

32. Бровко Л. І., Сірко А. Ю., Крюкова Г. В. Економічна сутність антикризового управління підприємством. *Modern economics*. 2019. № 15. С. 36–40. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-05)

33. Бudyко О. В., Галатов Б. М. Корпоративна соціальна відповідальність як інструмент бізнес-стратегії розвитку підприємств. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 1. С. 49–57. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1\(6\).282985pp49-57](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss1(6).282985pp49-57)

34. Варналій З. С. Економічна безпекологія: сутність та особливості України в добу сучасних викликів та загроз: монографія. Київ : Знання України, 2025. 358 с.

35. Варналій З. С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія. Київ : Знання України, 2020. 423 с.

36. Варналій З. С. Зміцнення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану та повоєнний період. *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану : матеріали Міжн. науково-практ. інтернет-конференції* (м. Полтава, 9 червня 2022 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 103–104. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2022/srvzuvs/zbirnik_2022.pdf (дата звернення: 17.09.2023).

37. Варналій З. С., Андрєєв О. О. Фінансова безпека підприємства: сутність та формування системи забезпечення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Економічні науки»*. 2021. № 6. С. 95–100. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-6-7361>

38. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Концептуальні засади забезпечення фінансової стабільності та фінансової безпеки підприємств України: виклики воєнного стану та пріоритети відновлення. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2026. № 3 (1). С. 68–75. DOI: [https://doi.org/10.60022/3\(1\)-9S](https://doi.org/10.60022/3(1)-9S)

39. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету*. 2023. № 56. С. 106–113. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-106-113>

40. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова безпека підприємств України як чинник забезпечення їх фінансової стабільності. *Економіка і регіон*. 2022. № 4 (87). С. 301–307. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.4\(87\).2812](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.4(87).2812)

41. Варналій З. С., Бондаренко С. М. Фінансова стабільність підприємств України в умовах війни: виклики та реалії забезпечення. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 23 травня 2024 р.). Київ : КНУТШ, 2024. С. 33–35. URL:

<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/43924/163310.pdf> (дата звернення: 14.10.2024).

42. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко С. О. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.

43. Варналій З. С., Мехед А. М. Теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. № 32. С. 203–211.

44. Варналій З. С., Чеберяко О. В., Микитюк О. П., Бондаренко С. М. Актуалітети фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнний час. *Academy review. Економіка та підприємництво*. 2024. № 1 (60). С. 123–140. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-1-60-9>

45. Василик О. Д. Теорія фінансів. Київ : НЮС, 2000. 416 с.

46. Висоцька І. Б., Комаричина В. В. Оптимізація структури капіталу підприємства з метою підвищення його фінансової безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 23. С. 224–230.

47. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

48. Войнаренко М., Яременко О. Управління економічною безпекою підприємств на основі оцінки відхилень порогових показників. *Економіст*. 2008. № 12. С. 60–63.

49. Войтенко Г. В., Кондратюк М. Ф. Фінансова безпека підприємства та її роль у системі антикризового управління. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2014. № 2 (3). С. 46–50.

50. Воробйова О. І. Фінансова безпека на мікро- та макрорівнях. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2012. № 2. С. 6–10.

51. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89–93. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>
52. Гайдуков М. О., Шуміло О. С. Визначення суті поняття «фінансова безпека підприємства» та загроз для неї. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 87–93. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-87-93>
53. Галачинська Т., Рзаєва Т. Г., Рзаєв Г. І. Фінансові ресурси підприємства: теоретичні підходи та напрями аналізу. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 3. С. 25–28. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-282-3-5>
54. Гарькава В. Ф. Економічна безпека регіонів України. *Економіка України*. 2022. № 2. С. 37–49. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.02.037>
55. Головка О. Г., Третяк Н. М., Орехова К. В. Доцільність впровадження фінансового контролю на підприємстві. *Social economics: Finance*. 2023. № 66. С. 49–59. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-6606>
56. Головка О., Орехова К., Пішта А. Стратегія підвищення інвестиційної привабливості підприємства через міжнародну експансію. *Economics and law*. 2025. № 76 (1). С. 87–97. DOI: <https://doi.org/10.26565/27864995-2024-3-09>
57. Гордієнко Н. С., Славкова А. А. Політика управління державним боргом в Україні та її ефективність. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. № 4 (84). С. 163–175. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-4-9838>
58. Горовий Д. А., Івахненко А. В. Оцінка ризику інноваційності підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Економічні науки*. 2023. № 6. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.6.38>

59. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219–223.
60. Гриценко А. А. Стратегічне планування зовнішньої політики як складова системи національної безпеки. *Політикус*. 2022. № 1. С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.24195/24149616.2022-1.6>
61. Гриценко Л. Л., Деркач Л. С. Особливості формування та управління капіталом підприємства в умовах економічної нестабільності. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2022. № 4. С. 302–311. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2022.4-33>
62. Гриценко Л., Дехтяр Н., Пігуль Н., Дейнека О., Деркач Л., Чепурко В. Удосконалення методики комплексної оцінки фінансового стану підприємства: розрахунок інтегрального показника. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. № 5 (52). С. 173–189. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4134>
63. Гриценко Л., Захаркіна Л., Захаркін О., Новіков В., Чухно Р. Вплив цифрових трансформацій на транспарентність фінансово-економічних відносин та фінансову безпеку України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 3. С. 167–175. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3767>
64. Давиденко Н. М., Гордей О. Д., Новицька О. В. Фінансовий менеджмент на підприємстві в умовах сучасних викликів. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2025. № 2 (79). С. 313–318. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.79-51>
65. Давиденко Н., Олійник Л., Орологопуло К. Прогнозування банкрутства аграрних підприємств у сучасних умовах. *Економіка і управління бізнесом*. 2022. № 4. С. 42–53. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics13\(4\).2022.36-45](https://doi.org/10.31548/economics13(4).2022.36-45)

66. Давидюк Т. В. Підвищення фінансової складової економічної безпеки через розвиток обліково-аналітичного інформаційного забезпечення діяльності підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2013. № 42. С. 171–179.
67. Давидюк Т. В. Фінансово-економічна безпека або фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. № 1. С. 39–52.
68. Дацків Р. М. Економічна безпека у глобальному вимірі. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 7 (37). С. 143–153.
69. Демчук Н. І., Сірко А. Ю., Рондова М. А. Теоретико-методичні підходи до формування ефективної системи антикризового управління підприємством. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 3 (1). С. 199–205. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-3-29>
70. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.61>
71. Державна служба статистики України: офіційний веб-ресурс. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.12.2025).
72. Джабраїлов Р. А., Гудіма Т. С. Фінансова безпека як ключовий фактор забезпечення здійснення сталої грошово-кредитної політики держави. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2020. С. 41–48. DOI: <https://doi.org/10.32837/npuola.v26i0.659>
73. Долгова Л. І. Корпоративна соціальна відповідальність: сучасні світові тренди. *Ефективна економіка*. 2023. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.33>
74. Доценко І. О., Матвійчук Л. О. Модель оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2021. № 2. С. 6–11. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2021-2-1>

75. Дудка О. Й. Формування та оцінка інтегрованих маркетингових комунікацій на основі збалансованої системи показників. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 1 (1). С. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-15>
76. Дяченко В. В. Фінансова конкурентоспроможність як складова фінансової безпеки підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (2). С. 1120–1123.
77. Емельянов О. Ю. Оцінювання чинників, які впливають на вибір підприємствами стратегій інноваційного розвитку. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»*. 2024. С. 18–20. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1891> (дата звернення: 24.11.2024).
78. Живко З. Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2014. № 3 (44). С. 37–42.
79. Жукевич С. М., Рожелюк В. М. Фінансова стійкість підприємства в контексті сталого розвитку України. *Світ фінансів*. 2018. № 4. С. 75–85.
80. Журавльова І. В. Методологія оцінювання фінансового потенціалу підприємств в умовах інтелектуалізації економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. С. 77–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-77>
81. Журавльова І. В. Невизначеність в контексті формування фінансової стратегії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2024. № 3. С. 50–57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/74-3-8>
82. Журавльова І. В. Парадигма фінансової стратегії в умовах невизначеності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. С. 137–145. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-137>

83. Заболотний Г. М., Кулініч Т. В., Самошкіна І. Д., Жук Р. І. Фінансова автономія в удосконаленні товарної політики інноваційно орієнтованого підприємства за безпекового управління змінами в кризових умовах господарювання, розвитку фінансової діяльності та публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 23. С. 86–91. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.23.86>
84. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2007. 1072 с.
85. Заїчко І. В. Фінансова стійкість підприємств як інструмент реалізації фінансової безпеки. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (2). С. 651–656. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-137>
86. Запорожець О. І. Міжнародні сучасні аспекти безпеки життєдіяльності людини. *Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика: матеріали II наук.-метод. конф.* Київ : НАУ, 2003. С. 3–8.
87. Захаркін О. О., Захаркіна Л. С., Білоус Ю. Г., Головата В. О. Аналіз впливу пандемічної кризи COVID-19 на фінансову безпеку бізнесу в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 21–28. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.4-03>
88. Заярна Н. М., Заник С. С., Нечесанов М. Ю. Роль збалансованої системи показників результативності діяльності в системі антикризового управління підприємством. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1159–1163.
89. Зварич Р., Гомотюк В., Рівіліс І., Дейнека Ю. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент міжнародного корпоративного менеджменту в умовах кризи. *Вісник економіки*. 2022. № 2. С. 142–156. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.142>
90. Зінченко С. В. Промислова політика і ГМК: світовий досвід для України. *GMK Center*. 2019. URL: <https://gmk.center/wp-content/uploads/2019/04/Promislova-politika-i-GMK-svitovij-dosvid-dlya-Ukraini-1.pdf> (дата звернення: 24.03.2024).

91. Зюскін А. Цифровізація бізнес-процесів малого бізнесу як фактор зростання його конкурентоспроможності. *Економіка і управління*. 2022. № 28 (5). С. 452–461.
92. Іванієнко В. В., Шипова Д. А. Корпоративна соціальна відповідальність міжнародного підприємництва. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. № 1. С. 3–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.34-1>
93. Іванов Ю. Б. Фінансова безпека підприємства та податкове планування. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2024. № 9 (2). С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-9-10269>
94. Камінський А. Б. Проблемні аспекти формування кадрового потенціалу аграрних підприємств у період повоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2025. № 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-66>
95. Карпушенко М. Ю., Карпушенко О. О. Теоретико-методологічні аспекти формування системи комплаєнс-контролю. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2023. № 1. С. 132–142. DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.23.132>
96. Каткова Н. В., Мурашко І. С. Реалізація механізму стійкого розвитку підприємства з використанням збалансованої системи показників. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.88>
97. Керанчук Т. Л. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки. *Економіка України*. 2000. № 1. С. 83–87.
98. Кіналь Н. М., Славкова А. А. Фінансове регулювання сфери культури в Україні. *Фінанси України*. 2025. № 10. С. 118–132. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.10.118>

99. Кіпа М. О. Дослідження теоретичних аспектів фінансової безпеки підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 10. С. 31–33.
100. Коваленко В. В., Гагауз В. М. Ризики в оцінці бізнесу в епоху циклічності фінансово-економічних криз. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 9. С. 33–42. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2021-9-10-286-287-33-42>
101. Коваленко Д. І., Балига Т. С. Фінансова стабільність підприємства: сутність та оцінка. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2018. № 11. С. 82–88.
102. Ковальчук В. Г., Черкашина А. О. Антикризисний фінансовий менеджмент на сучасних підприємствах. *Економіка та право*. 2020. № 1. С. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.01.080>
103. Козинець І. Г., Берднік С. С. Співвідношення понять «фінанси» та «фінансові ресурси». *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 112–116. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.20>
104. Козюк В. В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності: монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2009. 728 с.
105. Коломієць Г. М., Синілова О. М. Інфляційне таргетування та фінансова стабільність: компаративний аналіз заходів в Україні та Польщі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 8. С. 21–28.
106. Копилук О. І., Тимчишин Ю. В., Музичка О. М. Фінансова стійкість у системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 81–87. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-81-87>
107. Копча Ю. Ю. Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 2 (1). С. 162–167. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-2-25>

108. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>

109. Котковський В. Р., Самородов Б. В., Чхеайло А. А. Управління корпоративними процесами в умовах невизначеності: гнучка стратегія бізнесу як спосіб адаптації до кризових явищ. *Бізнес-навігатор*. 2024. № 3 (76). С. 417–424. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.76-69>

110. Котковський В., Самородов Б., Чхеайло А. Управління людськими ресурсами в умовах війни: мотивація, шляхи і способи ефективного застосування особистісного потенціалу. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3 (50). С. 228–235. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-34>

111. Коць Д. В. Фінансова безпека підприємства: теоретичні аспекти забезпечення. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.60>

112. Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. Проблеми теорії та практики*. 2008. № 1. С. 86–97.

113. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 14–19.

114. Крупка І. М. Особливості розвитку фінансового ринку України в умовах глобалізаційних процесів. *Національні фінансові системи в умовах глобалізації : монографія*. За ред. І. О. Лютого. Івано-Франківськ : Галицька Академія, 2008. 300 с.

115. Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2012. № 6. С. 168–175.

116. Крупка М. І., Ванькович Д. В., Демчишак Н. Б. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 404 с.

117. Кузенко Т. Б., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2007. № 12 (1). С. 27–29.

118. Купира М. І., Іванісік С. В. Фінансова безпека підприємства: вектор менеджменту. *Економічний форум*. 2021. № 4. С. 79–84.

119. Курков М. С. Модель системи управління фінансами підприємств засобами штучного інтелекту. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 52 (2). С. 147–153. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.52-44>

120. Кучеренко К. В. Фінансова стійкість як чинник та індикатор економічної безпеки промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 7 (2). С. 44–46.

121. Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 127–130.

122. Лагодієнко О. В. Впровадження корпоративних практик ESG: міжнародний досвід. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 109–115. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.193.109-115>

123. Лозова О. В. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник формування позитивного іміджу та ділової репутації компанії. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3. С. 118–127. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.118

124. Лотоцький М. Я. Оцінювання процесів формування та функціонування капіталу в аспекті фінансової безпеки підприємства. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 1. С. 113–125.

125. Люльов О. В., Боженко В. В., Золковер А. О. Макроекономічна стабільність: методика оцінювання. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 4. С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-7>
126. Люльов О. В., Решетняк Я. В. Вплив соціальної безпеки на економічне зростання країни: аналіз панельних даних. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2020. № 2. С. 181–186. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.2-20>
127. Лютий І. О. Новітні тенденції розвитку фінансової системи держави. *Фінанси України*. 2004. № 5. С. 24–29.
128. Лютий І. О., Боринець С. Я., Варналій З. С. Фінанси: підручник. За ред. І. О. Лютого. Київ : Ліра-К, 2017. 728 с.
129. Лютий І. О., Медведкова Н. С. Сучасна парадигма фінансової політики держави та особливості її реалізації в умовах війни на території України. *Фінанси України*. 2023. № 6. С. 61–74. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.06.061>
130. Лютий І. О., Мороз П. А. Суперечності процесів фінансiалiзацiї та їх вплив на економічне зростання в Україні. *Економіка України*. 2014. № 4. С. 29–39.
131. Лютий І. О., Носова Є.А. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни: загрози та шляхи зміцнення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2026. № 2. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2026-2-11997>
132. Лютий І. О., Рожко О. Д., Плешакова Н. А. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва України в умовах війни. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2023. № 3. С. 1–14. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.11>

133. Майборода О. В., Хлопкова С. Ю. Оптимізація структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.92>
134. Мандзіновська Х. О., Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Мельников О. В. Фінансова безпека машинобудівного підприємства: методичні засади формування та забезпечення : монографія. Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. 238 с.
135. Марина А. С., Єланська Н. О., Петренко М. А. Фінансова санація в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 2. С. 118–122.
136. Марова С. Ф. Управління безпекою життєдіяльності: монографія. Донецьк : Вебер, 2009. 344 с.
137. Марушко Н. С. Фінансова безпека підприємства в системі залучення капіталу. *Науковий вісник ЛДУВС. Серія економічна*. 2009. № 2. С. 2–10.
138. Марченко В. М., Усик О. В. Фінансова безпека суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.4.48>
139. Марченко О. М. Концептуальні засади управління фінансовою безпекою підприємства. *Вісник львівського університету*. 2003. № 32. С. 104–110.
140. Мельник С. І. Основні чинники впливу на фінансову стабільність у контексті управління фінансовою безпекою підприємства. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 5 (73). С. 92–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-5-37>
141. Мельник С. І. Сутнісна характеристика поняття «фінансова безпека підприємства». *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 234–239.

142. Мельник С. І. Теоретичні основи фінансової безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 23. С. 276–281.
143. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів : Растр-7, 2020. 384 с.
144. Мельник С. І. Фінансова безпека підприємства: сутність та сучасні проблеми забезпечення. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 1 (2). С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-1-23>
145. Михаліцька Н. Я. Фінансова безпека підприємств та її індикатори. *Науковий вісник ЛДУВС. Серія економічна*. 2012. № 1. С. 67–72.
146. Міньковська А. В. Теоретичні аспекти формування стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 4 (26). С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.15276/EJ.04.2023.3>
147. Міщенко В. А., Шевченко М. М., Сітак І. Л., Орехова К. В., Яворський С. В. Теоретичні основи забезпечення економічної стійкості підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць*. 2019. № 30. С. 121–127. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179521>
148. Міщук Є. В. Соціальна відповідальність в управлінні персоналом у публічному секторі в контексті євроінтеграції. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4. С. 1240–1251. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1240-1251](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1240-1251)
149. Могиліна Л. А. Доцільність і особливості застосування теорії ігор при управлінні фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 2 (22). С. 254–261.
150. Мороз Н. В., Блага О. В. Фінансова стійкість промислових підприємств України. *Наукові записки Національного університету*

«Острозька академія». Серія «Економіка». 2023. № 28 (56). С. 96–101. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2023-28\(56\)-96-101](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2023-28(56)-96-101)

151. Мулик Я. І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. 2013. № 3 (80). С. 195–206.

152. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: монографія. Київ : Вид-во НІСД при Президентові України, 1999. 457 с.

153. Мушнікова С. А. Збалансована система показників оцінки рівня безпеки розвитку металургійних підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 170–181.

154. Ничипорчук Т. О., Коваленко Д. І. Фінансова безпека підприємства: теоретико-методичні аспекти. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2021. № 12 (1). С. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-12-7771>

155. Нікіфорова П. О., Куперівська С. С. Сутність та значення фінансової безпеки страхової компанії. *Фінанси України*. 2006. № 5. С. 86–90.

156. Олійник Л. В. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 118–124.

157. Олійник О. В., Виговська Н. Г., Полчанов А. Ю., Петрук А. О. Фінансовий контролінг як інноваційна технологія корпоративного управління. *Ефективна економіка*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.1.17>

158. Омелянович Л. О., Долматова Г. Є. Економічна безпека торговельного підприємства: монографія. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 195 с.

159. Онісіфорова В. Ю., Болотова Т. М. Алгоритм реалізації та заходи антикризового управління підприємством. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 2. С. 119–127. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2020.25.0.119>

160. Опарін В. М. Модернізація фінансової інфраструктури як основа забезпечення стабільності національної економіки. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. С. 1–6.
161. Орехова К. В., Гнип Н. О. Оптимізаційне моделювання підвищення фінансової безпеки машинобудівних підприємств. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2021. № 65. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.65-15>
162. Орехова К. В., Головка О. Г., Христофорова О. М., Єфименко М. О. Особливості забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах пандемії Covid-19. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2022. № 102. С. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-02>
163. Островська О. А., Юркевич О. М., Жмуд А. П., Колякіна О. М. Фінансова діагностика компаній в умовах військової агресії: проблеми та шляхи вирішення. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 1. С. 87–95. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10837491>
164. Панченко В. А. Фінансова безпека господарської діяльності підприємства. *Фінансові дослідження*. 2019. № 2.
165. Пархоменко Ю. В. Регулювання криптоактивів як виклик розвитку фінансового регулювання на глобальному рівні. *Наукові праці НДФІ*. 2021. № 3. С. 47–57. DOI: <https://doi.org/10.33763/npndfi2021.03.047>
166. Петренко Л. М., Бегун А. В., Грюков П. О. Ігрова модель формування фінансової безпеки підприємства. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2012. № 86. С. 68–80.
167. Пластун О. Л. Якісні методи діагностики в системі фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Української академії банківської справи*. 2007. № 1 (22). С. 40–44.

168. Погореленко Н. П. Інструментарій забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *Соціальна економіка*. 2020. № 59. С. 84–104. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2020-59-10>
169. Пойда-Носик Н. Н. Сутність фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та її роль в забезпеченні національної економічної безпеки. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 1 (55). С. 340–342.
170. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 528 с.
171. Поліщук М. П., Михайленко П. П. Основи підприємницької діяльності: навч. посібник. Житомир : ЖІТІ, 2008. 172 с.
172. Полторак А. С. Фінансовий механізм антикризового управління промисловим підприємством. *Modern economics*. 2017. № 5. С. 81–88.
173. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. № 1 (53). С. 77–80.
174. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12.12.2019 № 377-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20> (дата звернення: 10.03.2025).
175. Пшик Б. І. Державна фінансова підтримка малого підприємництва України в умовах війни як фактор зміцнення його фінансової безпеки. *Агросвіт*. 2024. № 1. С. 11–21. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.1.11>
176. Пшик Б. І. Деякі аспекти моніторингу ESG-активності підприємств. *Агросвіт*. 2024. № 14. С. 12–20. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.14.12>
177. Пшик Б. І. Інформаційна прозорість крізь призму ESG-принципів як сучасний імператив залучення інвестицій у розвиток компаній. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.14>

178. Пшик Б. І. Особливості забезпечення фінансової безпеки малого підприємництва в умовах воєнного стану в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.3>
179. П'ятницька Г. Т., Найдюк В. С. Фінансова стійкість як базис для визначення стратегічного вектору інноваційного розвитку підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 4. С. 7–16.
180. Рак Р. В., Делас В. А., Носова Є. А., Яфінович О. Б. Формування фінансової політики підприємства з урахуванням ESG-критеріїв. *Актуальні питання економічних наук*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15227666>
181. Рачинський О. В. Дефініція наукових поглядів щодо поняття «фінансова стійкість підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 226–229. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2019-268-2-226-229>
182. Реверчук Н. Й. Кадрова безпека та методологія управління нею. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2009. № 1 (4). С. 159–163.
183. Рекуненко І. І., Кобушко Я. В., Рибальченко С. М., Марин М. Розроблення стратегії управління промислового підприємства на основі збалансованої системи показників. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2021. № 2. С. 221–227. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.2-26>
184. Рета М. В., Іванова А. О. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. 2013. № 21. С. 29–37.
185. Рзаєва Т. Г., Балабанюк Д. В. Фінансова безпека держави та підприємства: основи формування аналітичних ознак дослідження. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С. 246–250. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2018-260-4-246-250>

186. Рзаєва Т. Г., Бондар Г. А. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2 (2). С. 246–251.

187. Родіонов О. В., Онікієнко О. В., Родіонов С. О. Консалтинг як інструмент розвитку потенціалу і безпеки підприємства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. № 171. С. 74–83.

188. Романишин М. І. Фінансові кризи та кризові явища як загроза економічній стабільності підприємств. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2020. № 2. С. 123–130.

189. Рудик Н. В., Славкова А. А. Партнерство держави та суб'єктів господарювання в контексті непрямого оподаткування. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.34>

190. Савченко М. В., Шкурєнко О. В. Фінансова стійкість як передумова розвитку міжнародного бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 96–104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-10-96-104>

191. Самусевич Я. В., Височина А. В. Оцінювання потенціалу мультиплексивного впливу структури екологічних податків на національну безпеку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. № 43. С. 191–196. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-43-32>

192. Самусевич Я. В., Теницька І. А., Новикова Д. А. Екологічний контроль, моніторинг та аудит: нормативно-правове забезпечення та механізм реалізації в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2. С. 196–202. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-28>

193. Серікова О. М. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни в Україні: національний і глобальний виміри. *Бізнес Інформ*. 2022. № 6. С. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-94-100>

194. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Національна безпека України: теорія і практика: навч. посіб. Київ : Кондор, 2007. 616 с.
195. Ситник Н. С., Половко Д. В. Фінансова безпека підприємства в умовах війни: цілі, пріоритети й шляхи забезпечення. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 6 (91). DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06
196. Собко О. М. Соціальна відповідальність бізнесу та розвиток підприємництва в Україні в умовах війни. *European scientific journal of economic and financial innovation*. 2024. № 1. С. 308–317. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0130>
197. Соболев В. М., Соболева М. В. Поведінкові засади розгортання кризових явищ у сучасній світовій економіці. *Проблеми економіки*. 2021. № 4. С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-4-157-162>
198. Сова О. Ю., Морозов Є. Ю. Сучасна парадигма антикризового управління підприємством. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. № 2 (2). С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-45>
199. Сосновська О. О., Міняйленко І. В. Фінансові потоки підприємства та напрями їх оптимізації. *Modern economics*. 2019. № 17. С. 218–225. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-35](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-35)
200. Стащук О. В. Загрози фінансово-економічній безпеці підприємств мережових структур в умовах невизначеності. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 215–221. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-33>
201. Стащук О. В. Фінансова безпека акціонерних товариств: історико-аналітичний аспект. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3. С. 134–141.
202. Стащук О. В., Чиж Ю. Зелені фінанси: сутність, інструменти інвестування та роль у сталому розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 1. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.16-20>

203. Стащук О., Шостак Л., Булик Д. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. С. 214–220. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-29>

204. Стоянець Н. В., Ткаченко В. В. Корпоративна соціальна відповідальність та прибутковість компаній: концепція модерувальної функції репутації фірми та доступу до капіталу. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2023. № 1. С. 46–51. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2023.1.9>

205. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 9. С. 140–148.

206. Султанов Д. Р., Балдик Д. О. Фінансова стабільність як головна умова стійкого розвитку підприємства. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. № 25. С. 231–232.

207. Татар М. С., Гребенікова О. В. Система оцінювання фінансової стійкості суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 4 (71). С. 20–32. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.04

208. Терещенко О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка України*. 2003. № 8. С. 38–44.

209. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.

210. Терещенко О. О., Макаренко Т. Ю. Концептуальні підходи до визначення залишкового прибутку підприємства. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 104–115.

211. Терещенко О. О., Павловський С. В. До питання щодо удосконалення фінансового механізму антикризового управління підприємством. *Фінанси України*. 2016. № 6. С. 108–122.

212. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. *Фінанси України*. 2010. № 6. С. 104–122.

213. Турило А. А., Голобородько Т. В., Буркова Л. А. Етичне лідерство та корпоративна соціальна відповідальність у забезпеченні досягнення цілей сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.5>

214. Турило А. М., Турило А. А., Короленко С. М. Фінанси підприємства та їх місце в його інвестиційно-витратній діяльності. *Вісник Криворізького національного університету*. 2019. № 49. С. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.31721/2306-5451-2019-1-49-64-69>

215. Тютченко С. М. Модель організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю як інструменту підвищення його безпеки. *Бізнес Інформ*. 2021. № 3. С. 201–206. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-201-206>

216. Усатенко О. В. Гармонізація звітності українських підприємств зі стандартами ESRS як інструмент досягнення цілей сталого розвитку України. *Бізнес Інформ*. 2025. № 1. С. 26–33. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-26-33>

217. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в умовах війни та повоєнного відновлення (науково-експертна та соціологічна оцінка): монографія. За ред. З. С. Варналія, Г. Ш. Катамадзе. Київ : КМ-Букс, 2023. 248 с.

218. Франчук В. І. Теоретико-методологічні та управлінські засади розвитку безпекового середовища. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 63–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-2-8>

219. Халімон Т. М. Вплив фінансових чинників на підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Фінанси та оподаткування*. 2017. № 2. С. 127–132.

220. Халіна О. В., Штангрет А. М., Сухомлин Л. В., Мельников О. В. Теоретико-методичні засади формування організаційного забезпечення

управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: монографія. Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. 220 с.

221. Химич І. Г., Винник Т. М., Константюк Н. І., Тимошик Н. С., Юрик Н. Є. Фінансова безпека підприємства як антикризовий метод управління. *Modern economics*. 2021. № 25. С. 153–159. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-24](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-24)

222. Чемчикаленко Р. А., Сукрушева Г. О., Ткаченко А. Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 27. С. 350–354.

223. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 649–655.

224. Череп А. В., Каткова Н. В. Хеджування екологічних ризиків підприємницької діяльності: міжнародна практика. *Економіка і управління*. 2020. № 2. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.36919/2312-7812.2.2020.30>

225. Череп А. В., Лещенко А. А. Сутнісні характеристики відновлення країн світу після збройних конфліктів. *Проблеми економіки*. 2022. № 4. С. 25–34. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-4-25-34>

226. Череп А. В., Сарбей Л. С. Цифровізація як інструмент відбудови економіки України в повоєнний період. *Молодий вчений*. 2023. № 12. С. 184–188. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-12-124-4>

227. Череп А. В., Томарева-Патлахова В. В., Кабанова О. О. Формування ефективної системи управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6 (2). С. 280–286. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-46>

228. Череп А. В., Череп О. Г., Огренич Ю. О. Удосконалення науково-методичного підходу до оцінки впливу факторів на використання механізму формування стратегії антикризового управління операційною діяльністю промислових підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії*

та практики. 2022. № 1. С. 134–144. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3681>

229. Чібісова І. В., Івашина Є. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. 2012. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/347> (дата звернення: 12.05.2025).

230. Чопко Н. А., Жук О. Г. Система управління фінансовою безпекою підприємства. *Вісник Львівського університету*. 2018. № 40. С. 320–322.

231. Чотири роки великої війни: як працює бізнес в Україні. *Європейська Бізнес Асоціація (ЕБА)*. 2026. URL: <https://eba.com.ua/chotyry-roky-velykoyi-vijny-yak-pratsyuye-biznes-v-ukrayini/> (дата звернення: 24.02.2026).

232. Швиданенко Г. О., Швиданенко О. О. Імпакт-бізнес: реалії та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-50>

233. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA5). *World Bank*. 2026. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf> (дата звернення: 24.02.2026).

234. Шевченко Л. С. Асиметрична конкуренція: гра за новими правилами. *Економічна теорія та право*. 2021. № 1 (44). С. 66–84. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2021-44-1-66>

235. Шемшученко Ю. С., Бабкін В. Д., Горбатенко В. П. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

236. Шпак Н., Пирог О., Романишин М. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України: монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 287 с.

237. Штиршов О. М. Корпоративна та соціальна відповідальність як управлінська концепція у працях зарубіжних дослідників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 19. С. 137–142. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.19.137>

238. Шуміло О. С., Савченко К. В. Взаємозв'язок категорій «фінансова безпека підприємства» і «фінансова стійкість підприємства». *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. № 2 (2). С. 38–42.

239. Шушкова Ю. В. Фінансова стабільність національної економіки: сутність та цільові орієнтири посилення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 2 (1). С. 29–34.

240. Юрій С. І., Федосов В. М. Фінанси: підручник. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Знання, 2012. 687 с.

241. Юхман Я. В. Збалансована система показників оцінювання адаптивного потенціалу промислових підприємств. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2020. № 12. С. 233–239. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-12-23>

242. Янчарський В. О., Рудик Н. В., Бороденко Н. М., Славкова А. А. Авторизовані економічні оператори та їх значення для зовнішньоекономічної діяльності країни. *Бізнес-навігатор*. 2026. № 1 (84). С. 578–586. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.84-89>

243. Яструбецька Л. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в Україні в умовах гібридних загроз: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 370 с.

244. Bazhenova O., Varnalii Z., Chebryako O., Mykytiuk O. External shocks and human social security system: evidence from Ukraine. *Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці*. 2024. № 13. С. 3–24. DOI: <https://doi.org/10.33111/nfmte.2024.003>

245. Blakyta G., Ganushchak T. Enterprise financial security as a component of the economic security of the state. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. № 15. P. 248–256.

246. Boyko A., Zimbrow A., Mynenko S., Chen Y. Anti-money laundering in the digital economy: institutional, financial, and educational channels. *Virtual Economics*. 2024. № 7. P. 82–97. DOI: [https://doi.org/10.34021/ve.2024.07.03\(4\)](https://doi.org/10.34021/ve.2024.07.03(4))

247. Brown L. M. Financial compliance in the age of digital transactions. *Journal of Financial Regulation and Compliance*. 2020. № 27. P. 102–118.

248. Crockett A. Why is financial stability a goal of public policy? Maintaining financial stability in a global economy: symposium proceedings. *Federal Reserve Bank of Kansas City*. 1997. Issue Q IV. P. 5–22.

249. Davis E. A Typology of financial instability. *Oesterreichische Nationalbank (Central Bank of Austria), Financial Stability Report*. 2001. № 2. P. 92–110.

250. Davydenko N., Wasilewska N., Titenko Z., Wasilewski M. Modeling of innovation and investment development of enterprises in the context of ensuring their financial security. *Economics and Environment*. 2024. № 2 (89). P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.34659/eis.2024.89.2.775>

251. Davydenko N., Wasilewska N., Titenko Z., Wasilewski M. Substantiation of the risk neutralization mechanism in the financial security management of agricultural enterprises. *Sustainability*. 2024. № 16 (3). DOI: <https://doi.org/10.3390/su16031159>

252. Delas V., Nosova E., Yafinovich O. Financial security of enterprises. *Procedia Economics and Finance*. №27. 2015. P. 248–266. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00998-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00998-3)

253. Evans O. Macroprudential indicators of financial system soundness. *Washington DC : International Monetary Fund*, 2000. P. 49–50.

254. Ghazouani T. Investigating the effects of environmental taxes on economic growth: evidence from empirical analysis in European countries.

Environmental Economics. 2021. № 12. P. 1–13. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/ee.12\(1\).2021.01](https://dx.doi.org/10.21511/ee.12(1).2021.01)

255. Golovko O., Oriekhova K. Adapting international social responsibility experience to Ukrainian content. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development*. 2024. № 14. P. 101–110. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-3-09>

256. Hariyani E., Aswar Kh., Wiguna M., Ermawati E., Anisma Y. Factors influencing financial statement disclosure: empirical evidence from Indonesia. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. № 19. P. 230–237. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.20](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.20)

257. Hrytsenko L., Boiarko I., Tverezovska O., Polcyn J., Miskiewicz R. Risk-management of public-private partnership projects. *Marketing and management of innovations*. 2021. № 2. P. 155–165. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2021.2-13>

258. Ivakhnenko A. V., Gorovyi D. A. Application of innovative business models in innovation management at enterprises in risk conditions. *Scientific bulletin of the Odessa national economic university*. 2020. № 3. P. 103–110. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2020-3-4-276-277-103-110>

259. Iyoha A., Imas O., Ohiokha G., Umoru D., Akhor S. O., Igele G. A. Target capital structure for managerial decision making: dynamics and determinants. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. № 19. P. 322–334. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(3\).2022.27](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(3).2022.27)

260. Kocenda E., Iwasaki I. Corporate survival in emerging european markets: Impacts of the COVID-19 pandemic and the Russo-Ukrainian war. *Economic Systems*. 2025. № 49. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2025.101332>

261. Koliada T., Prozorov Yu. Strengthening financial security through renewal of institutional protection of budgetary and banking components. *Acta*

Academiae Beregsasiensis. Economics. 2025. № 10. P. 379–392. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-379-392>

262. Kotsantonis S., Pinney C., Serafeim G. ESG integration in investment management: myths and realities. *Journal of Applied Corporate Finance*. 2016. № 28 (2). P. 10–16.

263. Kozlovskiy S., Petrunenko I., Mazur H., Butenko V., Ivanyuta N. Assessing the probability of bankruptcy when investing in cryptocurrency. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. № 19. P. 312–321. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(3\).2022.26](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(3).2022.26)

264. Krysovatiy A., Vasylyshyn O. Innovation in the development of socio-economic systems: microeconomic, macroeconomic, and mesoeconomic levels: monograph. Riga : Baltija Publishing, 2016. 324 p.

265. Mansouri A., Nazari A., Ramazani M. A comparison of artificial neural network model and logistics regression in prediction of companies' bankruptcy (A case study of Tehran stock exchange). *International Journal of Advanced Computer Research*. 2016. № 6. P. 81–92.

266. Maslygan O. O., Kulinich T. V., Soima S. Cascading of the balanced scorecard of the financial potential of a production enterprise. *Investments: practice and experience*. 2022. № 23. C. 11–18.

267. Mykhalchenko H., Zhuravlova I., Zhalinska I., Saienko V., Ovander N. Digital tools for anti-crisis management of enterprises: the Ukrainian case. *Amazonia Investiga*. 2023. № 12 (64). P. 291–299. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.30>

268. Nguyen H. P. Compliance regulations in cash-intensive sectors. *Asia-Pacific Financial Studies*. 2023. № 15. P. 45–63. DOI: <https://dx.doi.org/10.1177/APFS2023.001>

269. Pisera S., Chiaramonte L., Paltrinieri A., Pichler F. Firm systematic risk after the Russia–Ukraine invasion. *Finance Research Letters*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.105489>

270. Savitri E., Gumanti T., Syahza A., Abdulla H. The market value of equity of manufacturing companies during the COVID-19 pandemic. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18. P. 1–11. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(4\).2021.01](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(4).2021.01)

271. Shapoval Y. Relationship between financial innovation, financial depth, and economic growth. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18. P. 203–212. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.18\(4\).2021.18](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.18(4).2021.18)

272. Shkolnyk I. O., Dekhtiar N. A. The current trends in the development of the labor market in the EU and in Ukraine in the context of military challenges. *Business Inform*. 2025. № 2. P. 343–350. DOI: <https://dx.doi.org/10.32983/22224459-2025-2-343-350>

273. Shkolnyk I. O., Libov E. V. Transparency of financial activities of enterprises: the assessment methodology. *Business Inform*. 2025. № 1. P. 285–292. DOI: <https://dx.doi.org/10.32983/2222-4459-2025-1-285-292>

274. Shkolnyk I. O., Mentel U., Bukhtiarova A. H., Dushak M. The trajectories of companies' financial architecture in the real economy. *Investment Management and Financial Innovations*. 2020. № 17. P. 119–133. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.17\(1\).2020.11](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.17(1).2020.11)

275. Shkolnyk I., Frolov S., Orlov V., Datsenko V., Kozmenko Y. The impact of financial digitalization on ensuring the economic security of a country at war: New measurement vectors. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. № 19. P. 119–138. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(3\).2022.11](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(3).2022.11)

276. Shkolnyk I., Kozmenko S., Polach J., Wolanin E. State financial security: comprehensive analysis of its impact factors. *Journal of International Studies*. 2020. № 13. P. 291–309.

277. Shkolnyk I., Pisula T., Loboda L., Nebaba N. Financial crisis of real sector enterprises: an integral assessment. *Investment Management and Financial*

Innovations. 2019. № 16 (4). P. 366–381. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(4\).2019.3](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(4).2019.3)

278. Shmygol N. Retrospective analysis of the United States experience in taxation, financial support to enterprises and its application for the formation of strategic objectives. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 1. С. 135–143.

279. Silvera D. L., Hizazi A., Hidayat M. S., Rahayu S. Financial constraints and corporate governance as moderating variables for the determinants of tax avoidance. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. № 19. P. 274–286. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(1\).2022.21](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(1).2022.21)

280. Sitnicki M. W., Stepanova A., Pryimak V., Zhylynska O. Creative management: model for the development of entrepreneurial competencies. *Problems and Perspectives in Management*. 2022. № 20. P. 310–324. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20\(3\).2022.25](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.20(3).2022.25)

281. Sokolowska E., Chmielewski M., Dziadkiewicz A. Impact of macroeconomic shocks on financial performance and risk management: A case study of LPP SA during the COVID-19 pandemic and the Ukraine war. *Risks*. 2024. №12 (12). P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.3390/risks12120195>

282. Stashchuk O. Cryptoeconomics: financial market security aspects and implications for managerial accounting. *Economic Affairs*. 2024. № 69. P. 146–152. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.3.2024.24>

283. Stashchuk O., Borysyuk O., Datsyuk-Tomchuk M. The problems of the domestic reinsurance development in conditions of financial instability. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3 (38). P. 154–161.

284. Stashchuk O., Shmatkovska T., Dziamulych M., Kovalska L., Talakh T., Havryliuk O. Integrated assessment, analysis and management of financial security and stability of Joint-Stock Companies operating in the agricultural sector:

a case study of Ukraine. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*. 2021. № 21. P. 589–602.

285. Stashchuk O., Vitrenko A., Kuzmenko O., Koptieva H., Tarasova O., Dovgan L. Comprehensive system of financial and economic security of the enterprise. *International Journal of Management*. 2020. № 11. P. 330–340. DOI: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.5.2020.032>

286. Travinska S., Derun I., Mykhalska O. Application of the balanced scorecard in strategic management and analysis: the case of an industrial enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2023. № 4. P. 103–117.

287. Varnalii Z., Bazhenova O., Mykytiuk O., Onysenko T. Creativity in the system of ensuring social security of a person at the enterprise in the conditions of war and recovery of the economy of Ukraine. *Academy Review*. 2024. № 2 (61). P. 85–100. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2024-2-61-6>

288. Voloshyna-Sidei V. V. Improving the system of balanced indicators of management of the financial and economic condition of the enterprise. *Problems of a systematic approach in the economy*. 2020. № 6. P. 96–100.

289. Wats S., Sikdar Ch. Dynamics in futures and spot markets: a panel study of advanced and emerging economies of Asia. *Investment Management and Financial Innovations*. 2022. № 19. P. 64–76. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19\(1\).2022.05](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.19(1).2022.05)

290. Wilson T. R. The evolution of compliance in cash flow strategies. *Journal of Financial Economics*. 2021. № 48. P. 145–160. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2021.03.012>

291. Yemelyanov O., Symak A., Petrushka T., Vovk O., Ivanytska O., Symak D., Havryliak A., Danylovyh T., Lesyk L. Criteria, indicators and factors of the sustainable energy saving economic development: the case of natural gas consumption. *Energies*. 2021. № 14. DOI: <https://doi.org/10.3390/en14185999>

292. YouControl. Дані з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/> (дата звернення: 01.02.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

№ 03-243
від 16.01.2017

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДОВІДКА
про впровадження
результатів наукового дослідження
Бондаренко Сніжани Михайлівни

Довідка дана про те, що наукове дослідження аспірантки кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Бондаренко Сніжани Михайлівни з актуальних питань фінансової безпеки як чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств України використано в практичній діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Зокрема, у практичну діяльність підприємства були інтегровані конкретні пропозиції щодо прикладного застосування науково-методичної розробки аспірантки Бондаренко Сніжани Михайлівни. Це дозволило сформувати комплексну систему превентивного моніторингу, за допомогою якої підприємство отримало можливість оперативно ідентифікувати релевантні внутрішні та зовнішні загрози.

Впровадження запропонованих алгоритмів забезпечило перехід від реактивного управління до стратегії випередження, що дає змогу розробляти та реалізовувати заходи з нейтралізації ризиків та загроз на ранніх стадіях їх виникнення, мінімізуючи потенційні фінансові втрати.

Отримані результати впровадження підтвердили практичну цінність та адаптивність наукового доробку до реальних умов господарювання.

Заступник генерального директора
з постачання адміністрації з постачання
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Олександр БІЛЯНСЬКИЙ

PJSC «ArcelorMittal Kryvyi Rih»
1, Kryvorizhstal's street
(Ordzhonikidze)
Kryvyi Rih, 50006
Ukraine

T +38 056 499 16 23
F +38 056 499 85 50

E-mail: amkr@arcelormittal.com
ukraine.arcelormittal.com

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»
вул. Криворіжсталі
(Орджонікідзе), 1
м. Кривий Ріг, 50006
Україна

IBAN
UA283005840000026008200354222
в ПАТ «Спібанк»
Код ЄДРПОУ – 26432974,
МФО – 300584

Додаток Б

Товариство з обмеженою відповідальністю
«ТД УКРПРОМТРЕЙД»

Ідентифікаційний код юридичної особи 42972241,
місцезнаходження юридичної особи: 49005, Дніпропетровська область, місто Дніпро,
проспект Дмитра Яворницького, будинок 5, приміщення № 101 Б,
тел. +380975591961, UPT49000@GMAIL.COM

Вих. № 412/1 від « 26 » серпня 2024р.

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДОВІДКА
про впровадження результатів наукового дослідження
Бондаренко Сніжани Михайлівни

Довідка дана про те, що дисертаційне дослідження аспірантки кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Бондаренко Сніжани Михайлівни за темою «Фінансова безпека як чинник забезпечення фінансової стабільності підприємств України» використано в практичній діяльності ТОВ «ТД УКРПРОМТРЕЙД».

Завдяки впровадженню результатів дослідження на підприємстві було сформовано систему превентивного моніторингу реальних та потенційних фінансово-економічних загроз. Використання авторських наукових підходів забезпечило перехід від усунення наслідків до стратегії випередження. Це дало змогу нейтралізувати загрози фінансовій безпеці на етапі їх зародження, мінімізуючи втрати та забезпечуючи фінансову стабільність підприємства у довготривалій перспективі.

Директор ТОВ «ТД УКРПРОМТРЕЙД»

Шабанова Ю.В.

У К Р А І Н А
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«УКРСНАБФЛЮСИ»

*Ідентифікаційний код юридичної особи в ЄДРПОУ 44524343,
місцезнаходження юридичної особи: 49000, Дніпропетровська область, місто Дніпро,
вул. Ливарна, будинок 4, прим.404*

Вих. № 52 від «15» грудня 2023 р.

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДОВІДКА
про впровадження результатів наукового дослідження
Бондаренко Сніжани Михайлівни

Довідка дана про те, що дисертаційне дослідження аспірантки кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Бондаренко Сніжани Михайлівни за темою «Фінансова безпека як чинник забезпечення фінансової стабільності підприємств України» використано в практичній діяльності ТОВ «УКРСНАБФЛЮСИ».

Інтеграція наукових пропозицій аспірантки в роботу підприємства забезпечила створення цілісного механізму виявлення внутрішніх і зовнішніх фінансових ризиків та загроз. Впроваджені алгоритми дозволили трансформувати систему контролю, переорієнтувавши її на раннє виявлення негативних чинників. Це забезпечило можливість діяти на випередження, запобігаючи втратам капіталу та підвищуючи рівень фінансової безпеки підприємства.

Практична апробація підтвердила високу ефективність авторських підходів у сучасних умовах господарювання.

Директор
ТОВ «УКРСНАБФЛЮСИ»

Собянін В.А.

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

вул. Володимирська, 64/13
м. Київ, 01601, Україна

Тел.: +38 (044) 239-33-33
E-mail: office@knu.ua
Web: https://www.knu.ua

MINISTRY
OF EDUCATION AND SCIENCE
OF UKRAINE

TARAS SHEVCHENKO
NATIONAL UNIVERSITY
OF KYIV

64/13 Volodymyrska St,
Kyiv, 01601, Ukraine

25.02.2026 № 013/130

На № _____

ДОВІДКА
про впровадження
результатів дисертаційного дослідження
аспірантки кафедри фінансів економічного факультету
Бондаренко Сніжани Михайлівни

Довідка дана про те, що результати дисертаційної роботи аспірантки кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Бондаренко Сніжани Михайлівни на тему «Фінансова безпека як чинник забезпечення фінансової стабільності підприємств України» було використано в навчальному процесі на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зокрема, основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Бондаренко С.М. були використані в навчальному процесі на кафедрі фінансів економічного факультету під час викладання дисциплін: «Економічна та фінансова безпека держави» та «Податкова система».

Аспірантка Бондаренко С.М. брала також участь у підготовці та проведенні соціологічного дослідження «Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в умовах війни та повоєнне відновлення», яке здійснювалося в грудні 2022 – січні 2023 року викладачами та аспірантами кафедри фінансів економічного факультету.

Проректор з наукової роботи

Ганна ТОЛІСТАНОВА

ЄДРПОУ 21704946
Україна, 04119, місто Київ,
вулиця Ілленка Юрія, будинок 83д, а/с 25
Тел.+380677930015
WWW.APPU.ORG.UA

**АСОЦІАЦІЯ
ПЛАТНИКІВ
ПОДАТКІВ
УКРАЇНИ**

info-appu@ukr.net

26.05.2025 № 192/14
НА _____ ВІД _____

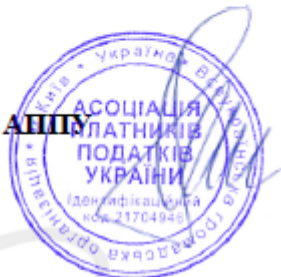
**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**

**ДОВІДКА
про впровадження
результатів наукового дослідження
Бондаренко Сніжани Михайлівни**

Довідка дана про те, що наукове дослідження аспіранта кафедри фінансів економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Бондаренко Сніжани Михайлівни з актуальних питань фінансової безпеки в системі забезпечення фінансової стабільності підприємств України використано в практичній діяльності Всеукраїнської громадської організації «Асоціація платників податків України».

Зокрема, Асоціацією платників податків України були використані конкретні зауваження та пропозиції аспірантки Бондаренко Сніжани Михайлівни до проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» № 12429 від 20.01.2025 року та проєкту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України» № 12430 від 20.01.2025 року.

**Віце-президент,
Генеральний директор АППУ**

Людмила ГЕРАСИМЕНКО